

DOORBRAAK

P927370

08 OKTOBER 2023
Driemaandelijks €12

MAGAZINE

**DIMITRI
& JEAN-MARIE**

DEDECKER:

“VLAANDEREN HEEFT MEER VRIJHEID NODIG”

DOORBRAAK-PEILING
IN WEST-VLAANDEREN

HEDEBOUW EN CORBYN
VIEREN OP MANIFIESTA

WISKUNDIGE MODELLEN
ZIJN EEN NIEUWE RELIGIE

Amerika ontrafeld

– Roan A. Asselman

Over de cultuurstrijd die een natie verscheurt

De cultuurstrijd woedt in alle hevigheid. Amerikankenners bestoken ons met verontrustend nieuws uit de Verenigde Staten. Wat er écht van waar is, is evenwel niet altijd even duidelijk.

Is de Amerikaanse samenleving doordrenkt van 'systematisch racisme'? Betekent de herziening van de nationale abortusrechtspraak een herleving van het patriarchaat?

Wordt de nationale democratie werkelijk bedreigd door vandalen met rode petjes of zwarte maskers? Niet alles is wat het lijkt – al is dat soms net wel zo.

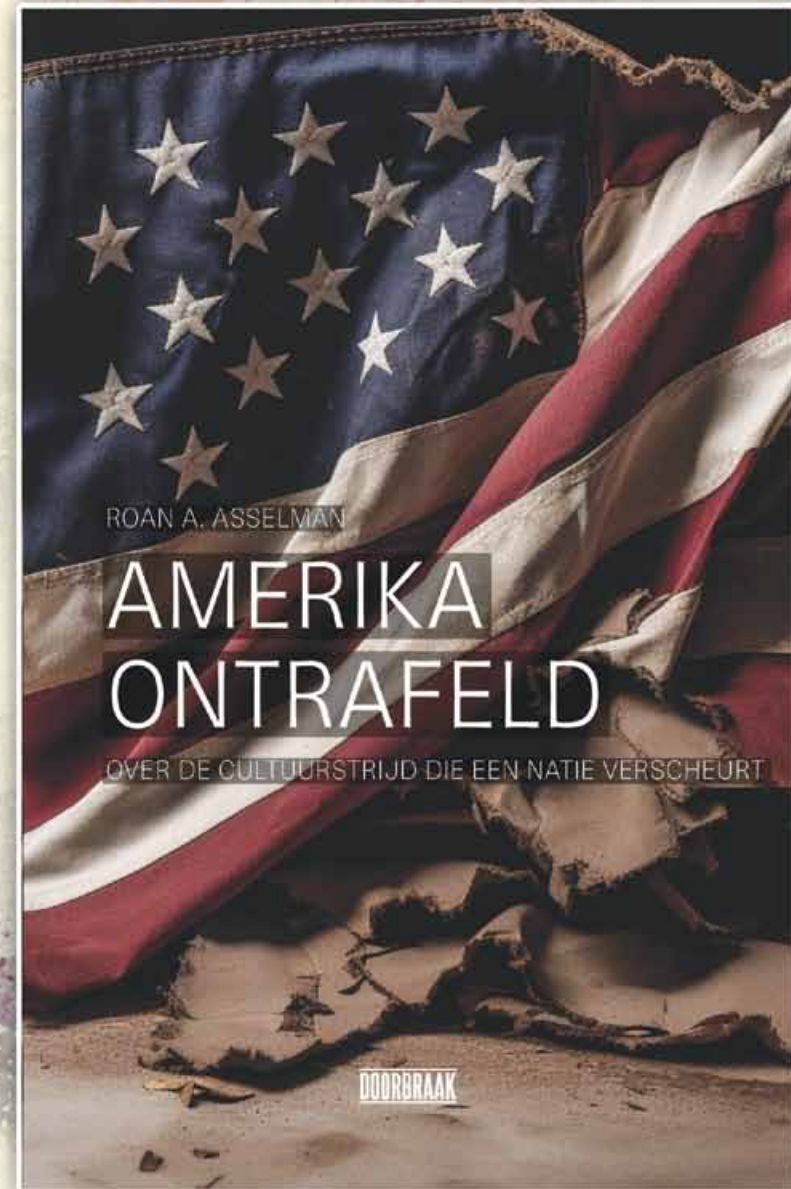
Met een scherpe pen en een map vol data scheidt auteur Roan A. Asselman feit van fictie en vertelt hij het verhaal van de Amerikaanse 'culture wars'. Dat doet hij trouwens niet zonder reden, want wanneer het regent in Washington DC, druppelt het in Brussel en Amsterdam.

Roan A. Asselman (1996)

is jurist en voormalig zakenadvocaat. Als medewerker van het Vlaamse nieuws- en opiniemagazine Doorbraak volgt hij de Amerikaanse politiek op de voet.

Zijn columns zijn terug te vinden in verschillende Nederlandstalige media. Roan woont samen met zijn echtgenote in het mooie, historische Leuven.

€30

<https://boeken.cafe/boek/amerika-ontrafeld-roan-a-asselman/>

De strijd is open

▲ **Pieter Bauwens**

Hoofdredacteur

U kan er maar beter aan wennen. We zijn in verkiezingsmodus. Het zal een harde en lange strijd zijn, want er staat veel op het spel. Bij Doorbraak openen we deze verkiezingsstrijd met een peiling in West-Vlaanderen. Een provincie waar wel wat op het spel staat. Waar ook wel wat beroering was: van Ventilus tot stikstof en migranten in Zeebrugge.

Er is ten eerste de vraag of Lijst Dedecker (LDD) zal opkomen en of die de politieke verhoudingen drastisch zal veranderen. Ons aanvoelen was dat dit zeker in West-Vlaanderen zou kunnen. Zeker met politiek zwaargewicht Jean-Marie Dedecker. De peiling spreekt dat buikgevoel tegen. Is dat beïnvloed door de onzekerheid of de partij wel of niet opkomt? Dat konden we niet peilen.

Wat wel duidelijk is, LDD positioneert zich in het midden, rechts-midden, maar midden. De stemmen zijn daar duur. De onderlinge verschillen tussen de partijen zijn er klein, het verschil maken is moeilijk. Kijk maar naar de scores van N-VA.

Het aanvoelen was ook dat er ruimte moet zijn voor een liberale partij in Vlaanderen. Maar ook hier blijft die vraag hangen. Kiezers hebben vaak geen samenhangende politieke ideologie meer. Ze zijn economisch liberaal, maar denken anders als het om migratie, cultuur of sociale onderwerpen gaat. Die verschillen lees je ook in het dubbelinterview met vader en zoon Dedecker.

Opvallend is wel de enorme score van Vlaams Belang. Misschien te hoog voor een peiling op negen maanden van de verkiezingen. Met zo een hoge peilingen kan je de verkiezingen alleen maar verliezen. Het zet de partij ook voor een hoge verantwoordelijkheid: de zetels gevuld krijgen met parlementairen die het verschil kunnen maken. Daarnaast is er een ijzeren wet in de politiek. Je mag ook niet te veel winnen, want dat heb je alleen nog tegenstanders. Vraag dat maar aan Yves Leterme bijvoorbeeld.

De volledige analyse van onze peiling krijgt u in dit magazine. Maar de inzet van de verkiezingen lijkt duidelijk als je naar de thema's kijkt.: Migratie, sociale zekerheid en de betaalbaarheid van energie, scoren hoog. Wie op die punten kiezers weet aan te spreken zal scoren.

DOORBRAAK Peiling

- 06. De naakte cijfers**
In opdracht van Doorbraak.be peilde Ipsos naar de West-Vlaamse kiesintenties voor de federale verkiezingen van volgend jaar. Die peiling bevestigt de vrees van velen en de hoop van enkelen: er wacht ons in 2024 een electorale aardverschuiving.
- 10. De reacties**
Hoe kijken de verschillende partijen zelf aan tegen de resultaten van onze peiling?
- 14. De analyse**
Bart Maddens, gewaard politicoloog aan de KUL, wikt en weegt de resultaten. 'LDD kan zich niet langer opwerpen als het tussenstation van N-VA en Vlaams Belang.'

Maatschappij

- 26. Hugo Lamon, advocaat van de duivel**
Van de gerechtelijke achterstand over ééntalig Franstalige rechters tot de soms dubieuze rol van procedurepleiters: advocaat Hugo Lamon toont zich bij momenten niet mals voor de eigen beroepsgroep én voor het gerechtelijk apparaat in dit land.

- 42. Interview: terreurdeskundige Claude Moniquet**
IS mag dan op sterven na dood lijken, het islamistische gedachtegoed is dat allesbehalve, waarschuwt de gewezen journalist, geheim agent en politicus.
- 52. Misbruikte modellen**
Wiskundige modellen lijken de nieuwe heilige graal voor wetenschappers én politici. Twee Nederlandse datawetenschappers hebben daar behoorlijk wat twijfels bij.

Binnenland

- 16. Dubbelinterview: Jean-Marie & Dimitri Dedecker**
Vader en zoon hebben – niet zo verrassend - veel gemeen, maar politiek zitten ze niet altijd op dezelfde golflengte. Eén conclusie delen ze wél: Vlaanderen verstaatst.

- 36. Dure duurzaamheid**
De voorbije jaren kwam er al een stortvloed aan nieuwe duurzaamheidsregels op het bedrijfsleven af. Vanaf volgend jaar schakelt Europa nog een versnelling hoger, en vooral voor onze kmo's valt de impact daarvan amper te overschatten. 'Dit is eigenlijk één grote show.'
- 30. Fotoreportage ManiFiesta**
PVDA heeft de wind in de zeilen en dat was ook merkbaar op ManiFiesta, een extreemlinks feestje aan zee. Oude militanten, jonge enthousiastelingen, vreemde snuiters én Jeremy Corbyn op één podium: dat levert mooie beelden én merkwaardige toespraken op.

- 70. Interview: Ivan Van de Cloot over zijn nieuwe denktank**
Met de Stichting Merito is ons land nog maar eens een nieuwe denktank rijker. Oprichter Ivan Van de Cloot ziet het evenwel breder. 'Ik wil de bandbreedte van het maatschappelijke debat verruimen.'

Buitenland

- 22. Polen kiest, Europa houdt de adem in**
Op 15 oktober trekken de Polen naar de stembus, en naar het resultaat van die verkiezingen wordt in heel Europa angstvallig uitgekeken. Blijft de conservatieve PiS-partij aan zet, of kiezen de Polen voor een meer pro-Europese koers?

- 48. Migratiepact: het akkoord van de laatste kans voor de EU**
De cijfers liegen niet: het aantal asielzoekers én economische migranten in de EU blijft toenemen. Bevoegd staatssecretaris Nicole de Moor (CD&V) waarschuwt: deze migratiecrisis is een fundamentele bedreiging voor het hele Europese project.
- 58. Nayib Bukele, 'de coolste dictator ter wereld'**
De populistische president van El Salvador groeide de voorbije jaren uit tot een fenomeen. Hij pakt de misdadendes keihard aan en voerde de bitcoin in als legaal betaalmiddel, maar zijn dictatoriale aanpak roept ook steeds meer vragen op.

- 62. Duitsland zonder de Groenen, een paradijs?**
Politieke beslissingen worden in Duitsland niet langer genomen op basis van technische of economische omstandigheden, vindt de Duitse econoom en journalist Roland Tichy. Wél op basis van een ideologie die ver van de realiteit afstaat.
- 66. Reportage: het verval van Schotland**
De Scottish National Party van Nicola Sturgeon bood de Schotten jarenlang uitzicht op onafhankelijkheid, maar na haar onverwachte ontslag sputtert de motor.

Column

- 34. Johan Sanctorum heeft heimwee naar de échte IJzerbedevaart**
Quo vadis, IJzerbedevaart? Ooit bracht de bedevaart tienduizenden Vlamingen op de been, dit jaar waren ze nog met vijftig. Het is een spookvertoning geworden, concludeert Johan Sanctorum, opgeofferd op het altaar van de wolligheid en het links-progressieve gedachtegoed.

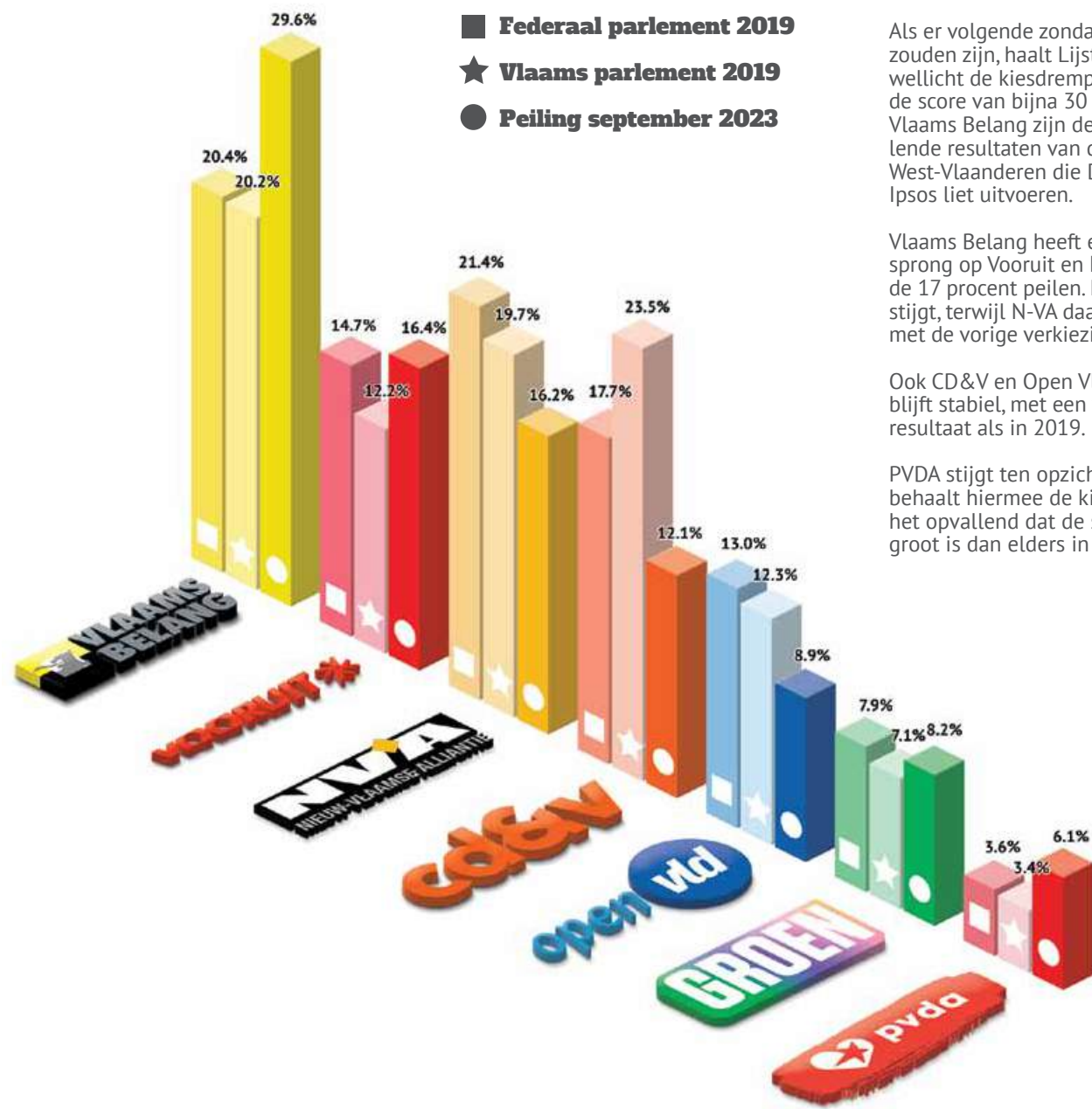
- 48. Cind Du Bois pleit voor meer economische weerbaarheid**
De cijfers spreken boekdelen, vindt Cind Du Bois, die onder meer aan de Koninklijke Militaire Academie en de VUB doceert. Ons land, en bij uitbreiding heel Europa, moeten dringend meer inzetten op economische veiligheid.
- 80. Siegfried Bracke gelooft niet in politieke herverkaveling**
Een partij is meer dan een programma, en staat ook voor een heel eigen gevoel. Dat geldt zelfs voor Open Vld, een partij die in se vooral een partij tegen de partijen is.

Cultuur

- 76. Hans Cools, de ingenieur die furore maakt als comedian**
Gevoeligheden, daar houdt hij helemaal geen rekening mee. De humor primeert immers, vindt Hans Cools, een schrijnwerkerszoon met een ingenieursdiploma op zak die nu als comedian volle zalen trekt.

Kiesintenties Provincie West-Vlaanderen federale verkiezingen september 2023

Als er volgende zondag verkiezingen zouden zijn, haalt Lijst Dedecker wellicht de kiesdrempel niet. Dat en de score van bijna 30 procent voor Vlaams Belang zijn de meest opvallende resultaten van de peiling in West-Vlaanderen die Doorbraak door Ipsos liet uitvoeren.

Vlaams Belang heeft een grote voorsprong op Vooruit en N-VA die rond de 17 procent peilen. Maar Vooruit stijgt, terwijl N-VA daalt, vergeleken met de vorige verkiezingen.

Ook CD&V en Open Vld dalen. Groen blijft stabiel, met een vergelijkbaar resultaat als in 2019.

PVDA stijgt ten opzichte van 2019 en behaalt hiermee de kiesdrempel. Al is het opvallend dat de stijging minder groot is dan elders in Vlaanderen.

Belangrijk: De percentages worden berekend op basis van de respondenten die een stemintentie hebben uitgedrukt voor een partij, hetzij 476 mensen van de 523 die de kiesintentievraag beantwoord hebben (91 procent). De antwoorden "zal niet stemmen", "zal blanco stemmen" en "wil echt niet antwoorden" vertegenwoordigen 9 procent van de ondervraagde personen. De maximale theoretische foutenmarge is +/-4,5.

Indien er volgende zondag federale verkiezingen worden gehouden, voor welke partij zou u dan stemmen?

PARTIJTROUW | Stemgedrag 2019

Huidige partijvoorkeur

	Vlaams Belang	N-VA	Vooruit	CD&V	PVDA	Open Vld	Groen
VLAAMS BELANG	88	25	12	13	0	12	6
N-VA	5	66	0	5	0	5	1
VOORUIT	4	3	62	12	14	9	8
CD&V	1	3	7	55	0	8	0
PVDA	0	2	8	6	83	3	3
OPEN VLD	0	0	2	7	0	60	1
GROEN	1	1	3	1	3	0	81
ANDERE	1	0	6	1	0	3	0

Lectuur: Van degenen die in september 2019 op de N-VA stemden, zou 66% vandaag nog steeds op de N-VA stemmen.

Indien er volgende zondag federale verkiezingen worden gehouden, voor welke partij zou u dan stemmen?

HUIDIGE TRANSFERS | Huidige partijvoorkeur

Stemgedrag 2019

	Vlaams Belang	N-VA	Vooruit	CD&V	PVDA	Open Vld	Groen
VLAAMS BELANG	58	6	6	2	0	0	2
N-VA	16	82	4	5	6	0	2
VOORUIT	6	0	52	7	19	3	4
CD&V	7	6	12	74	16	12	3
PVDA	0	0	3	0	45	0	1
OPEN VLD	5	3	6	7	6	74	0
GROEN	2	0	4	0	3	1	77
ANDERE	0	0	2	0	3	3	0
TE JONG*	6	3	11	5	2	7	11

Lectuur: 16% van degenen die vandaag voor Vlaams Belang zouden stemmen komen van N-VA.

(*) Te jong: nog niet stemgerechtigd in 2019, maar mag in 2023 wel stemmen.

Welke van de volgende thema's bepalen het meeste uw keuze voor: _____

BELANGRIJKSTE THEMA'S in de keuze voor de politieke partij

	2023	West Vlaanderen
Immigratie	38	38
Sociale zekerheid	37	37
Stijgende prijzen (voedsel, energie, huisvesting, ...)	37	37
Gezondheidszorg	31	31
Belastingen	31	31
Misdaad en geweld	28	28
Werkloosheid en werkgelegenheid	26	26
Corruptie en financiële of politieke schandalen	23	23
Onderwijs	20	20
Milieu en klimaat	19	19
Staatshervorming	16	16
Landbouw	7	7
Defensie	5	5
Andere	2	2
Geen bepaalde reden	10	10

Welke van de volgende thema's bepalen het meeste uw keuze voor: _____

BELANGRIJKSTE THEMA'S in de keuze voor de politieke partij

	Geslacht		Leeftijd			Partijvoorkeur - Federaal						
	m	vr	18-34	35-54	55+	VL Belang	N-VA	VOORUIT	CD&V	PVDA	Open VLD	Groen
Immigratie	44	31	31	35	42	72	56	18	8	10	16	14
Sociale zekerheid	37	36	35	33	40	25	26	63	42	55	26	23
Stijgende prijzen (voedsel, energie, huisvesting, ...)	37	36	32	33	41	36	28	50	27	68	31	17
Gezondheidszorg	28	35	22	29	36	16	18	61	44	40	31	17
Belastingen	35	26	25	31	32	27	25	39	32	50	38	4
Misdaad en geweld	34	21	20	26	32	50	40	13	13	11	19	0
Werkloosheid en werkgelegenheid	27	25	28	26	25	24	38	33	16	27	22	9
Corruptie en financië of politieke schandalen	29	16	16	19	29	36	20	16	6	53	11	8
Onderwijs	19	20	27	19	17	13	24	20	32	22	15	15
Milieu en klimaat	20	18	17	19	19	7	17	19	21	20	19	73
Staatshervorming	22	10	13	14	19	19	46	6	6	4	10	5
Landbouwen	10	5	6	7	8	8	7	3	17	4	10	5
Defensie	6	4	6	4	5	6	10	2	3	2	10	0
Andere	2	2	2	2	2	1	4	0	0	5	3	4
Geen bepaalde reden	6	14	8	9	11	2	7	13	23	3	18	9

 = Top 3 belangrijkste thema's per partij

Indien er volgende zondag federale verkiezingen worden gehouden, voor welke partij zou u dan stemmen?

Kiesintenties Provincie West-Vlaanderen federale verkiezingen september 2023

Belangrijk: De percentages worden berekend op basis van de respondenten die een stemintentie hebben uitgedrukt voor een partij, hetzij 474 mensen van de 517 die de kiesintentievraag beantwoord hebben (92%). De antwoorden "zal niet stemmen", "zal blanco stemmen" en "wil echt niet antwoorden" vertegenwoordigen 8% van de ondervraagde personen. De maximale theoretische foutenmarge is +/-4,5.

	Peiling 09 2023	Peiling 09 2023	Betrouwbaarheidsinterval
	n=474	MIN	MAX
 LIJST DEDECKER	2.8	1.3	4.3

Indien er nu verkiezingen zouden zijn en Lijst Dedecker zou opkomen zou Lijst Dedecker geen echte impact teweeg brengen. De partij behaalt, zonder bevestiging van deelname en zonder verkiezingscampagne, 2,8% van de stemmen.

Indien er volgende zondag federale verkiezingen worden gehouden, voor welke partij zou u dan stemmen?

De impact van Lijst Dedecker in West-Vlaanderen

Belangrijk: De percentages worden berekend op basis van de respondenten die een stemintentie hebben uitgedrukt voor een partij, hetzij 474 mensen van de 517 die de kiesintentievraag beantwoord hebben (92%). De antwoorden "zal niet stemmen", "zal blanco stemmen" en "wil echt niet antwoorden" vertegenwoordigen 8% van de ondervraagde personen. De maximale theoretische foutenmarge is +/-4,5.

	VERKIEZING 05-2019 %	PEILING ZONDER LDD	PEILING MET LDD	SIG TEST *1 ZONDER VERKIEZING 19	SIG TEST *2 MET VERKIEZING 19	SIG TEST *2 IMPACT MET & ZONDER LDD	BETROUWBAARHEIDS-INTERVAL PEILING ZONDER LDD (MIN - MAX)	BETROUWBAARHEIDS-INTERVAL PEILING MET LDD (MIN - MAX)
VLAAMS BELANG	20.4	29.6	27.1	↑	↑	=	25.5 33.7	23.1 31.1
VOORUIT	14.7	16.4	18.2	=	=	=	13.1 19.7	13.0 19.6
N-VA	21.4	16.2	16.3	↓	=	=	12.9 19.5	14.7 21.7
CD&V	17.7	12.1	12.5	↓	↓	=	9.2 15.0	9.5 15.5
OPEN VLD	13.0	8.9	9.1	↓	↓	=	6.3 11.5	6.5 11.7
GROEN	7.9	8.2	6.0	=	=	=	5.7 10.7	4.8 9.4
PVDA	3.6	6.1	8.1	↑	↑	=	3.9 8.3	3.9 8.1
LDD			2.8	=	↑	↑	0.0 0.0	1.3 4.3
ANDERE	1.2	2.4	0.9	=	=	=	1.0 3.8	0.1 1.7

*1 univariate test
*2 bivariate test

De deelname van Lijst Dedecker heeft momenteel geen impact hebben op de andere partijen. Het resultaat van de overige partijen is vergelijkbaar (en dus binnen de foutenmarge) met de peiling zonder de opkomst van Lijst Dedecker.

Wuk? De peiling van Doorbraak kan op veel interesse rekenen bij alle politieke partijen*. Hier is wat de West-Vlaamse sterkhouders over de resultaten denken.

* CD&V wenste niet te reageren.

DE WINNAAR

Wouter Vermeersch (Vlaams Belang)
 ‘West-Vlaanderen wordt breekijzer voor regeringsdeelname’

‘We staan op negen maanden van cruciale verkiezingen en dus is het vooral belangrijk om met beide voeten op de grond te blijven. Wij gaan op basis van deze peiling vastberaden doorwerken. Want VB heeft de ambitie om de grootste partij van West-Vlaanderen te worden als breekijzer tot Vlaamse regeringsdeelname. Onze provincie zal in 2024 een sleutelrol spelen in die partijstrategie.’

‘We lezen in de peiling een duidelijk signaal: de West-Vlaamse kiezer is

het migratiebeleid van de federale regering hartgrondig beu. Iedereen kon in de media vaststellen dat onze provincie de uitverkoren plek lijkt voor meer en nieuwe asielopvang.’

‘Maar West-Vlamingen willen geen Brusselse, grootstedelijke, toestanden. Belangrijk is dat de andere thema’s, die onze partij naar voren schuift, zoals een sterke sociale zekerheid en koopkrachtbehoud voor onze mensen, ook West-Vlamingen na aan het hart liggen. Vlaams Belang zegt klaar en duidelijk wat de West-Vlaming denkt.’

DE NIEUWKOMER

Peter Mertens (PVDA)
 ‘We groeien stap voor stap’

‘Fantastisch’, zo reageert Peter Mertens, algemeen secretaris van PVDA, op de doorbraak van de kiesdrempel (6 procent van de stemmen) van zijn partij in West-Vlaanderen. ‘In die provincie groeien we stap voor stap, niet met een grootse overwinning, dat is wel duidelijk. Het heeft wat geduurd eer we er voet aan wal kregen. Maar het aantal afdelingen nam de voorbije jaren gestaag toe. Klassiek stonden we al redelijk sterk in Roeselare, Oostende en Kortrijk, maar ook in kustgemeenten als Bre-

dene en Middelkerke scoren we nu goed. (Lacht) Knokke is dan weer een ander verhaal.’

‘Ook West-Vlaanderen heeft stilaan genoeg van Vivaldi en het beleid van de Vlaamse regering. Wie juist de eventuele volksvertegenwoordigers van PVDA worden in West-Vlaanderen, is nog niet beslist. De aanduiding gebeurt door de provinciale afdelingen. We zijn vooral op zoek naar jonge kandidaten.’

DE UITDAGER

Melissa Depraetere (Vooruit)
 ‘Koopkracht is hét thema van Vooruit’

‘Levensduurte en migratie zijn de thema’s waar mensen van wakker liggen. Daar hebben we binnen de federale regering ook op ingezet. Als de koopkracht van de Belg beschermd blijft, dan komt dat omdat Vooruit op die nagel is blijven kloppen. We hebben de btw op energie verlaagd en de minimumlonen en -pensioenen verhoogd. Net daarom gaan we er volgens mij op vooruit.’ ‘Een andere verklaring voor dit peilingssucces? Vooruit voert geen interne discussies in het openbaar en ruziet niet met andere partijen. De burger zit daar niet op te wachten. We verliezen misschien wel ener-

zijds wat mensen aan de PVDA, maar winnen anderzijds wel stemmen in het centrum.’

‘Koopkracht wordt voor ons hét thema van de verkiezingen, in al zijn facetten: onderwijs, wonen en welzijn. Het moet van realisaties afhangen, want de mensen straffen politieke partijen af die onterecht beloven dat ze iets aan de koopkracht zullen doen. Migratie leeft bij de kiezer. Wij hebben enkele maanden geleden al een nieuw migratieplan voorgesteld met concrete maatregelen. Deze winter komt het erop aan dat de regering de migratiecrisis degelijk aanpakt.’

DE IDEALIST

Jeremie Vaneekhout (Groen)
 ‘Wij gaan tegen de stroom in’

‘Ik blijft rustig bij peilingen. Maar dit is een historisch hoog resultaat voor West-Vlaanderen. Ik hoor veel enthousiasme en aanmoedigen bij de mensen in West-Vlaanderen. En dat komt overeen met dit goede peilingresultaat.’

‘Dat Groen licht vooruit gaat in West-Vlaanderen, overtuigt me alleen maar meer van onze eigen kracht. De lat ligt hoog voor de thema’s die wij belangrijk vinden, zoals gelijke kansen, natuur en klimaat, welzijn en mensenrechten. Daar zullen we ambitieus in blijven, niet alleen in woorden, maar ook in daden. De komende maanden willen we er nog voor de mensen zijn. Om binnen de federale regering dingen te verwezenlijken.’

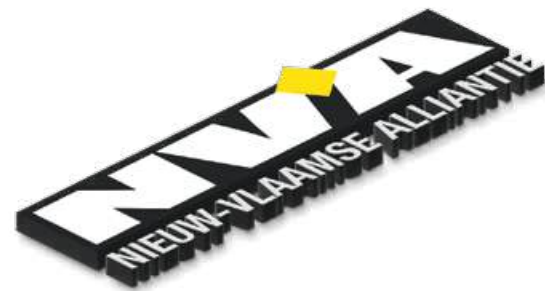
‘Groen wordt vaak in de hoek gezet, is vaak de kop van Jut. Maar uit dit resultaat blijkt nog maar eens dat Groen-kiezers daar tegen kunnen en ons ook blijven steunen. Wij gaan tegen de stroom in. Belangrijk is dat wij duidelijk zeggen waar we voor staan. Groen heeft zijn bestaansreden, en de kiezer beloont dat. Traditionele machtspartijen hebben het moeilijker om hun standpunten duidelijk te maken.’

‘Kijk naar het Ventilus-dossier: alleen de partijen die duidelijke standpunten innemen, worden beloond door de kiezer. Dit sterkt mij als politicus alleen verder in de overtuiging dat je de mensen niets moet wijsmaken, maar hen de waarheid moet vertellen.’

DE VERLIEZER

Sander Loones (N-VA)
 'Met dit resultaat verliest wie werkt en onderneemt'

'Ook deze cijfers tonen aan: de mensen zijn boos. Ik begrijp dat ook, na de crisisjaren en het rampzalige beleid van premier Alexander De Croo (Open Vld). De begroting ont-ploft, pensioenen zijn in gevaar, het migratiebeleid is een ramp en het is zelfs niet meer zeker of er straks nog elektriciteit uit het stopcontact komt. Net als in de andere provin-cies willen de West-Vlamingen hun middelvinger naar Brussel opsteken. Dat verbaast me niets.'

'Maar ik maak me er wel zorgen over. West-Vlaanderen is een provincie van harde werkers en sterke on-dernemers. Met deze kiesuitslag verliezen zij. Het sociaaleconomi-sche programma van PVDA, Groen,

Vooruit en Vlaams Belang is links tot extreemlinks. Dat is niet wat onze provincie nodig heeft. Integendeel. En dat zelfs Groen hier stand houdt na al hun zotternijen? Dat lijkt me helemaal te gek.'

'N-VA heeft duidelijk werk op de plank. We moeten sterker scoren. Dat begint bij: ons niet laten verdelen. De laatste jaren hebben we goed samen-gewerkt met Jean-Marie Dedecker. Dat was altijd mijn keuze en dat wil ik ook blijven doen. Op rechts moeten we samen optrekken. En we moeten ook nog meer kiezers van Open Vld en CD&V duidelijk maken dat de op-lossing niet ligt in een doorslagje van hetzelfde. Vivaldi 2 zou een totale ramp zijn voor West-Vlaanderen.'

DE STRIJDVAARDIGE

Kathleen Verhelst (Open Vld)
 'We moeten focussen op de liberale kernwaarden'

'Dit is niet het moment om het op te geven', reageert Kathleen Verhelst, kamerlid van Open Vld, die in de provincie West-Vlaanderen een van haar twee zetels verliest volgens onze peiling. 'De peilingen zijn niet goed voor ons, dat is duidelijk. Maar als er een voldoende *sense of urgency* is, kunnen we het tij keren. Maar dan moeten we wel snel zijn.'

Verhelst leidt het gelijknamige bouwmaterialenbedrijf in Ouden-burg. Vlak voor de voorzittersver-kiezingen van haar partij deed ze

samen met haar collega-onderne-mers en -parlementsleden Christian Leysen en Bart Van Hulle een oproep die waarschuwde dat hun partij een einde moest maken aan de 'subsidie-en steuneconomie, die bedrijven en burgers verder aanzet hun profes-sionele activiteiten te beperken.' De li-beralen moeten bezorgd zijn voor de lijn die we uitstippelen, want anders lukt het niet', aldus de zakenvrouw. 'We moeten terug focussen op de liberale kernwaarden.'

Gebeten door DOORBRAAK?

Doorbraak Magazine verschijnt viermaal per jaar. Op Doorbraak.be kan u dagelijks terecht voor een mix van onafhankelijke journalistiek, opiniestukken en columns.

Abonnementsformules?

Alle info op www.doorbraak.be/doorbraak-plus/

Bart Maddens:

“N-VA verliest een kwart van zijn kiezers aan Vlaams Belang”

HANS BROCKMANS

Een aparte Lijst Dedecker slaagt er niet in om de opmars van het Vlaams Belang tegen te houden, besluit politicoloog Bart Maddens uit de verkiezingspeiling in West-Vlaanderen. Integendeel. Het Vlaams Belang scoort er onverwacht hoog.

‘Het geringe potentieel van een aparte Lijst Dedecker is het opvallendste resultaat van deze peiling’, stelt professor politicologie Bart Maddens (KU Leuven). ‘Jean-Marie Dedecker haalt met 2,8 procent van de gepeilde stemmen niet eens de kiesdrempel. Als hij dat in West-Vlaanderen niet kan, waar dan wel?’

Nochtans haalde Jean-Marie Dedecker op de N-VA-lijst 4,3 procent van de stemmen in deze provincie bij de vorige verkiezing in 2019. Voor Dedecker én de N-VA lijkt het volgens Maddens de beste strategie dat de populaire politicus zijn kar terug hangt aan die van deze partij. Immers: ‘Waarom zou hij de onzekerheid van een aparte lijst verkiezen boven de zeer comfortabele positie van de onafhankelijk politicus met een garantie op een zetel?’

Geen buffer

Volgens Maddens klopt Dedeckers eerdere analyse dat hij een buffer tegen het Vlaams Belang kan zijn voor misnoegde rechtse kiezers niet. ‘LDD kan zich niet opwerpen als het tussenstation van N-VA en Vlaams Belang. Die kiezers lopen rechtstreeks over

naar die laatste partij. De meer gematigde mensen blijven nog bij N-VA, dat zich kan profileren als verstandig rechts. Ook in de liberale vijver kan een onafhankelijke lijst Dedecker blijkbaar niet vissen. De gefrustreerde donkerblauwen stemmen al langer op N-VA, of zijn ondertussen al een stap verder

“ Als Dedecker de kiesdrempel in West-Vlaanderen niet haalt, waar dan wel? ”

— Bart Maddens

rechts naar Vlaams Belang verhuisd. Het is voor Dedecker niet gemakkelijk om zich met een derde partij op rechts hiertussen te wringen.’ Wel voorspelt Maddens dat Dedecker na een stevige campagne hoger kan scoren dan 2,8 procent. ‘Het is een andere kwestie of hij boven de 5 procent uitkomt.’

Vlaams Belang

Maddens is wel verrast door de heel sterke score van het Vlaams Belang in de peiling. Met 30 procent van de stemmen wordt het veruit de grootste partij in West-Vlaanderen. Dat is een stijging met ruim 9 procentpunten. ‘De vraag is of dit de tendens is die zich in heel Vlaanderen zal voordoen. In dat geval schrijf je electoraal een compleet nieuw verhaal.’ Van de andere partijen gaan Vooruit (16 procent van de stemmen) en PVDA (6 procent) erop vooruit. Groen blijft stabiel (8 procent). N-VA (16 procent, min 5 procent) verliest een kwart van zijn kiezers aan het Vlaams Belang. ‘De partij wordt even groot als Vooruit’, stelt Maddens vast. ‘Dat is toch een verrassing. Nochtans heeft de provincie met Sander Loones sinds enkele jaren een erg sterke dossiervreter in het parlement. Maar goed parlementair werk leidt niet per se tot een goede score bij de verkiezingen.’

Crevits-effect

CD&V (12 procent, min 5 procentpunten) en Open Vld (9 procent, min 4 procentpunten) verliezen een op acht kiezers aan het Vlaams Belang. ‘Ik denk dat CD&V wel beter kan scoren door het Crevits-effect’, verwacht Maddens. ‘Vergeet niet dat de partij met haar voor de Vlaamse verkiezingen met 23,5 procent afgetekend de grootste was in de provincie. Eénmaal de CD&V-machine in West-Vlaanderen op gang komt, zal ze betere resultaten afleveren.’

“ Eénmaal de CD&V-machine in West-Vlaanderen op gang komt, zal ze betere resultaten afleveren ”

— Bart Maddens

Voor de Kamer zou het Vlaams Belang dus veruit de grootste worden. Het verovert volgens de peiling met vijf zetels op zestien één zitje meer dan in 2019. N-VA haalt er drie (min één). PVDA haalt haar eerste zetel in de provincie. ‘Toch scoort de partij met 6 procent niet bijzonder goed’, weet Maddens. ‘Volgens de laatste algemene peiling van Le Soir, vlak voor

de vakantie, haalt PVDA in heel Vlaanderen immers 10 procent.’ Ook Vooruit haalt volgens de peiling drie verkozenen, één meer dan in 2019. CD&V (2) en Open VLD (1) verliezen elk een zetel. Groen trappelt ter plaatse (1).

Immigratie hét thema

Immigratie is voor 38 procent van de West-Vlaamingen het belangrijkste thema bij hun keuze. ‘Dat is niet verrassend en waarschijnlijk het geval in héél Vlaanderen’, denkt Maddens. ‘N-VA zit met een dilemma met het thema immigratie. Hoe meer de partij zich erop profileert, bijvoorbeeld door sterk op Theo Francken in te zetten, hoe meer kiezers erdoor getriggerd worden. En dat leidt eerder tot een stem voor Vlaams Belang dan voor de N-VA.’ Dat gebeurde in 2019 bijvoorbeeld ook toen N-VA het Marrakesh-pact had afgeschoten. ‘Vooral het Vlaams Belang kon dat pact uitspelen in de electorale strijd’, herinnert Maddens. ‘Bij de N-VA zullen ze dat nooit openlijk toegeven, maar intern beseft men maar al te goed dat men toen een strategische fout heeft gemaakt. Bovendien heeft de N-VA zich door haar houding rond dat pact, uitgerekend een dossier van Francken, bij de rest van de coalitiegenoten als een onbetrouwbare partner opgesteld. Net dat heeft er mee toe bijgedragen dat de N-VA na de verkiezingen geweerd werd aan de onderhandelingstafel en Vivaldi een kans kreeg.’

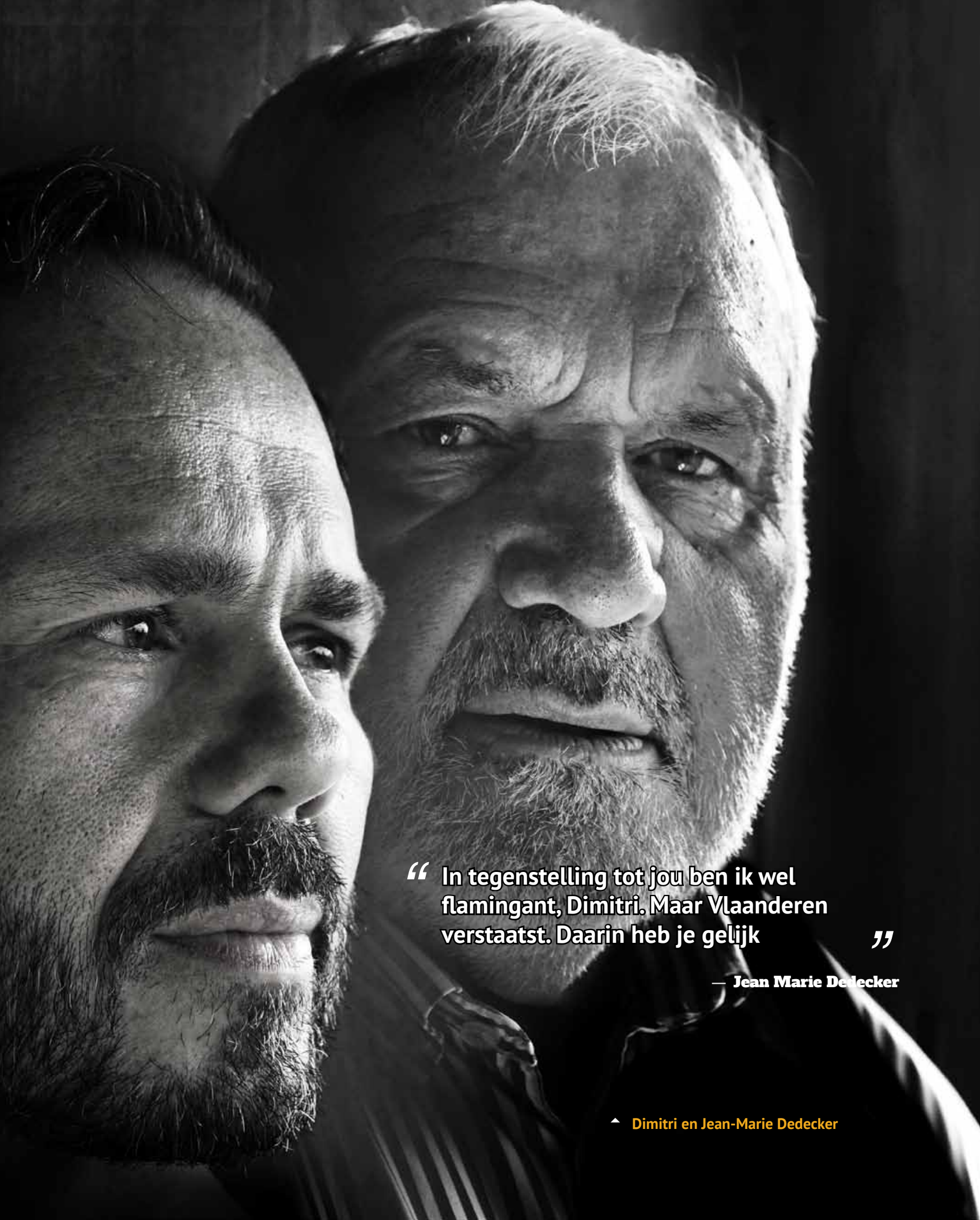
Landbouw

Maddens fronst wel de wenkbrauwen over het feit dat het thema landbouw in de peiling amper de West-Vlaamse gemoederen beroert. ‘De CD&V kon zich door haar band met de Boerenbond jarenlang sterk profileren met landbouw in landelijke gebieden, meer bepaald in West-Vlaanderen en Limburg. Maar het aantal landbouwers in beide provincies is sterk gedaald door de uitbreiding van de boerderijen. Bijna elke West-Vlaming, en ik ben er zelf een, heeft toch wel ergens een connectie met de landbouw en de sterke agro-industrie. In de peiling is landbouw een marginaal thema, minder belangrijk dat de staatsvorming, terwijl de stikstofproblematiek toch echt wel leeft in de provincie. Ik denk dus dat het thema landbouw onderhuids veel sterker leeft dan de peiling aangeeft.’

Campagne telt

Maddens stoort zich niet echt aan het feit dat de peiling een foutenmarge heeft van 4,5 procent. ‘De gemiddelde cijfers zijn statistisch nog altijd de meest relevante’, besluit hij. ‘De kans dat een onafhankelijke Lijst Dedecker de kiesdrempel niet haalt is groter dan de kans dat dit wel gebeurt. Los daarvan, geloof ik op zich niet zo sterk in politieke peilingen, behalve als ze vlak voor de verkiezingen worden gehouden. Met andere woorden: als de campagne volop bezig is. In West-Vlaanderen zullen Vincent Van Quickenborne (Open Vld), zoals gezegd Crevits en eventueel ook Dedecker electoraal nog volop worden uitgespeeld. Niemand kan voorspellen wat de echte campagne geeft in het uiteindelijke resultaat. Ook kan er politiek nog veel gebeuren dat weegt op de agenda.’

“ In tegenstelling tot jou ben ik wel flamingant, Dimitri. Maar Vlaanderen verstaatst. Daarin heb je gelijk ”

— Jean Marie Dedecker

▲ Dimitri en Jean-Marie Dedecker

Jean-Marie en Dimitri Dedecker

‘WE MOETEN BEREID ZIJN TOT DE AFGRONDT TE GAAN’

CHRISTOPHE DEGREEF & FILIP MICHIELS

foto's Selina De Maeyer

Spreek hen niet van een politieke dynastie. Dat zijn ze naar eigen zeggen niet. Ze weten zelfs niet of en hoe ze naar de kiezer gaan in 2024. Maar wat Jean-Marie en zoon Dimitri Dedecker wél weten, is dat Vlaanderen meer vrijheid nodig heeft. En dat alleen Lijst Dedecker dat kan bieden. ‘N-VA en Vlaams Belang willen een conservatief Vlaanderen. Maar daarmee denderen we voort richting afgrond.’

De vraag van één miljoen is tijdens het gesprek niet beantwoord: gaat Lijst Dedecker naar de kiezer? Maar toch: het wordt ofwel N-VA voor Jean-Marie, ofwel Lijst Dedecker voor Dimitri. Welke rol vader Dedecker daarin zal spelen, dat blijft onduidelijk. Wat wel duidelijk is, is dat beide heren veel op elkaar lijken. Sterker nog: Dimitri Dedecker is nog liberaler dan zijn vader. Of is het de arrogantie van meer jeugd? Enfin, oordeelt u zelf.

Heren, is Lijst Dedecker een liberale of eerder een libertaire partij?

Jean-Marie Dedecker: ‘Ik zie daar geen contradictie in. Voor mij gaat het niet alleen over economisch liberalisme. Maar ook over libertair denken: vrijheid van meningsuiting, regelneverij tegengaan...’

Dimitri Dedecker: ‘Ik word bang van een Vlaanderen waarin alleen de N-VA en Vlaams Belang de grootsten zijn. Dat zal een behoorlijk conservatief Vlaanderen zijn. Ik wil Vlaanderen vooral vrijer maken.’

Maar waarom zouden jullie woord houden? De N-VA beloofde tien jaar geleden ook de bevrijding. Mét liberale recepten.

Dimitri Dedecker: ‘Ja, bon, dat is voor hen, hé.’
Jean-Marie Dedecker: (grijnst) ‘U weet toch dat ik wél doe wat ik zeg. Daar ben ik zelfs berucht voor.’

Dan moet u, als Lijst Dedecker aan de macht is, echt de belastingen verlagen. Anders zal de Vlaming weer afhaken.

Jean-Marie Dedecker: ‘Meer nog: ik wil in de Grondwet laten opnemen dat het overheidsbeslag nooit meer dan 46 procent van het inkomen mag zijn. Anders krijg je een overheid die niet wordt ingeperkt in haar takshonger. Maar we zijn geen utopische denkers. Zelfs in boeken als mijn succesvolle Rechts voor de raap uit 2004 – er komt trouwens een heruitgave omdat het thema nog altijd actueel is – was ik dat nooit. Vlaanderen ontbeert gewoonweg al meer dan twintig jaar de hefboomen om de eigen welvaart te laten groeien. En te behouden.’

Men hoort weleens dat Lijst Dedecker als brug kan fungeren tussen N-VA en Vlaams Belang. Maar als Bart De Wever die laatste partij omschrijft als “melanoom van Vlaanderen”, dan vragen wij ons af of er wel van enige brug sprake kan zijn?

Jean-Marie Dedecker: ‘U weet net als ik hoe groot de misnoegdheid in Vlaanderen is. Die zal alleen maar toenemen. Dáár kunnen we een soort brug zijn. Een tussenstation. Voor heel wat mensen is het Vlaams Belang nog altijd te aangebrand. Dat houdt hen tegen om ervoor te stemmen. Maar we moeten ook eens durven zeggen dat het VB uiteindelijk wel gelijk heeft als het over bijvoorbeeld migratie gaat.’

Dimitri Dedecker: ‘Het probleem met het VB is dat zij de foertstem capteren, maar geen liberaal alternatief bieden. Hun sociaaleconomisch programma is behoorlijk links. Er is in Vlaanderen dus nood aan een echte liberale partij. Want nu is er geen meer. De N-VA heeft daar oorspronkelijk op kunnen inspelen. Maar in plaats van “de kracht van verandering”, zien we “de kracht van stilstand”. Bart De Wever verwijst graag naar de stilstand op het federale niveau. Maar in Vlaanderen is er evenveel stilstand. N-VA claimt voor de vooruitgang te gaan, maar biedt Vlaanderen ook geen alternatief. Onze ambitie is dus niet om een brugfunctie te vervullen, maar om een liberale partij in Vlaanderen te zijn.’

‘Maar uit pragmatische overwegingen willen we ons volledig op de Vlaamse lijn zetten mét N-VA en Vlaams Belang. We willen zelfs de stormram zijn in de onderhandelingen met de Franstaligen. Zeker wanneer die Franstaligen het VB niet mee aan tafel willen. En zeker wanneer de N-VA twijfelt over de harde lijn. Wij zijn dan graag de boeman. Laat maar komen, die onderhandelingen. Desnoods een jaar. Maar wel met een Vlaams-liberaal minimumprogramma. Waar we niet op toegeven.’

Jean-Marie Dedecker: ‘Ik heb recent een vergadering bijgewoond met een zeventigtal kmo-directeurs. Zelfstandigen. Zij gaven aan op het Vlaams Belang te willen stemmen. Boeren? Net hetzelfde. Het gaat over ontgoocheling. Misnoegdheid. Een vuist maken tegen de betutteling. Als die misnoegdheid alleen maar opgepikt wordt door radicaal-rechts, dan denk ik daarvan: verdorie toch. Op die manier verliezen we de kiezer. Zeker wanneer N-VA die kiezers laat vertrekken.’

Loopt u toch niet in dezelfde val als Open Vld en N-VA: eerst claimen dat er een liberaal alternatief is, om vervolgens vast te stellen dat zoiets implementeren onmogelijk is in Vlaanderen?

Jean-Marie Dedecker: ‘Het probleem is dat er altijd een of twee Vlaamse partijen zijn die col-laboreren met de macht als er communautaire

▼ **Dimitri en Jean-Marie Dedecker**

Dimitri Dedecker ▲

onderhandelingen worden gevoerd. Dat is typisch Vlaams. Uit eigenbehoud kiest men voor de kortetermijnstrategie van pappen en nathouden, ook om de Franstaligen niet te veel te bruuskieren. Maar als je een echt economisch rechts programma wil in Vlaanderen, dan moet je bereid zijn om naar een blokkering van België te gaan. Je moet kunnen zeggen: “Wij doen niet meer mee”. België kunnen laten voor wat het is: een land dat rot is en waar de tanden van uitvallen.’

‘Het komt altijd op hetzelfde neer: wie werkt er hier, wie betaalt belastingen, en waarvoor? Je wordt toch gek als je keer op keer blijft horen dat Wallonië steden blijft onderhouden waarin de helft van de mensen niet werkt, en de andere helft

“ De N-VA is de PS van Vlaanderen. En maar strooien met subsidies. Als ik campagne voer, dan rij ik met een vrachtwagen vol geld naar de Grote Markt in Antwerpen ”

— **Dimitri Dedecker**

voor de overheid? Paul Magnette zegt daarop: wij moeten helemaal niet uit onze hangmat, want de Vlamingen werken toch voor ons. Om gek van te worden. Zeker wanneer die Vlaming daar keer op keer intrapt. Of in meegetrokken wordt.’

Dimitri Dedecker: ‘Het is vooral een psychologische uitdaging voor de Vlamingen: als je communautaire onderhandelingen wil voeren, dan moet je bereid zijn om tot de afgrond te gaan. De Walen

doen dat nu al: zij vragen in onderhandelingen altijd het dubbele van wat ze willen om vervolgens zeker te krijgen waar ze recht op hebben. Terwijl Vlamingen onderhandelingen beginnen met alleen maar te vragen waar ze recht op hebben.’

‘De status quo betekent voor Franstalige politici vooruitgang. Zij hebben bij vooruitgang alleen maar te verliezen. Pas als het IMF (Internationaal Monetair Fonds, red.) of de Europese Commissie de druk opvoeren, zullen de Walen bougeren. Dus moet Vlaanderen de druk nu al opvoeren.’

‘De tijd speelt in ons voordeel. Binnen enkele jaren zullen het IMF en Europa sowieso de druk opvoeren. De Walen beseffen dat hervormingen dan veel harder zullen zijn. Laat ze dus maar komen. Wij willen het hard spelen.’

Hoe wil u die liberale beginselvastheid bereiken met de huidige Vlaamse partijen?

Dimitri Dedecker: ‘Eigenlijk is het eenvoudig. De Vlaamse partijen moeten een strategisch blok vormen rond een minimumprogramma van Vlaamse en liberale standpunten. De Vlaamse kiezer keurt die houding goed. Het Vlaams Belang zal meer dan bereid zijn om een liberaal minimumprogramma gedoogsteun te geven, ook al staat het haaks op hun sociaaleconomische programma. De bal ligt in het kamp van de N-VA. Stop met het Vlaams Belang de schuld te geven van alles. Zo’n oproep à la Theo Francken, dat een stem voor het VB nutteloos is omdat de Franstaligen er toch niet naar luisteren, dat is toch een zwakgebod? Typisch Vlaams: de tegenpartij zal boos worden als we met het VB naar de onderhandelingstafel komen. Dus moeten we ze zelf uitsluiten.’

Geloof u echt dat u de Vlaamse kiezer zover krijgt dat hij bereid is mee tot aan de afgrond te gaan?

Dimitri Dedecker: ‘Ik ben geen Vlaamsnationalist. Net zoals de meerderheid van de mensen in Vlaanderen evenmin harde nationalist zijn. Meer Vlaanderen is niet het einddoel. Meer Vlaanderen is een middel om tot een vrijere samenleving te komen. Een Vlaanderen waarin welvaart wordt gegenereerd én herverdeeld volgens liberale recepten: door te werken en correcte belastingen te betalen in ruil voor een minimumdienstverlening door de staat. Een minimumdienstverlening, niet meer. Het privé-initiatief moet zo vrij mogelijk zijn.’

Jean-Marie Dedecker: ‘Ik ben wél een Vlaamsnationalist, Dimitri. Maar ik begrijp je als je zegt dat het niet zozeer om Vlaanderen zelf gaat. Ook ik ben ontgoocheld in Vlaanderen. Wij Vlamingen tolereren regenten om ons te besturen.’

‘Vlaanderen verstaatst. (kwaad) Dat is hier dus de Sovjetunie aan het worden, hé! Private crèches worden weggepest. Werk je in een crèche? Dan moet je van de Vlaamse overheid in de computer ingeven wanneer je een pamper ververst. Onderwijsminister Ben Weyts (N-VA) mag wel terecht zeggen dat hij voor excellentie in het onderwijs is. Maar hij wordt geboycot door Lieven Boeve. Er werken meer inspecteurs dan ooit in het onderwijs. De N-VA zegt klimaatrealistisch te zijn maar verzuimde de wet aan te passen om de kerncen-

trales niet te sluiten. En zet Vlaanderen nu wel vol windmolens. Dat kan dan wel. Niet omdat ze dat moeten van andere partijen. Maar omdat ze dat godverdomme zelf willen!

Dimitri Dedecker: 'Bart De Wever is ook mijn grootste ontgoocheling. Vijftien jaar lang een machtspositie in Vlaanderen bekleeden, en niets verwezenlijken op communautair vlak. Niets! Het is de grootste naoorlogse politicus van Vlaanderen, zegt zijn broer Bruno, want hij heeft bij de Vlaming echt een democratisch identiteitsbesef wakker gemaakt. Maar wat doet hij ermee? Zijn communautair programma in de koelkast steken, Vlaanderen niet geven wat het wil, en uiteindelijk met de PS vastzitten in een Belgische logica.'
'En in Vlaanderen zelf? De N-VA, dat is dus de PS van Vlaanderen, hé. Meer staat en strooien met subsidies. Serieus: als ik campagne voer, dan rij ik met een vrachtwagen vol geld naar de Grote Markt in Antwerpen.'

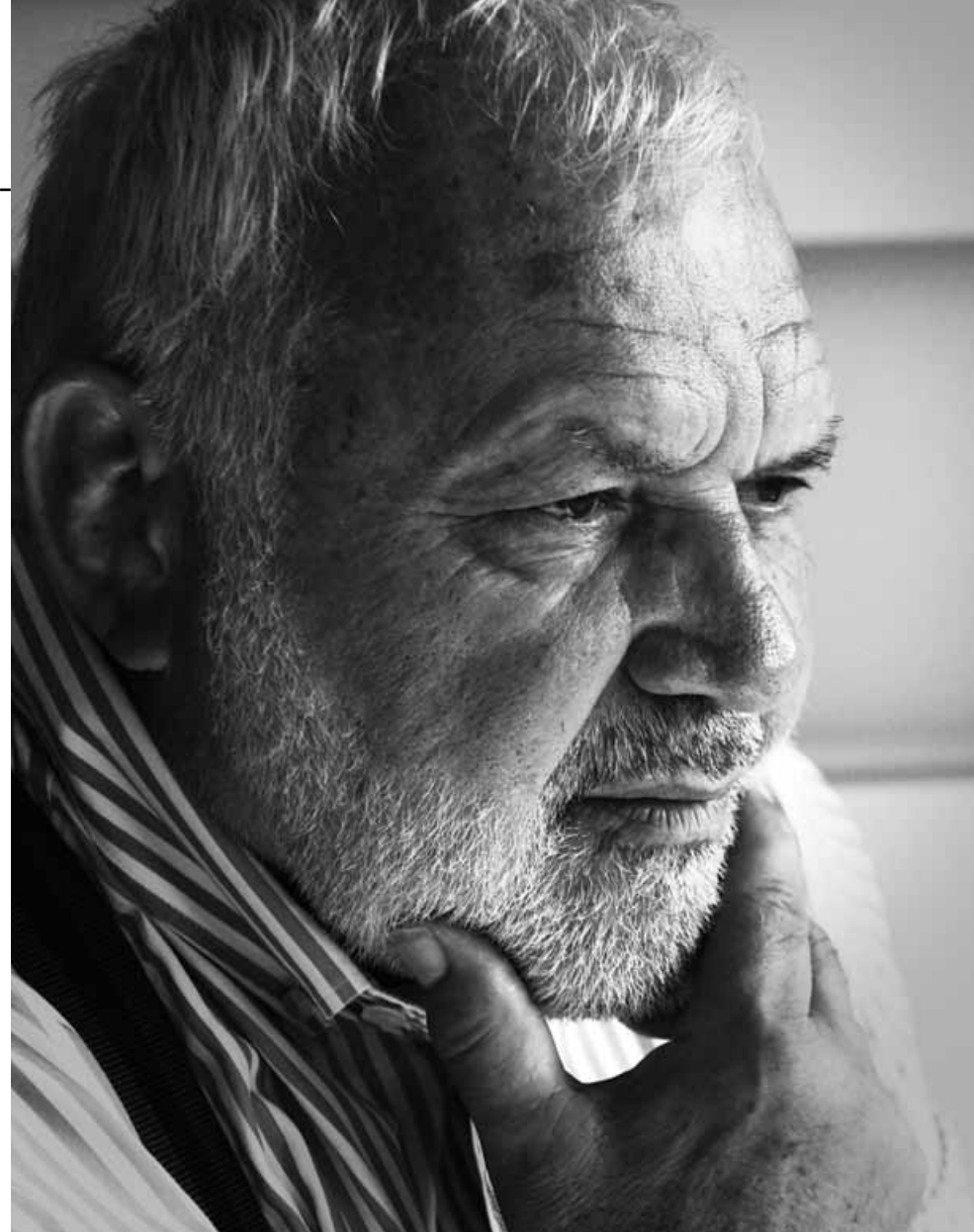
Wat met de sociale zekerheid, die de N-VA niet wil splitsen?

Jean-Marie Dedecker: 'Niet dat je van vandaag op morgen de sociale zekerheid moet splitsen. Maar je moet nu met de Franstaligen afspreken dat ze nog tien jaar lang uitdovende dotaties krijgen voor hun deel van de sociale zekerheid. Dat had eigenlijk al in 2014 moeten gebeuren.'
Dimitri Dedecker: 'De transfers degressief afbouwen, daar kan ik me zeker in vinden. Elk jaar een beetje minder. Het zal de Walen helpen, want dan moeten ze wel uit hun hangmat komen.'

De grote paradox: er is nu misschien wel een momentum in Vlaanderen om naar een institutionele blokkering te gaan. Maar, zoals Jean-Marie Dedecker in een Doorbraak-interview vorig jaar zei: het is gedaan met de grootsheid van West-Europa. Wie nu aan politiek wil doen, die zal tegen de burger moeten zeggen: het zal sowieso met minder moeten. Daardoor kalft het draagvlak om dingen te veranderen ook af. Mensen gaan niet blijven stemmen op wie hen zegt dat er twintig magere jaren aankomen.

Dimitri Dedecker: 'Ik denk dat de Vlaming kan aanvaarden dat het met minder moet, en dat er radicale hervormingen nodig zijn. Maar nu proberen politici de neergang af te remmen, terwijl die niet tegen te houden is. Ze willen strompelen naar de afgrond, terwijl we er naartoe denderen. De Vlaming moet afleren om voor alles een beroep te willen doen op de overheid. Ook voor thema's die buiten zijn comfortzone liggen.'

Jean-Marie Dedecker: '(denkt na). Kijk, als VB en N-VA samen 44 procent van de stemmen halen, dan zijn er dankzij het systeem-Dhondt dingen mogelijk. Dan kunnen we de Franstaligen voor het blok zetten. Bart De Wever weet dat ook. Maar hij kan het niet te luidop zeggen. Hij moet zeggen dat hij nooit met het VB zal regeren, anders zal een deel van de kiezers hem ook laten vallen. Maar ik geloof niet dat hij zal weigeren als het zover is. Er zijn ook andere N-VA'ers dan alleen maar Bart De Wever. Als De Wever deze afspraak met de geschie-

denis mist, dan is het niet alleen over and out voor de N-VA. Maar ook met de Vlaamse welvaart.'

▲ **Jean-Marie Dedecker**

Meneer Dedecker senior, u bent oud, en twijfelt om nog langer mee te draaien in wat u omschrijft als "het politieke gekkenhuis". Dan zal het toch uw zoon moeten zijn die alle veranderingen moet doorvoeren, niet?

Jean-Marie Dedecker: '(afgemeten) Ik heb altijd gezegd dat ik Dimitri zou ontverven als hij in de politiek zou gaan. Hij heeft vaak vanop de eerste rij meegemaakt wat alle verraad met mij heeft gedaan. Hij heeft me zelfs per brief ooit opgeroepen om ermee te stoppen, nadat ik in 2007 door de N-VA buitengegoot werd. Nu zijn we vele jaren later, en staat hij alsnog klaar om zelf in de politiek te stappen. U vraagt hem beter zelf waarom.'

Juist. Dimitri Dedecker, uw brief uit 2007 was erg emotioneel. U zag uw vader bijna ten onder gaan. Waarom kiest u nu zelf voor de politiek?

Dimitri Dedecker: 'Omdat we met Vlaanderen naar een gevaarlijk punt aan het evolueren zijn. Bart De Wever wil een rechts blok, maar vooral een conservatief blok. We hebben een liberale partij nodig, en zelfredzaamheid. Geen conserva-

tisme. Want conservatisme leidt tot achteruitgang, tot afhaken. Tot weemoedig terugkijken naar wat we ooit hadden. Daarmee bestuur je Vlaanderen niet in de moderne wereld.'

'Dat conservatisme is niet alleen ideologisch. Het vertaalt zich in de praktijk. Ook de Vlaamse regering blijft een subsidieregering die jaarlijks meer dan dertien miljard euro uitdeelt. Zonder veel verandering. Een regering die overal zones 30 implementeert, trajectcontroles zet om de burger te pesten. Alsof de burger een klein kind is dat altijd en overal gecontroleerd moet worden. Dat veranderen, dát is mijn politieke ambitie.'

Meneer Dedecker junior, u bent duidelijk progressiever dan uw vader. Zal dat geen problemen opleveren binnen Lijst Dedecker? Uw vader zegt ook dat hij duidelijk een flamingant is. U ziet Vlaanderen vooral als een middel. Wat is dan de partijlijn?

Jean-Marie Dedecker: 'So what?'
Dimitri Dedecker: 'De dag nadat Bart De Wever hier deze zomer in Middelkerke op de koffie is gekomen, hebben we met een aantal geïnteresseerden een minimumprogramma opgesteld. Principes waarover iedereen het eens was: meritocratie, eerlijkheid, vrijheid en verantwoordelijkheid. Ook pa vindt zich daarin. Dat er binnen een partij verschillende accenten zijn, is niet erg zolang je het over de basis eens bent.'
'Pas op, als pa en ik samen in de politiek zouden zitten, dan zouden we vaak boel hebben. Maar uiteindelijk willen we grosso modo hetzelfde.'

Het merk Dedecker is vaak tekeer gegaan tegen politieke dynastieën. Wat nu?

Jean-Marie Dedecker: 'Pardon, maar ik heb altijd gezegd: als de macht binnen een partij exclusief voor de zontjes en dochters van is, dán heb je een dynastie. Als Lijst Dedecker opkomt, dan zal Dimitri zijn plaats moeten verdienen. Ik ga hem niet zomaar op de lijst zetten als mijn opvolger.'

“ Bart De Wever moet zeggen dat hij nooit met het VB zal regeren, anders zal een deel van de kiezers hem ook laten vallen. Maar ik geloof niet dat hij zal weigeren als het zover is ”

— **Jean Marie Dedecker**

Dimitri Dedecker: 'U mag daaraan toevoegen: ik ga nooit van mijn leven naar de N-VA overstappen. Ik heb dat ook zo tegen Bart De Wever gezegd. Die denkt immers dat wij rond Lijst Dedecker een toneeltje opvoeren om de prijs op te drijven. Dat pa mijn politieke toekomst wil veiligstellen bij de N-VA. Nooit. Als ik opkom, dan is dat met Lijst Dedecker, op eigen kracht.'
'Ik ben de zoon van Jean-Marie, en dat zal altijd zo

blijven. Dat geeft mij een zekere voorsprong. Ik word daardoor makkelijker verkozen dan een nobele onbekende. Maar mijn bedje is niet gespreid. Trouwens: het is niet zo dat kinderen automatisch hun politieke bekendheid aan hun vader te danken hebben. Los van onze verschillen, kan ik zeggen dat Alexander De Croo uit de schaduw van zijn vader is getreden. Hetzelfde met Bruno Tobback. Ik ga me niet voor mijn achternaam excuseren.'

Goed. Maar kan Lijst Dedecker bestaan zonder Jean-Marie?

Dimitri Dedecker: '(knikt hevig)
Jean-Marie Dedecker: 'Nee. Zonder mij kunnen ze niet vertrekken.'
Dimitri Dedecker: '(lacht) 'Als pa beslist om niet op te komen, wil ik onder de naam Lijst Dedecker verder doen.'

Jean-Marie Dedecker: 'Da's allemaal mooi. Maar zonder mijn imago zal het moeilijk zijn om op te starten. Mijn imago, dat is Lijst Dedecker: recht voor de raap, vrijheid van meningsuiting, dingen benoemen. Jammer genoeg ben ik een van de laatsten die dat doet in de politiek. Daarom willen mensen met mij nog op de foto als ik op de Zeedijk wandel: Jean-Marie, jij durft het tenminste nog zeggen. Zonder die factor haalt Lijst Dedecker de kiesdrempel niet. Maar dat is mijn mening. Ik bewonder Dimitri dat hij het toch wil proberen. (grijnst) We zijn allebei judoka's, hé.'

Dimitri Dedecker: 'Kijk, ik heb 2007 meege maakt, toen pa bij de N-VA als rebel werd binnengehaald, en daarna per direct weer buiten werd gezet. Toen stond pa er alleen voor en boekte hij alsnog een bescheiden succesje met Lijst Dedecker. Nu is de situatie meer in ons voordeel: er zijn meer mensen die mee willen doen met dit politieke project. Omdat de voedingsbodem ervoor nog veel rijper is dan twintig jaar geleden. Vroeger waren we blij als één kleine burgemeester mee wou doen. Nu zijn er verschillende lokale politici van verschillende politieke partijen die mee willen doen. Kwaliteit hé, geen carrièrepolitici.'

Maar N-VA heeft u wel goed behandeld de voorbije jaren, meneer Dedecker senior. Dat herhaalt u vaak. Gaat u nu toestaan dat uw zoon uw uitdager wordt, met uw eigen partij, nota bene?

Jean-Marie Dedecker: 'Als Dimitri doorstart met Lijst Dedecker, dan ga ik niet op een N-VA-lijst staan.'

Dimitri Dedecker: 'Als pa alsnog zou blijven, dan ga ik terug naar de bende en gaan we gezamenlijk beslissen wat we doen. Mét of zonder Jean-Marie, of met een andere rol voor hem? We weten het nog niet. Pa moet eerst beslissen. Ook bij de N-VA blijven is zijn goed recht. Ik begrijp dat zelfs. Dankzij de N-VA heeft hij goede contacten in Brussel en kan hij voor zijn gemeente dingen gedaan krijgen.'

Jean-Marie Dedecker: 'Het verschil tussen Dimitri en mij, is dat dat ik de ouwe stier ben die overal in de wei jonge koeien ziet. Waarop Dimitri zegt: we hoan ze pak'n. En ik moet zeggen: ja, maar één voor één, liefst.'

◀ **Jaroslaw Kaczyński**
vice-premier en leider van de regerende partij Wet en Rechtvaardigheid (PiS)
Foto © dpa

Morawiecki verklaarde op 11 november 2022 – de Poolse Onafhankelijkheidsdag – dat het Poolse leger “zo machtig moet zijn dat het vanwege zijn kracht niet hoeft te vechten”.

Winkelwoede

Er wordt weleens lacherig gezegd dat een vijfde van de Poolse strijdkrachten bestaat uit een in 2017 in het leven geroepen ‘Territoriale Defensiemacht’, bestaande uit reservisten met een basistraining en opfriscursussen, maar de Oekraïners laten zien hoe

pantserhouwitsers. En dan worden eindelijk ook de 250 Amerikaanse tanks geleverd die Polen bestelde als vervanging van de 240 tanks uit de Sovjettijd die ze naar Oekraïne hebben gestuurd. Militaire experts zetten wel vraagtekens bij het nut en de noodzaak van zulke gigantische investeringen. Het is daarbij ook de vraag waar de Poolse regering de miljarden vandaan denkt te halen om deze winkelwoede mee te financieren. De aankopen staan niet in verhouding tot de economische cijfers. De Poolse economie heeft de coronapandemie, de oorlog in Oekraïne en alles wat daarmee samenhangt vooralsnog goed doorstaan, maar de militaire uitbreidingsplannen zullen zeker grote impact op de staatskas hebben. Critici stellen dat regeringspartij PiS vooral de kiezer in het achterhoofd heeft bij het aankondigen van de plannen. Met de oorlog in buurland Oekraïne maken veel Polen zich zorgen over de veiligheid van hun land. Fors inzetten op verdediging tegen de dreiging vanuit Rusland moet ervoor zorgen dat PiS voorop blijft lopen in de opiniepeilingen.

“ Het Poolse boodschappenlijstje omvatte 180 tanks, 200 pantserhouwitsers en 48 gevechtsvliegtuigen. Op langere termijn volgen nog eens honderden tanks en pantserhouwitsers ”

effectief die kunnen zijn met moderne antitankraketten. Poolse jongemannen staan in de rij om de training te kunnen volgen. Het helpt dat de Poolse regering hen een beeld van de Poolse geschiedenis voorschotelt waarin de dappere Polen altijd heldhaftig hun eigen vrijheid hebben bevochten, van de Poolse Delingen tot de val van het Ilzeren Gordijn in 1989. De Polen hebben gezien hoe Amerikaanse HIMARS-raketartillerie het Oekraïense leger in staat stelde om tot de tegenaanval over te gaan. Daarom hebben ze 218 stuks van een vergelijkbaar Zuid-Koreaans systeem besteld. Waarom in Zuid-Korea en niet in de Verenigde Staten? Warschau heeft haast en Seoel kan snel leveren. Het Poolse boodschappenlijstje omvatte verder 180 tanks, 200 pantserhouwitsers en 48 gevechtsvliegtuigen. Op langere termijn volgen nog eens honderden tanks en

Vluchtelingen

In de wandelgangen van het Pentagon is intussen te horen dat Polen langzaam maar zeker de plek inneemt van Duitsland als belangrijkste Amerikaanse bondgenoot op het Europese vasteland. De Duitsers debatteren eindeloos over de details van de door kanselier Olaf Scholz aangekondigde Zeitenwende en ze twijfelden lang over de levering van zware wapens aan Oekraïne. De Polen maken er werk van. Het was een welbewuste keuze van de Amerikaanse president Joe Biden om zijn twee grote Europese toespraken sinds de Russische inval in Oekraïne, in Krakau en Warschau te houden. De internationale status van Polen heeft onmiskenbaar een boost gekregen sinds het Russische leger op 24 februari 2022 Oekraïne binnenviel. Polen is binnen de EU en de NAVO een van de belangrijkste pleitbezorgers voor militaire steun aan het

▼ Poolse reservist op oefening. Foto © comcam

Poolse verkiezingen worden belangrijke graadmeter Polen, een Europese grootmacht in wording?

IVO VAN DE WIJDEVEN

Op 15 oktober trekken de Polen naar de stembus, en de binnen- én buitenlandse inzet van die verkiezingen kan amper overschat worden. Sinds de Russische inval in Oekraïne neemt Polen niet alleen een bijzonder prominente plek in op het Europese toneel, de conservatieve en migratie-kritische koers van de regerende PiS-partij bracht het land ook al regelmatig op ramkoers met de EU. Of Polen echt een Europese grootmacht wordt, zal bij de verkiezingen bepaald worden.

Hoezo, een ‘nieuwe’ grootmacht, zal het bij de huidige Poolse regering ongetwijfeld klinken. In de hoedanigheid van het Pools-Litouwse Gemenebest was Polen tussen 1569 en 1772 immers al de baas in het oosten van Europa en maakte het zijn burens knap lastig. Aan het begin van de zeventiende eeuw veroverden de Polen zelfs het Kremlin in Moskou. Uiteindelijk delfden ze het onderspit toen hun buurlanden eind achttiende eeuw samenspannen en het land in drie Poolse Delingen van de kaart veegden. In 1939 deden Hitler en Stalin dat met het Molotov-Ribbentropact nog eens dunnetjes over. Volgens de Polen nemen ze nu, na een langdurige gedwongen afwezigheid, hun rechtmatige plek opnieuw in. Polen heeft al een van de sterkste legers binnen de Europese Unie, en dat zal de komende jaren alleen nog maar sterker worden. In Warschau wil men de defensieuitgaven in snel tempo verhogen van 2,4 naar maar liefst 5 procent van het bbp. En dat terwijl de meeste andere landen in Europa – Nederland en Duitsland inclusief – moeite hebben om te voldoen aan de NAVO-norm van 2 procent. De Poolse regering wil het aantal soldaten in het leger tegen 2035 verdubbelen naar 300.000. Premier Mateusz

belegerde buurland en ook de voornaamste route voor wapenleveringen. Zelf leverde het land voor miljarden euro's aan wapentuig. In november vorig jaar kwamen er zelfs twee Polen om het leven toen een afgezwaaide Oekraïense luchtdoelraket insloeg op Poolse bodem. Daarnaast hebben de Polen sinds februari ook het leeuwendeel van de miljoenen Oekraïense vluchtelingen met open armen opgevangen. Volgens UNICEF verblijven er momenteel bijna 1,4 miljoen Oekraïense vluchtelingen in het 38 miljoen inwoners tellende Polen. Met de steun aan Oekraïne heeft het land in de rest van Europa ongetwijfeld goodwill teruggewonnen.

Politieke houdgreep

Sinds de PiS in 2015 aan de macht kwam was veel van die goodwill verspeeld. De partij heeft Polen in een politieke houdgreep. De PiS levert de premier, de president en is verreweg de grootste in een coalitie met vier rechtse splinterpartijen. Dit nationalistische conservatief-katholieke 'Verenigd Rechts' beschikt over een meerderheid in het Poolse parlement, de Sejm, alleen de senaat ontglipte het blok in 2019 nipt. De PiS heeft die stevige greep op de Poolse politiek gebruikt om het land om te vormen naar het eigen ideaalbeeld. Grote katholieke gezinnen vormen daarin de hoeksteen van de samenleving. Zij kunnen rekenen op flinke belastingvoordelen. Ondertussen is abortuswetgeving aangescherpt en zijn de rechten van de LHBT-gemeenschap ingeperkt. Het is een beleid dat ook op instemming kan rekenen van de invloedrijke Radio Maryja, de spreekbuis van de alomtegenwoordige conservatief-katholieke priesters. Door het opkopen of sluiten van kritische kanalen klinkt het geluid van de regering in andere media veel harder door dan dat van de oppositie.

Burgerplatform

De Poolse regering heeft zich de voorbije jaren de woede van de Europese Unie op de hals gehaald met verwoede pogingen om de rechtsstaat uit te hollen met omstreden hervormingen. Volgens de PiS zijn die nodig om eindelijk af te rekenen met de erfenis van de communistische Volksrepubliek, maar in de praktijk probeert de partij ook de rechterlijke macht in handen te krijgen. De Europese Commissie eist dat de Poolse regering op haar schreden terugkeert. Tot het zover is, hoeft Polen niet te rekenen op tientallen miljarden euro's aan EU-subsidies die voor het land zijn gereserveerd. De PiS mag dan in het buitenland controversieel zijn, in eigen land is de partij ondanks de overduidelijke erosie van het democratisch bestel nog steeds buitengewoon populair. De traditionele achterban – veelal conservatieve Polen die buiten Warschau en de andere grote steden wonen – steunt de PiS door dik en dun. Zij zien hun ideeën bevestigd door de partij én profiteren van de ruimhartige overheidssubsidies. Op 15 oktober gaan de Polen naar de stembus om de Sejm en de senaat te kiezen. De PiS heeft in opiniepeilingen al jaren een comfortabele voorsprong op het sociaal-liberale Burgerplatform, de grootste oppositiepartij onder leiding van Donald Tusk. Hijzelf was al premier van 2007 tot 2014 en schopte het daarna tot voorzitter

van de Europese Raad. Met zijn pro-Europese Burgerplatform staat hij diametraal tegenover de PiS. Om een kans te maken in de aanstaande verkiezingen werkt Tusk achter de schermen hard aan de vorming van een eigen coalitie. Zelfs als dat lukt, is het echter niet zeker of de winst binnen bereik is.

Pragmatici

Toch rommelt het intussen, als gevolg van de oorlog in Oekraïne, ook binnen Verenigd Rechts. President Andrzej Duda wil in deze onzekere tijden het Poolse lidmaatschap van de EU en – vooral – de NAVO niet in de waagschaal leggen. Terwijl Russische tanks zich eind 2021 samentrokken aan de grens met Oekraïne gebruikte de president zijn vetorecht om de sluiting van de enige onafhankelijke tv-zender van betekenis tegen te houden. TVN is in handen van het Amerikaanse Discovery, en vanuit Washington en Brussel klonk scherpe kritiek op de voorgenomen sluiting. Vorig jaar hield Duda tot twee keer toe wetgeving tegen waarmee de regering onderwijsinspecteurs verregaande middelen in handen wilde geven "om kinderen te beschermen tegen morele corruptie", in het bijzonder het LHBT-virus". Duda en andere pragmatici binnen de PiS kijken naar de stijgende inflatie, de olopende staatsschuld en de dreigende recessie, en zijn van mening dat Polen de EU-subsidies eigenlijk niet kan missen.

Het land mag dan wel grote buur Duitsland in landoppervlakte bijna evenaren en het in militair opzicht voorbij willen streven, het Poolse bbp van bijna 596 miljard euro steekt nog altijd schril af bij het Duitse BBP van 3367 miljard euro. Als de Poolse regering geen water bij de wijn doet, zal de Europese Commissie zeker niet snel over de brug komen met het broodnodige geld. Dan wordt het voor de PiS lastiger om geschenken uit te delen aan de achterban. Dát baart de pragmatici zorgen.

“ Het was een welbewuste keuze van VS-president Joe Biden om zijn twee grote Europese toespraken sinds de Russische inval in Oekraïne in Krakau en Warschau te houden ”

Herstelbetalingen

Partijleider en andere hardliners binnen de PiS willen echter van geen wijken weten. Duda's acties vielen dan ook niet goed bij Kaczyński. Hij is formeel slechts vicepremier, maar heeft al sinds jaar en dag alle touwtjes in handen. Zo heeft Kaczyński zelf Duda en Morawiecki als kandidaten voor het presidents- en premierschap uitgekozen. Tot voor kort volgde Duda dan ook altijd trouw de PiS-partijlijn, ook al staat hij officieel boven de partijen. Volgens Kaczyński wordt Polen niet alleen bedreigd vanuit Moskou, maar ook vanuit Brussel. "Als de Europese Commissie ons met de rug tegen de muur duwt, hebben we geen andere keus dan terug te schieten met alles wat we hebben", aldus de Poolse vicepremier. Duitsland is Kaczyński's kop van Jut. Verslaafd aan Russisch gas

▲ De Amerikaanse president Joe Biden (links) ontmoet de Poolse president Andrzej Duda in het presidentiële paleis in Warschau. Foto © UPI/Alamy Live News

hebben de Duitsers veel te lang hun oren laten hangen naar Poetin. En toen eindelijk de schellen van hun ogen waren gevallen, waren ze veel te traag met wapenleveringen aan Oekraïne. Bovendien hebben de Duitsers volgens PiS-hardliners een ereschuld in te lossen vanwege de misdaden die nazi's tijdens de Tweede Wereldoorlog hebben begaan op Poolse grondgebied. In Polen is men het Molotov-Ribbentropact absoluut niet vergeten. Om daar electoraal op in te spelen, eisen PiS-politici stevast Duitse herstelbetalingen wanneer er Poolse verkiezingen op til zijn. Ook al is die kwestie al in de jaren vijftig juridisch afgedaan. In zijn verkiezingsretoriek gaat Kaczyński echter nog een stap verder. Volgens hem misbruikt Berlijn de EU voor een nieuwe poging om de Polen onder de duim te houden. Ditmaal niet met tanks, maar met bureaucratie. Tusk zou klaarstaan om het land over te leveren aan buitenlandse overheersing. Het zou de oppositieleider niet uitmaken of dat nu de Duitsers of de Russen zijn. Daarom moet een in mei ingestelde commissie onderzoeken of hooggeplaatste overheidsfunctionarissen in de periode van 2007 tot 2022 onder Russische invloed ten nadele van Polen hebben gehandeld. Vanuit Brussel kreeg de Poolse regering daarop meteen weer een inbreukprocedure aan de broek omdat dit het democratische proces verstoort.

Wie er nog aan twijfelt dat die commissie bedoeld is om Tusk zwart te maken, kan de door de Poolse staatstelevisie uitgezonden documentaire 'Reset' bekijken. Daarin wordt onder meer betoogd dat Tusk als premier onder één hoedje speelde met Poetin om de plaatsing van een Amerikaans raket-schild in Polen te voorkomen en zo de landsverdediging willens en wetens te verzwakken.

Heldenverhaal

Volgens Kaczyński is Tusk linksom of rechtsom slechts een willoze marionet van boze bui-

tenlandse machten. Dat klinkt als een bizarre complottheorie, maar bij de PiS-achterban gaat het erin als koek. Dat komt doordat het naadloos past in het beeld dat de huidige regering heeft neergezet van de Poolse geschiedenis. Want ook die probeert de PiS naar zijn hand te zetten. In 2018 baarde de Poolse regering opzien in internationale media met een 'Holocaust-wet' die het gebruik van de term 'Poolse vernietigingskampen' strafbaar stelde. Het waren immers de nazi's die verantwoordelijk waren voor de Holocaust en niet de dappere Polen, aldus Kaczyński en de zijnen. In de officiële lezing waren er in de Tweede Wereldoorlog geen collaborateurs. Door felle internationale kritiek op dit schoonvegen van het historische straatje zag de PiS zich genoodzaakt om het omstreden amendement op de wet op het Instituut voor Nationale Herinnering terug te draaien. Eigenlijk wilde de Poolse regering hiermee vooral in eigen land een punt maken: afwijken van de 'officiële' versie van het Poolse verleden is ongewenst en kan rekenen op tegenmaatregelen. In die selectieve versie zijn de Polen zowel slachtoffers als helden.

Voor de Tweede Wereldoorlog is een heldenverhaal met de Polen als martelaars van Europa, die zich met ware doodsverachting verzetten tegen de Duitse en Russische bezetters. Volgens Kaczyński is het voor de Polen zaak dat te blijven doen. Maar met die opstelling zal Polen in de Europese Unie zeker geen leidende rol gaan spelen, ook al is het Poolse leger nog zo groot. Als Tusk een verkiezingsoverwinning in de wacht sleept, zal dat anders zijn. Maar daar ziet het vooralsnog niet naar uit. Kaczyński's verhaal staat als een huis. De Polen zullen dit najaar in het stemhokje bepalen of hun land echt zal uitgroeien tot een Europese grootmacht

Dit artikel werd eerder ook al gepubliceerd in het Nederlandse magazine Maarten!

Foto © Wouter Rawoens

Lawfluencer en advocaat Hugo Lamon

“De rechtszoekende wordt in Brussel in de zeik gezet”

HANS BROCKMANS

Advocaat Hugo Lamon publiceert elke week kritische reflecties over Justitie en zijn eigen beroepsgroep. Hij is erg kritisch voor de druk die advocaten via de media op gerechtsprocedures leggen. Ook de procedurepleiters worden niet gespaard.

De Hasseltse advocaat Hugo Lamon publiceert het werk '(Ge)recht in de spiegel – Bekommernissen van een lawfluencer' op basis van zijn scherpe columns voor de juridische website jubel.be. Lamon was bestuurder van de Orde van Vlaamse Balies en lid van de Hoge Raad voor de Justitie, die magistraten voordraagt.

Krijgt Justitie voldoende prioriteit in de politiek? HUGO LAMON: 'Onze politici hebben vreemde prioriteiten. Begin september werden de leden van de parlementaire commissie Justitie uit reces geroepen voor de behandeling van het plasincident rond Justitieminister Van Quickenborne (Open Vld): 'Maar ik heb geen enkele politicus iets horen zeggen over de veroordeling van ons land door het Europees Hof van de Rechten Mens, diezelfde week. Het hof oordeelde nochtans dat de lange achterstand in het gerechtelijke arrondissement Brussel in strijd was met de mensenrechten. Het Europees Verdrag eist immers dat de lidstaten een

eerlijk proces voorzien voor hun burgers.' 'Ook de pers besteedde liever ettelijke bladzijden aan dat plasincident in plaats van de minister ter verantwoording te roepen over een toch veel belangrijker arrest. Met uitzondering van Doorbraak vond geen enkel medium het de moeite om erover te berichten. Een schande.' 'Dit arrest is pipigate in het kwadraat, omdat de rechtszoekende zelf in de zeik wordt gezet. Belgische politici staan op de eerste rij om Polen en Hongarije te verketteren voor de schending van de mensenrechten, terwijl ons land in hetzelfde bedje ziek is.'

Vindt u het normaal dat de politie beelden van haar camera's van inbreuken van burgers zonder enige reden lekt aan de pers? 'Dit gaat niet over wildplassen, maar over syndicale druk. De politievakbond wilde die beelden misbruiken om de minister te beschadigen, omdat hij een eerder akkoord met de bonden niet wilde goedkeuren.' 'Lekken naar de pers is schadelijk voor het onderzoek. De politie heeft zijn eigen bewijsmateriaal verbrand door het te lekken. Maar over het schenden van het onderzoeksgeheim komt de commissie niet samen.' 'Elke zichzelf respecterende strafpleiter zal oproepen dat de betrokkene al genoeg gestraft is in de pers, mocht dit ooit een strafzaak worden. Wat ik betwijfel wegens echt geen prioriteit. Een hoop wildplassende zatlappen zijn hooguit een GAS-boete waard.' 'Tenslotte lees ik ook amper kritiek op het feit dat de minister met eigen beelden van het incident naar de pers trekt. De minister van Justitie toont camerabeelden die vanaf zijn huis werden gemaakt van de openbare weg. Dat lijkt mij een inbreuk op de privacywetgeving.'

Over naar serieuze zaken: de gerechtelijke achterstand, vooral in Brussel. Wat is er aan de hand? 'Het Brusselse gerecht heeft een gigantisch probleem. In sommige dossiers moet de rechtzoekende burger wachten tot 2034 vooraleer het hof van beroep zijn zaak kan behandelen. Dat kan niemand toch begrijpen?'

Een Brusselse magistraat gaf ooit als uitleg dat de zaken in Brussel nu eenmaal ingewikkelder waren in vergelijking met de rest van het land. Bovendien is er een onderbezetting. 'Er is geen personeelstekort. De waarheid is dat de Brusselse hoven en rechtbanken al jaren een degelijke werklastmeting blokkeren. Als er al een grotere werkdruk is, kan die niet gemeten worden. Ook Antwerpen kan zijn kader niet volledig opvullen en er is amper achterstand. Het economische zwaargewicht van het land is Antwerpen met zijn haven, logistiek en industrie. Die activiteit heeft ook een impact op de werkdruk van het gerecht.' 'Het aantal zaken in beroep is trouwens overal gedaald, omdat de kwaliteit in eerste aanleg is gestegen door de benoeming van meer bekwame kandidaten via de Hoge Raad voor de Justitie. Ook daalt het aantal zaken door de hogere rechtsplegingsvergoeding voor de verliezende partij, die een drempel is om te procederen. Ook in het hof in Brussel zijn er minder nieuwe zaken en toch kan

het de gigantische achterstand niet wegwerken. De valt niet uit te leggen.'

Het hof kan ook moeilijk een degelijk beleid uitwerken omdat de voorzitter van het hof geen Nederlands spreekt. Is dat normaal? 'Neen. Het gaat niet op dat de voorzitter van een tweetalig hof zelf één van die talen niet spreekt en zelfs nauwelijks begrijpt. Het is tragisch, maar volgens de letter van de wet hoeft die voorzitter beide landstalen niet te spreken.'

Sommigen pleiten voor een ontubbeling van het Brusselse hof in een Frans- en Nederlandstalige rechtbank om zo een beter beleid en hoger beslissingsritme te bevorderen. Zou dat een goede zaak zijn? 'Wie aan de Brusselse gerechtelijke structuur wil sleutelen, opent een doos van Pandora. Het is een zeer ingewikkelde wetgeving die oorspronkelijk dateert van 1935. Nu zijn de rechtbanken van eerste aanleg intussen wel Frans- of Nederlandstalig, terwijl het hof taalgemengd is. Dat zorgt voor ingewikkelde verdeelsleutels bij benoemingen van korpschefs. Niemand begrijpt nog hoe die taalverdeling juist in elkaar zit.' 'Er is een cascade aan regels, ooit uitgewerkt om een eerlijke rechtsbedeling te creëren in de taal van de rechtsonderhorigen, maar die leiden nu tot een schending van de mensenrechten. Misschien is dit wel het moment om het debat te voeren of die oude communautaire discussies nog wel hun belang hebben. We moeten alle pistes bewandelen om de slecht werkende Brusselse rechtbanken en hoven te verbeteren, liefst zonder in een communautaire stellingenoerlog terecht te komen.' 'Waarom partijen niet de kans geven om hun zaak in samenspraak door het Antwerpse of Gentse hof van beroep te laten behandelen, zeker omdat daar hun zaak sneller zal behandeld worden.'

“ Justitie zou op TikTok moeten zitten en zich laten inspireren door mediafiguren als Pommeliers Thijs ”

Over mensenrechten gesproken, vindt u dat die geschonden zijn geweest tijdens de strijd tegen corona? 'Er is juridisch iets uitzonderlijk gebeurd. Er werd een plejade van uitzonderingswetten uitgewerkt, zonder dat één maatregel uiteindelijk door een hoogste rechtscollege verbroken is.' 'Er zijn gekke dingen gebeurd. Zo duurde het liefst zeven weken eer er een definitie kwam over wat juist een mondmasker was. De jojo van versoepelen en verstrengen creëerde veel onrust. Maar het systeem is robuust gebleven en kan blijkbaar tegen het stootje, dat corona heette.' 'Als ze activisten waren geweest, dan hadden magistraten bij de toetsing van de coronamaatregelen echt wel hun kans kunnen grijpen om op het beleid te wegen. Dat is niet gebeurd. Alle maatre-

gelen bleven gehandhaafd na de grondwettelijke toetsing. Het begrip activistische rechter is een mythe die zichzelf in stand houdt. De magistraten grijpen alleen in als de wetgeving aberrant slecht is – wat helaas steeds vaker gebeurt - of bij een grove schending van de regels van de rechtstaat of de Europese Unie.'

In uw boek stelt u dat de media een bedreiging vormen voor het rechtssysteem. Hoezo?

'Dat komt door de illusie van de juistheid van de juridische waarheid. Er zijn immers drie soorten waarheden voor dossiers in de rechtbank. De eerste is de juridische waarheid, die de rechter formuleert om een conflict juridisch te beslechten. Dat is gebaseerd op een uitspraak op basis van rechtsprincipes en de feiten.'

'Dan is er de emotionele waarheid of dat wat de partijen als rechtvaardig beschouwen. Elke partij heeft uiteraard zijn eigen waarheid. Daarom schrijft de rechter best een vonnis voor de partij die de zaak verloren heeft.'

'Tenslotte is er de mediawaarheid of de berichtgeving over een juridisch dossier. Die berichtgeving is altijd gelinkt aan mensen en de maatschappelijke agenda. Vandaar ook dat strafrecht bovenmatig veel aandacht krijgt in de media. Dat is op zich geen probleem.'

'Het wordt wel een probleem wanneer de mediawaarheid de juridische waarheid onder druk zet. Dat was bijvoorbeeld het geval in een aantal dossiers rond seksueel grensoverschrijdend gedrag.'

Heeft journalistieke berichtgeving dan invloed op magistraten?

'Dat kan niemand concreet maken. Het parket en de politie worden zeker beïnvloed door media. Dus uiteindelijk heeft dat wel juridische gevolgen. De meeste strafpleiters werken vaak met invloedrijke media-adviseurs, wat er toch op wijst dat de mediawaarheid de juridische kan beïnvloeden.'

Werkt u als ondernemingsadvocaat ook met media-adviseurs?

'Natuurlijk. Een goed media-advies kan dingen uit de pers halen. Je kan de media ook voeden door ze bepaalde informatie te geven, zodat ze niet schrijven over zaken die je als advocaat liever niet leest over je cliënten.'

'Een mooi voorbeeld is de zaak Ineos, waarbij ik overigens niet betrokken ben. Wat we daarover weten via de berichtgeving is overduidelijk gestuurd door de advocaten en hun media-adviseurs. Dat voel je in de hele sfeer over dit dossier.'

'Een ander voorbeeld is zaak rond Conner Rousseau. Er was volop media-aandacht, maar niet eens een burgerlijke partijstelling. Die zou een rechter verplichten een uitspraak te doen. Er waren twee meldingen en een persoon die naar het parket stapte, die klaarblijkelijk geen aanleiding gaven tot een verder onderzoek. Hoe komt dat dan toch in de media? De juridische waarheid in dit dossier lijkt me simpel: er is niets aan de hand. Het geheim van het onderzoek komt de voorbije jaren door dit soort van mediabesprekingen in gevaar.'

Waarom is dat net vandaag een probleem?

'De sociale media liggen mee aan de oorzaak van dat fenomeen. Vroeger waren de beroepsjournalisten toch gebonden door hun deontologie in de berichtgeving. De informatie werd meer gefilterd. Door de sociale media en de druk van de influencers ontstaat er een parallelle wereld en komt de juridische waarheid heel sterk onder druk te staan. Dat sijpelt dan door in de berichtgeving in de mainstream media.'

'Bovendien wordt de informatie ook sneller technisch verspreid. Iedereen heeft via zijn Iphone camera's op zak en die beelden kunnen daarna perfect door de media worden overgenomen. Alle betrokken partijen kunnen een strafdossier thuis op hun pc bestuderen en gefilterd verspreiden bij de brede massa. Dat mag niet, maar wie houdt hen tegen?'

Hoever staat Justitie nu met de digitalisering?

'Het vordert langzaam, in vergelijking met de

↳ **Hugo Lamon**
lawfluencer en advocaat
Foto © Wouter Rawoens.

fiscale en de RSZ-administratie. Vijf jaar geleden moest alles nog door de papiermolen. Dat is nu aan het veranderen. Vandaag worden bijvoorbeeld faillissementsdossiers volledig digitaal behandeld. De input in de meeste burgerlijke, commerciële en arbeidsdossiers verloopt ook digitaal.'

“ In de zaak Reuzegom was er geen klassenjustitie ”

Wat is de rol van artificiële intelligentie in de rechtbanken?

'Zes maanden geleden zou ik geantwoord hebben dat het nog wel een tijd zou duren omdat onze rechtspraak van een klein taalgebied te beperkt is om er op een werkbare manier AI op los te laten. Maar ik heb mijn mening moeten bijstellen.'

'Rechters zullen hun uitspraken veel beter kunnen ondersteunen met AI en zo tijd vrijmaken om echte juridische knopen door te hakken. Ik vernam dat bijvoorbeeld dat 80 procent van de uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens het resultaat is van AI.'

'Toch zal AI de rechters niet vervangen. Stel dat iemand geflitst wordt aan 130 kilometer per uur, waar je maar 50 mag rijden. Dan kan AI perfect de correcte straf uitrekenen op basis van eerdere uitspraken. Als de overtreder echter voor de rechtbank kan uitleggen dat hij veilig reed en een ziek kind naar het ziekenhuis bracht, waar het op het nippertje werd gered, kan de rechter beslissen dat er overmacht was. Om de context in een AI-model te verwerken heb je dus mensen nodig. De context behoort tot de kern van het rechtspreken. Dit kan eventueel worden meegenomen in de digitale parameters. Er is ook nog geen kader om dat te beheren.'

'Er zijn nu al advocatenkantoren, die op basis van AI hun conclusies schrijven. Dat kan perfect, maar een juridisch geschoold persoon zal toch de bronnen moeten checken.'

“ Het gaat niet op dat de voorzitter van een tweetalig hof zelf één van die twee talen niet spreekt ”

Naar aanleiding van de zaak Reuzegom was er kritiek omdat er sprake zou zijn van 'klassenjustitie'. U noemt dat 'een hol begrip'.

'In de zaak Reuzegom was er geen klassenjustitie. De uitspraak in het dossier was juridisch sterk onderbouwd. Dat neemt niet weg dat Justitie meer zou kunnen doen om een maatschappelijk draagvlak te creëren om dat duidelijker te maken. Justitie zou op TikTok moeten zitten en zich laten inspireren door mediafiguren als Pommeliën Thijs, die thema's op de maatschappelijke agenda kunnen zetten.'

'Mijn eigen blog was oorspronkelijk enkel bedoeld voor juristen. Als ik zie hoe er nu breed gereageerd wordt uit andere middens, moet ik besluiten dat er

echt wel een vraag is naar informatie en duiding over Justitie.'

In uw blog stelde u ook dat de eed van de advocaat beter zou worden afgeschaft. Waarom?

'Omdat hij zinloos is. We zweren immers 'getrouwheid aan de koning', alsof een republikein geen advocaat kan zijn. En waarom moet een advocaat getrouwheid zweren aan het gezag? Hij kan zich alleen door zijn geweten laten leiden. Verder is er 'gehoorzaamheid aan de Grondwet en de wetten van het Belgisch volk', alsof die niet in strijd kunnen zijn met de rechtsstaat of internationale verdragen. Verder is een advocaat volgens de eed 'eerbied' verschuldigd aan het gerecht. Dat is toch een zeer breed begrip, dat voor een ruime interpretatie vatbaar is.'

'Uiteraard mag een advocaat geen magistraat beledigen. Maar het begrip 'eerbied' is een volstrekt voorbijgestreefd concept. Ik hoef niet trouw te zijn aan een magistraat.'

Aan één magistraat moet U wel trouw zijn, dacht ik?

'Jawel, degene met wie ik getrouwd ben. Maar dat heeft niets met mijn beroepsuitoefening te maken.'

U bent ook kritisch op procedurepleiters?

'Een advocaat moet de belangen van zijn cliënt verdedigen, uiteraard. Maar soms gaan confraters te ver. Als ze bijvoorbeeld juridische fouten pleiten die niets te maken hebben met het dossier zelf, en dat enkel doen om de procedure te stremmen. Waarom is het bijvoorbeeld nodig om systematisch rechters te wraken of procedurekwestes op te werpen, zoals sommige strafpleiters doen?'

'Ik vergelijk het met een spookrijder. Als er één rondrijdt, gebeurt dat meestal zonder zware ongevallen. Rijden er vijftig rond op de autosnelweg, ligt het verkeer lam. Eén keer een procedurefout pleiten is dus geen probleem. Als een hele beroepsgroep dat systematisch doet, ligt ook Justitie plat.'

U bent actief in Hasselt. Er wordt weleens gezegd dat er in de provincie Limburg een scherpe lijn loopt tussen katholieke magistraten en collega's met een logestempel.

(Lacht.) 'U vraagt dat natuurlijk omdat u weet dat ik lid van een loge ben. Om het met de woorden van Mitterand te zeggen: 'Et alors?' Ooit was er een tijd dat bepaalde provincies, zoals Limburg en West-Vlaanderen, volledig beheerst werden door de toenmalige CVP. Alle magistraten waren CVP-benoemingen en ook katholiek, op een kleine minderheid na die door de socialistische en liberale partij werden benoemd. Voor alle duidelijkheid: dat betekende niet dat de politiek achteraf druk op hen uitoefende of dat dit bleek uit hun uitspraken.'

'Maar al dertig jaar benoemt de minister magistraten op bindende voordracht van de Hoge Raad voor de Justitie. De laatste politiek benoemden zijn nu allemaal met pensioen. De relevantie van de opdeling tussen katholieke en vrijzinnige magistraten is daarmee volledig uitgestorven.'

Hugo Lamon (advocaat, lawfluencer en auteur)

Strengere Europese ESG-regelgeving maakt vooral kmo's het leven zuur

“DEELS IS DIT TOCH EEN GROTE SHOW VOOR DE GALERIJ”

FILIP MICHIELS

Vanaf volgend jaar schakelt de EU opnieuw een versnelling hoger met de duurzaamheidsregels die het bedrijven oplegt. Vooral voor Europese kmo's, die in theorie nog wat respijt krijgen maar hier in praktijk ook nu al door getroffen worden, zijn de nieuwe ESG-regels een zware dobber. 'Almaar meer Europese bedrijven dreigen uit de markt te worden geduwd.'

Een bescheiden maar gezellig kantoorgebouw, met daarnaast enkele loodsen en opslagplaatsen, aan de rafelrand van een industrieterrein vlakbij de E17. Hier huist een typisch Vlaamse kmo met een tiental medewerkers, actief in de chemische sector. 'Met onze producten mikken wij voornamelijk op de industriële markt, in binnen- en buitenland,' vertelt Kurt, die het bedrijf al flink wat jaren leidt. 'Ruw geschat realiseren wij 80 procent van onze omzet buiten België, en bij onze klanten zitten ook enkele heel grote multinationale spelers.' Net om die reden wil hij ook alleen onder een schuilnaam getuigen. Kurt heeft een lijst afgedrukt met alle verschillende duurzaamheidsrapporteringen en keuringen waaraan zijn bedrijf vandaag moet voldoen. We tellen er 32. Leest u even mee: een F gas-audit, een grondonderzoek (terwijl het bedrijf nochtans helemaal geen vervuulende activiteiten uitoefent), het financiële UBO-register, een keuring van de tanks onder druk, een trimestrieel verslag van de milieucoördinator, maar net zo goed een keuring van de airco, de verwarming en de riolering en een veiligheidsjaarverslag. Anno 2023 onderscheidt hij ook al 24 verschillende afvalstromen, waarover hij vervolgens ook nog

eens moet rapporteren bij OVAM. 'Toen ik hier vijftien jaar geleden startte, waren we als bedrijf uiteraard ook al onderhevig aan behoorlijke strenge milieuregels, denk maar aan het Kyoto- en Montréal-Protocol', klinkt het. 'Regels die - voor alle duidelijkheid - wereldwijd van toepassing

“ Eigenlijk zou ik vandaag twee mensen extra moeten aannemen om aan al die nieuwe verplichtingen te kunnen voldoen. Maar zeg me eens: hoe maak ik dan nog winst? ”

waren, zij het soms wel met andere tijdslijnen. De voorbije jaren is er vooral vanuit Europa een stortvloed aan nieuwe ESG (Environment, Social, Governance)-wetgeving op ons afgekomen. En dat gaat soms heel ver. Zo krijgen we van onze banken bijvoorbeeld de vraag om de inkomstenbronnen van van al onze bestuurders op tafel te leggen. Mét bewijsmateriaal. Maar van diezelfde bank krijgen nu net zo goed al een pak vragen over ons ecologisch profiel. Hoeveel werknemers rijden er al elektrisch, of met de fiets? Wekken we zelf elektriciteit op, en welk aandeel van de elektriciteit die we aankopen is groen? Gaan we niet mee in dat soort extra vragen of vullen we die vragenlijsten niet nauwgezet in, dan is het risico groot dat we bijvoorbeeld geen financiering meer krijgen.'

Administratieve rompslomp

Los van de soms onrealistisch strenge milieuregels, heeft Kurt het vooral gehad met het extra werk en de enorme administratieve rompslomp die de Europese ESG-wetgeving met zich meebrengt. 'Wij beantwoorden sowieso al aan heel veel regels, bijvoorbeeld op vlak van goed bestuur, maar we moeten het nu ook telkens opnieuw bewijzen. Die audits zijn behoorlijk ingewikkeld, ze

zijn ook heel duur en tijdrovend, zeker voor kmo's. Neem nu de F gas-rapportering, in het kader van de Europese verordening rond gefluoreerde broeikasgassen. Sinds kort volstaat de rapportering op zich al niet meer, er moet nu ook een officiële audit gebeuren. Prijskaartje: 1.200 euro. Voor twee transacties op een jaar. Ik heb die business nu noodgedwongen afgestoten. Ik wil niet al te veel in technische details treden, maar als wij op basis van nieuwe regelgeving die bepaalde producten verbiedt nieuwe ingrediënten moeten ontwikkelen, dan kost ons dat gemakkelijk 1 miljoen euro. Voor een kleine kmo is dat niet meer behapbaar. Nog extremer is de nieuwe PFAS-regelgeving: ik overdrijf niet wanneer ik stel dat die voor ons in haar huidige vorm een existentiële bedreiging is. De soep zal wellicht zo heet niet gegeten worden, maar mochten de voorstellen die nu op tafel liggen ook daadwerkelijk vertaald worden in dwingende regelgeving, dan moet ons bedrijf de deuren sluiten.'

In theorie zijn het alleen de allergrootste bedrijven voor wie er vanaf volgend jaar veel strengere ESG-regels gelden. In praktijk zijn alle bedrijven in de keten, van de kleinste toeleverancier in Slowakije tot de kmo bij u om de hoek, de sigaar. 'Multinationals zijn voor hun rapportering over pakweg de milieu-impact van bepaalde stoffen uiteraard ook afhankelijk van de informatie die zij van hun leveranciers krijgen', legt Kurt uit. 'En dus kloppen ze ook bij ons aan om de ESG-regels te implementeren. De impact daarvan is bijzonder groot: van een verdere inperking van ons energieverbruik tot zeer gedetailleerde duurzaamheidsrapporten. Ik heb negen werknemers, maar eigenlijk zou ik vandaag twee mensen extra moeten aannemen om aan al die nieuwe verplichtingen te kunnen voldoen. Maar zeg me eens: hoe maak ik dan nog winst?'

Sollicitant

Een vergelijkbaar verhaal horen we dertig kilometer verderop, bij Flandria Foods. 'Als bedrijf zetten wij uiteraard al veel langer in op duurzaamheid, maar sinds begin dit jaar is alles echt in een

◀ Bruno Verhenne
Foto © Tim Dirven

Een Europese richtlijn met een enorme impact

Alle beursgenoteerde bedrijven en bedrijven van openbaar nut in de EU moeten in 2025 voor het eerst rapporteren volgens de nieuwe CSRD-richtlijn (Corporate Sustainability Reporting Directive), over het boekjaar 2024. Andere grote bedrijven volgen vanaf 2026, over boekjaar 2025. KMO's krijgen nog een jaartje meer respijt, en voor niet-Europese bedrijven geldt de verplichte CSRD-rapportage vanaf 2029. De impact van deze nieuwe ESG-regels (Environment, Social, Governance) kan dus amper overschat worden: tienduizenden Europese bedrijven zullen er rekening mee moeten houden. Naar het bedrijfsleven toe is het een van de allerbelangrijkste onderdelen van de veelbesproken Europese green deal. Ook kleine ondernemingen die zelf buiten het toepassingsbereik vallen, zullen er door getroffen worden, bijvoorbeeld omdat ze produceren voor klanten die zelf wél moeten rapporteren. In de duurzaamheidsrapportage staan drie indicatoren centraal: milieu, sociale omstandigheden en goed bestuur.

stroomversnelling gekomen. De Europese ESG-regelgeving is daarin zonder meer de allerbelangrijkste factor', vertelt CEO Bruno Verhenne. Hij nam Flandria Foods, een oer-Vlaams familiebedrijf met 24 werknemers, in 2016 samen met zijn echtgenote over. 'Wij produceren soepen, sauzen en bouillons maar ontwikkelen daarnaast, onder een andere vlag, ook zelf nog aroma's. Met die producten mikken we zowel op de Vlaamse cateraars en grootkeukens als op de industrie. Met onze aroma's zitten we in heel Europa', klinkt het. 'Wij leveren niet zelden ook aan grote multinationals, en daar ligt het kalf gebonden. Om hen als klant te kunnen behouden, moeten wij ons als relatief kleine kmo ook aanpassen aan de strengere ESG-regels. Een multinational die correct wil rapporteren, kan niet anders dan ook naar zijn – soms piepkleine - leveranciers toe te stappen. Met exact dezelfde vragen: wat is onze duurzaamheidsstrategie in tal van domeinen, hoe monitoren we die en hoe garanderen we die vervolgens ook? Alleen beschikt zo'n multinational over een hele batterij specialisten die dat netjes kunnen uitvlooiën, opvolgen en in kaart brengen. En uiteraard hangt daar ook voor hen een prijskaartje aan vast, maar zij kunnen dat spreiden over een omzet die oneindig veel groter is dan die van ons. Om dit even heel concreet te maken: straks verwacht ik hier een sollicitant die ik speciaal aanwerf om dit soort werk voor ons te gaan doen. Zijn loon zal ik vervolgens dus ook moeten doorrekenen in onze producten. Ik krijg quasi dagelijks te horen dat de voedselprijzen nu echt wel door het dak gaan, maar weet dat wij als bedrijf de gestegen kosten de voorbije jaren zelfs niet eens helemaal doorgekend hebben. Ik zit acht jaar in deze business, en in die periode is de administratieve workload zeker verdrievoudigd.'

Tachtig verschillende componenten

Bij Flandria Foods gaan de vragenlijsten onder meer over het energieverbruik, de werketiek en de herkomst van de grondstoffen. 'Waarna onze leveranciers vervolgens op hun beurt ook dezelfde vragenlijsten moeten invullen. Begrijp me niet verkeerd: ik sta volledig achter het idee om de productie- en distributieketen te verduurzamen, maar de hele rapportering is er echt wel te veel aan. Om je een concreet voorbeeld te geven: zonet hebben we een vragenlijst voor één klant afgerond, en daar hebben twee werknemers drie dagen aan gewerkt. Zo wordt er bijvoorbeeld gevraagd naar de landen van oorsprong van onze ingrediënten en grondstoffen. Gaat het over pakweg specerijen en kruiden, dan kan dat zinvol zijn. Met het oog op de voedselveiligheid geldt er zelfs een wettelijke verplichting om ook de laatste kruimel traceerbaar te maken. Maar voor aroma's belanden we dan soms echt in oeverloze discussies. In de wetenschap dat één bepaald aroma al vlug uit tachtig verschillende componenten bestaat, moeten we dus ook daarvan het land van oorsprong traceren. De producerende bedrijven zijn doorgaans snel gevonden, maar wat als die wereldwijd twintig verschillende productie-sites tellen? Dan wordt het natuurlijk wel héél lastig. Vaak geven we dan gewoon alle mogelijke

◀ ▲ **Bruno Verhenne**
Foto's © Tim Dirven

landen op. Zeg me nu eens: wat is daarvan dan de toegevoegde waarde? Ik heb ooit al overwogen om tussen al die landen gewoonweg eens 'de maan' te schrijven, maar dat kan ik natuurlijk niet maken naar mijn klanten toe (lacht). Maar alle gekheid op een stokje: ik ben zeker dat heel wat instanties het nooit zouden opmerken. En nee, de antwoorden zomaar eventjes kopiëren voor andere klanten, is geen optie. De vragen zijn dan weer net iets anders. Waar al die antwoorden finaal terechtkomen, daar heeft Verhenne zelf ook geen idee van. Of ze daadwerkelijk ook gecontroleerd worden, is nog een groter vraagteken. 'Eerlijk gezegd: wat mij betreft is dit deels toch één grote zinloze show voor de galerij. Ik zal niet ontkennen dat sommige bedrijven af en toe weleens een stok achter de deur nodig hebben om een stuk duurzamer te gaan produceren, maar de slinger slaat nu echt wel heel ver door.'

Consultancybedrijven

Valt er over de meerwaarde van die doorgeslagen controledrang nog te discussiëren, dan is er wel één zekerheid: meer controles en rapporteringen leiden sowieso ook tot hogere prijzen van veel eindproducten. Medewerkers dagenlang vrijstellen om vragenlijsten in te vullen – of zelfs extra mensen aanwerven – kost uiteraard ook geld. Een andere optie is het hele zaakje uitbesteden aan gespecialiseerde consultants, maar ook dat is niet bepaald gratis. De grote consultancybedrijven spinnen overigens ook vandaag al flink wat garen bij die doorgeslagen controledrift. Ze eten daarbij vrolijk van twee walletjes: enerzijds worden ze zelf vaak ingeschakeld voor ingewikkelde audits bij bedrijven, anderzijds adviseren ze diezelfde bedrijven bij hun rapportering. Deloitte – één van de zogenaamde Big Four – maakte begin septem-

ber bekend dat het in het boekjaar 2022-2023 wereldwijd een omzet van omgerekend 60 miljard euro had gedraaid. Vijftien procent meer dan een jaar eerder, en meteen ook het hoogste cijfer ooit. De vraag naar bijkomende controles op de duurzaamheidsinspanningen van bedrijven stuurde de de omzet van de auditdivisie net geen 14 procent hoger, zo liet het bedrijf weten.

Internationale concurrentiepositie

Een voorlopig nog onbeantwoorde vraag is die naar impact van de strengere Europese ESG-regels op de internationale concurrentiepositie van Europese bedrijven. Verhenne: 'Europa moet echt op zijn tellen passen als het over de toegang tot bepaalde grondstoffen gaat. Specifiek in onze markt zie ik dat nu al gebeuren. Heel veel kruiden en specerijen komen uit Azië. Neem nu een Indiase partij kurkuma die op de markt komt. Willen Europese bedrijven daar mee op kunnen bieden, dan moeten ze – omwille van de zeer strenge Europese milieuwetgeving - van die Indiase producenten ook garanties krijgen dat er zo weinig mogelijk pesticiden werden gebruikt. Nu geef ik je op een briefje: als zo'n Indiase producent kan kiezen tussen enerzijds een veeleisende Europese klant die hen dwingt om duurzamer maar ook duurder te produceren en anderzijds een Amerikaanse of Aziatische klant, dan is de keuze snel gemaakt. Het is mooi dat de EU zich profileert als een voortrekkers rol voor vlak van duurzame productie, maar als we de standaard zo hoog leggen dat vele leveranciers dreigen af te haken, dan wordt het natuurlijk een ander verhaal. Helaas, als kmo kunnen we natuurlijk nooit tegen die machtige Europese machine ingaan. Geen enkel bedrijf kan het zich vandaag nog veroorloven om een bepaald 'duurzaamheidsbeleid' publiekelijk in twiifel te trekken. Dan word je meteen afgeschoten, daar moeten we niet flauw over doen. Begrijp me niet verkeerd: ik vind zelf ook dat we verder moeten verduurzamen, maar dan moeten we ook aanvaarden dat daar flink wat meer werk en dus ook een hoger prijskaartje aan vasthangt. Hij pleit ook voor een veel meer stapsgewijze aanpak. 'Wat als ik er niet in slaag om tegen volgend jaar aan al die vragen van grote klanten te voldoen? Gaan zij dan op zoek naar andere leveranciers? Dat risico is wat mij betreft helaas niet denkbeeldig.'

Kurt zit op dezelfde lijn. 'Sommige niet-Europese concurrenten blijven vrolijk producten en stoffen importeren die helemaal niet conform zijn. Ik zie ze hier zelfs regelmatig van de revue passeren. Als de EU op de ingeslagen weg voortgaat, dan dreigt de concurrentie in heel veel sectoren op termijn bijzonder klein te worden. Te strenge duurzaamheidsregels die te snel moeten worden geïmplementeerd, zullen almaar meer Europese producenten uit de markt duwen. Europese bedrijven gaan voor elk product afwegen of het sop de kool nog wel waard is. Als men er al in slaagt de illegale import te beperken – wat ik sterk betwijfel - zullen sommige consumentenproducten dus wel veiliger maar ook duurder worden.'

DE IJZERBEDEVAART: EEN SPOOKVERTONING DIE MOET STOPPEN

JOHAN SANCTORUM

▲ Johan Sanctorum is filosoof-publicist en Doorbraak-columnist.

Op zondag 3 september vond de 96ste IJzerbedevaart plaats, op de welgekende plek aan de toren in Kaaskerke/Diksmuide. Ooit een massamanifestatie van tienduizenden Vlamingen, nu een onderonsje van vijftig man onder een tentje, luisterend naar speeches van mensen als Bieke Purnelle die uitdrukkelijk verkondigt niets met de Vlaamse beweging willen te maken hebben, en niet eens fysiek aanwezig was.

Haar toespraak was voordien opgenomen en werd op groot scherm geprojecteerd. Vermoedelijk wilde ze niet eens in dat gezelschap gezien worden, hoewel het gebeuren grondig 'ontsmet' is. De organisatoren van de dissidente IJzerwake, die aan het begin van deze eeuw ontstond als protest tegen de links-Belgicistische kaping van de IJzerbedevaart, komen vermoedelijk niet bij van het lachen.

Don Quichotte

De IJzerbedevaart, of wat die naam nog draagt, heeft iets akeligs, het is een spookvertoning geworden, een toneelstuk vrijwel zonder publiek met enkel een persmededeling. De aanwezigheid

van Sander Loones (N-VA), als enige politicus met naam, was daarvan de hallucinante bevestiging. Loones vroeg zich af 'waar de leeuwenvlaggen waren'. Het was vermoedelijk een retorische vraag met een simpel antwoord: ze waren er een week eerder op de IJzerwake. Hij liep er als een Don Quichotte rond, of moeten we zeggen als Diogenes, op zoek naar een mens. Overigens heb ik op de voorbije editie van de Gordel ook weinig tot geen leeuwenvlaggen gezien. De francofonen in de Vlaamse rand mogen op hun twee oren slapen.

De stamboekflamingant Sander Loones zal ook wel voldoende zijn geschiedenis kennen om te weten dat het Spirit/SPA-kartel in 2002, onder de bezieling van Lionel Vandenberghe, wilde afrekenen met de flamingante grondstemming van de IJzerbedevaart, en deze wilde herleiden tot een 'vredesmanifestatie'. Dat mag het ook zijn, maar niet alleen dat. Veeleer moet zo'n hoogdag van de Vlaamse beweging Vlamingen verenigen en zich doen bezinnen over waar ze eigenlijk naar toe willen: Quo vadis? Wat is het doel, en welke politieke strategie steunen we?

De IJzerwake heeft die rol overgenomen: het is, los

van de extreemrechtse folklore die er in naam van de diversiteit ook mag zijn, de place-to-be van het Vlaams-nationalisme. Zelf was ik gastspreker in 2011. Dat werd me nadien door sommigen kwalijk genomen, terwijl het altijd mijn standpunt is geweest dat zo'n forum een enorm geschenk is. Je spreekt niet elke dag voor een wei van 5.000 man over een materie die je als schrijver/columnist als je kernmaterie beschouwt. Onder meer Eric Defoort, Frans Crols en Matthias Storme gingen me voor, ik bevind me dus in goed gezelschap. Daarbij is mijn eigen familiegeschiedenis een duurzaam ijkpunt, en bevat de West-Vlaamse klei verhalen die ik misschien beter zou kunnen vertellen dan Tom Waes. Misschien doe ik dat wel ooit.

Radicalisering

Mijn grootvader was tijdens en na de Eerste Wereldoorlog actief militant van de Frontbeweging, nadien de Frontpartij, die aan de wieg zou staan van de IJzerbedevaarten. De na-oorlogse sfeer van ontgoocheling en jacht op flaminganten resulteerde in een radicalisering die uitdrukkelijk anti-Belgisch was. De beloofde en niét uitgevoerde vernederlandsing van de Gentse universiteit was een belangrijke katalysator in het ontstaan van dat Vlaams-nationalisme. Zijn zoon, mijn vader dus, meldde zich als 17-jarige voor het Oostfront. Als bij mirakel overleefde hij het - anders had u dit artikel moeten missen - en ging voor vijf jaar de bak in, met verlies van burgerrechten.

Ik heb nooit meegedaan aan het gehuil rond de repressie: er zat een element van redelijke volkswoe in, toen de berichten onze contreien bereikte over wat zich in de concentratie- en uitroeiingskampen had afgespeeld. De collaboratie was achteraf bekeken een vergissing, maar het is makkelijk om de geschiedenis achterwaarts te schrijven. Een mens moet keuzes maken. Het heeft de relatie tot mijn vader, die nooit echt zijn ongelijk heeft bekend, complex en gespannen gemaakt. Zelf beschouw ik me als Vlaams-republikein met een libertair kantje. Links en rechts zijn voor mij zeer relatieve begrippen, maar ook hier geldt het dagelijks devies, zeker als columnist: keuzes maken is essentieel, en wolligheid mag nooit het stijlkenmerk zijn.

Drie generaties, een familiegeschiedenis die leest als een kroniek van de 20ste eeuw, kom me dus niets wijsmaken over de genen van de Vlaamse beweging. Het is een geschiedenis van oprecht idealisme, naast veel politiek opportunisme, hypocrisie en ook wel gewone domheid.

Hoe de Vlaamse beweging zich die Ilzertoren, bekostigd met giften van duizenden kleine flaminganten, heeft laten ontfutselen, is en blijft een tragikomische anomalie en zal ooit stof vormen voor de geschiedschrijving. Het is altijd mijn stelling geweest dat de IJzerwake hooguit een kampement kan zijn, een voorlopige uitwijkplek in de modder van Steenstraete, in afwachting van een terugkeer, een 'thuiskomen' aan het oorspronkelijke monument. Dat is geen monopolie van rechts of extreemrechts, wel van rechtmatig radicalisme,

zoals ook het Catalaanse autonomisme dat belijdt, nu zelfs met een president in ballingschap. Een niet-radicaler onafhankelijkheidsbeweging is een contradictio in terminis. Voor minder dan echte natievorming hoeven we niet te gaan, en elk gesleutel aan een Belgische oplossing, de eindeloze processie van staats hervormingen, is tijdverlies.

Moral highground

Dat zegt eigenaardig genoeg ook de voorzitter van het IJzerbedevaartcomité, Paul De Belder: 'Om de welvaart en het welzijn van de Vlamingen niet verder in het gedrang te brengen, kunnen we het ons niet veroorloven om verder aan te modderen met de huidige kaduke staatsstructuur.'

Applaus van de 50 aanwezigen. Maar vervolgens wordt elke politieke frontvorming om dat doel te bereiken, afgewezen. ('Een alliantie met extreemrechts voor het afdwingen van een onafhankelijkheid juichen we niet toe. Er is daarvoor in Vlaanderen geen voldoende groot draagvlak'). Dat is een opmerkelijke lezing van de democratie, die de moral highground typeert waarop de linkse minderheid in Vlaanderen zich verschanst. Er is natuurlijk maar één draagvlak dat telt, en dat is de wil van de kiezer, die helaas wordt genegeerd omdat links-progressieve Belgicisten ooit een cordon hebben opgezet rond de partij die volgend jaar wellicht de grootste wordt in Vlaanderen.

De eeuwige *reductio ad Hitlerum*, het refrein dat in het Duitsland van de jaren '30 de gematigden ook de nazi's aan de macht hielpen, is iets dat uit de pen van Tom Lanoye logisch klinkt, maar uit de mond van iemand die hét erfstuk van de Vlaamse beweging beheert, ronduit idioot. Of men nu fan is van die partij of niet, het Vlaams Belang heeft bij mijn weten geen enkele totalitaire ambitie, nauwe bindingen met het leger, plannen voor een staatsgreep, of wat dan ook. Wel is het een partij die zeer middelpuntvliedende krachten groepeert, en zich als identitaire anti-migratiepartij in de markt zet. Het is in de huidige politiek-sociale constellatie betekenisvol dat een kwart van de Vlamingen ervoor zou stemmen.

De spookvertoning aan de Ilzertoren moet ons wakker schudden, in plaats van het alsmar enkel over de speech van Dries Van Langenhove op de IJzerwake te hebben. Misschien moeten beide comités, Wake en Bedevaart, toch eens rond de tafel gaan zitten, en zien of ze tenminste tot een gemeenschappelijke platformtekst kunnen komen die alle tendensen van de Vlaamse beweging aanspreekt.

Wat men met een ietwat archaische benaming 'Godsvrede' noemt. Stoppen met wederzijdse banvloeken die onze tegenstanders zoveel plezier bezorgen. Einddoel: terug naar de locatie in Kaaskerke, als plek van een massamanifestatie. Als men schrijvers zoekt voor deze platformtekst: ik denk dat voornoemde sprekers graag hun medewerking zullen verlenen. Ondergetekende niet uitgezonderd.

MANIFIESTA: een feestje met Axelle Red, Karl Marx en Zumba

HANS BROCKMANS

Foto's © Tim Dirven

‘Er moet een einde komen aan de westerse steun aan Oekraïne in de oorlog tegen Rusland, en ook aan de sancties tegen Rusland’, propageert Jeremy Corbyn, de leider van de Britse Labour Party in 2015-2020. ‘De sancties tasten de koopkracht aan van de arbeiders in Rusland, Oekraïne én het Westen.’

Jaarlijks feest

We spraken de linkse Britse politicus op ManiFiesta, ‘het jaarlijkse feest waar progressieve krachten over de partij- en ideologische grenzen heen elkaar ontmoeten’, zoals Partij van de Arbeid-parlementslid Peter Mertens het evenement bestempelt. Er moet volgens Corbyn snel een einde komen aan de oorlog tussen Oekraïne en Rusland. ‘Er hoeft maar één kernwapen te ontploffen en dit conflict leidt mogelijk tot een wereldoorlog met het gevaar van een nucleaire winter’, klinkt het voor een volle zaal. ‘De Russen en de Oekraïners moeten aan tafel gaan zitten om te praten over een wapenstilstand. Ze hebben gepraat over een tijdelijk bestand bij de komst van president Joe Biden en de graanleveringen. Daarom moet dat ook kunnen over de vrede. Ben ik naïef? Ach, ik hoor al heel mijn leven dat ik naïef was. Ik was dat ook toen ik de inval in Irak en Afghanistan veroordeelde. En wie had achteraf gelijk?’

Tony Blair

Hoe reageert Corbyn trouwens op de politieke comeback van gewezen premier Tony Blair nu die terug verschijnt in de rangen van Keir Starmer, partijleider van Labour? ‘De huidige regering van het UK is zelf

volop bezig met de privatisering van staatsbedrijven en de steun aan een oorlog, antwoordt hij ons. 'We hebben Blair echt niet nodig om dat beleid mee verder te zetten.'

Peter Mertens gaat trouwens volledig akkoord met Corbyn in zijn pleidooi tegen sancties. 'Voor alle duidelijkheid: we zijn tegen de aanval van Rusland in Oekraïne', zegt hij. 'Maar alle sancties treffen op de eerste plaats de arbeiders. Studies wijzen bovendien uit dat economische sancties de positie van de politieke leiding van het land dat wordt geboycot alleen maar versterkt.'

15.000 bezoekers

In het weekend van 9 en 10 september verzamelden zo'n 15.000 mensen in Oostende, van oude militanten, soixanthuitards tot heel veel jongelui. ManiFiesta wordt in hoofdzaak georganiseerd door Geneeskunde voor het Volk en het magazine Soldidair, die beide gelieerd zijn aan de PVDA. Op de affiche staan ook als organisatoren vermeld: PIO, Redfox, Comac, (de kinder-, jongeren- en studentenorganisatie van de partij), de socialistische mutualiteit Solidaris, de steunorganisatie voor Cuba Cubanismo.be, het vrijwilligerswerk-interimkantoor Refu Interim, de radiozender Melinda FM en de folkbalorganisatie Boombal.be.

Die laatste organiseerde op zaterdagavond in de, overigens zeer mooie, spiegeltent, een folk-dansavond. De afdeling Limburg hield een karoakefeest met schlagers.

Zowel Peter Mertens (PVDA), (uiterst links) Jeremy Corbyn (Labour) en Sevim Dağdelen (parlements Die Linke, (tweede van links) willen sancties tegen Rusland weg.

Amerikaanse Amazon-syndicalist op een selfie met Peter Mertens (PVDA).

0 procent BTW

De speech van PVDA-voorzitter Raoul Hedebouw lokte uitzonderlijk veel volk in een snikhete tent. Hij hield een pleidooi voor een btw op voedingsmiddelen van 0 procent. Hoe dat gefinancierd wordt? 'Schaf de fiscale achterpoortjes af, waarmee de superrijken hun zakken vullen zonder belastingen te betalen', klonk het. 'Als grote bedrijven vandaag aandelen verkopen en daarmee winst maken, betalen ze daar 0 euro belasting op. Niets! Nada! Helemaal niets. Nougabollen? Minder zelfs nog dan nougabollen. 0,00 euro.'

De PVDA-voorzitter citeerde zowaar Che Guevara: 'Wees bovenal altijd in staat om in het diepste van je hart elk onrecht te voelen dat eender wie wordt aangedaan, waar ook ter wereld. Dat is de beste kwaliteit van een revolutionair.'

Breed front

Het brede front van progressieve organisaties, waarnaar Mertens verwijst, blijkt op het terrein. Zo staan de syndicaten ACV en ABVV broederlijk naast elkaar met een vrij grote stand in het 'vakbondsdorp'. Helemaal uit Staten Island (New York) vloog Christian Smalls over, die twee jaar geleden de Amazon Labor Union oprichtte. Er waren 19 vakbonden uit 12 landen aanwezig.

Andere stands in Oostende zijn ondermeer van het Masereelfonds, Hart boven Hard, de 8 mei-coalitie (die datum zou een feestdag tegen het fascisme moeten worden), de armoebestrijdingsorganisatie One.Org, de Well Red-boekenhandel (hebt u 'm?) van progressieve literatuur, De Wereld Morgen en tientallen andere organisaties.

Opmerkelijk was ook Rode Lap uit Nederland. Dat verkoopt minibustes van Karl Marx om met de opbrengst gemoderniseerde versies van communistische standaardwerken zoals 'Het Communistisch Manifest', 'Het Kapitaal' (Marx) en 'Fascisme, wat het is en hoe het te bestrijden' (Leon Trotski) mee uit te geven. Ook minder uitgesproken politieke organisaties zoals de Freinet-scholen en een verkoper van bickyburgers vinden hun weg naar ManiFiesta.

'Debatten'

Er werden ook heel wat debatten aangekondigd, die bij nader inzien eigenlijk niet echt tegensprekelijk blijken. De meeste onderwerpen waren vrij voorspelbaar, zoals het klimaat, de syndicale strijd, degrowth en de loonloof. Er waren ook wat verrassende onderwerpen zoals debatten over 'Feministische Seksualiteit', 'Borgerhout vs. Bart De Wever' of 'Is Humor Links?'

Ook een aantal minder voor de hand liggende sprekers stonden op het programma, zoals biersommelier Bart Vermeulen, zuster Jeanne Devos, bokser Delfine Persoon, de holistische stress- en burnoutcoach Didi Yordanova, ex-wielrenner Johan Museeuw, VRT-journaliste Steffy Merlevede en hardlooper Veerle Dejaeghere.

Nevenactiviteiten

Er waren op het festival ook heel wat nevenactiviteiten, zoals een poppenspel, voetbalduels, bokswedstrijden, darts, een tattooshop, een bridge- en zumba-initiatie. Zoals altijd weet ManiFiesta ook veel volk te lokken met een mooie muzikale affiche, met dit jaar bijvoorbeeld Axelle Red, Meteoor, Coely en Dikke. De onvermijdelijke Vuile Mong en zijn Vieze Gasten mochten niet ontbreken. Mong bracht trouwens dochter Tamara mee.

Ook de Pioniers van de PVDA-kinderorganisatie waren van de partij

Oud- en nieuw-links waren in Oostende.

"Hoe het fascisme bestrijden (Trotski)" in de praktijk.

"Hoe het fascisme bestrijden (Trotski)" in de praktijk. Lespakket 2.

Claude Moniquet

Ooit komt het ideeëngoed van IS terug boven

MICHAËL VAN DAMME

IS is onthoofd, maar de radicale Islam als ideologie leeft en blijft gevaarlijk. 'Het grootste risico is dat onze aandacht verslapt', waarschuwt terreurdeskundige Claude Moniquet. Rustig en zakelijk maakt de voormalige geheime agent de stand van zaken op. Ook over wat er zich afspeelt in Iran en de zaak Olivier Vandecasteele in het bijzonder, een dossier dat hij door en door kent en 'een gemiste kans' noemt.

Meer dan zeven jaar geleden werd het land opgeschrikt door de aanslagen in Zaventem en de Brusselse metro. Wat bracht dit teweeg op het vlak van onze binnenlandse veiligheid?

Claude Moniquet: 'Sowieso enkele positieve zaken. Er kwamen meer en effectievere middelen voor de strijd tegen terreur. Sommige magistraten gingen zich ook meer specialiseren in terreur. Tegelijk is het risico mondiaal afgenomen, zeker als het over radicaal islamitisch geïnspireerde terreur gaat. Belangrijkste verklaring is de nederlaag van IS, wat toch de belangrijkste terreur-bedreiging was.'

Ons land werd gezien als een wel heel royale leverancier van vrijwilligers voor de strijd van IS. Wat is er van die lui inmiddels geworden?

'Velen onder hen zijn gesneuveld. Oussama Atar, het brein achter de aanslagen van zowel Parijs als Brussel, kwam bijvoorbeeld in 2017 tijdens een Amerikaanse aanval om het leven. Maar enkele tientallen anderen zijn door de Koerden gevangengenomen en bevinden zich daar in de cel. Natuurlijk zijn er ook door de mazen van het net geglipt. Nu en dan vindt trouwens nog een arrestatie plaats, niet zelden in Turkije. We hebben alleszins geen weet

Wie is Claude Moniquet?

■ Geboren in 1958 in een gezin met een Belgisch-Joodse vader en een Frans-katholieke moeder

■ Voormalig journalist en agent van de Franse DGSE (Direction Générale de la Sécurité extérieure)

■ Oprichter en zaakvoerder van het European Strategic Intelligence and Security Center, een denktank en internationaal adviesbureau

van IS-strijders die clandestien terug zouden zijn gekeerd met de bedoeling hier nieuwe terreuractiviteiten op te starten. Maar we moeten waakzaam blijven natuurlijk.'

Er is in het verleden wat te doen geweest over die IS-bruiden en hun kinderen. Door ze terug te laten komen, haalden we een Trojaans paard in huis, waarschuwden critici. Deelt u die mening?

'Je moet nuanceren. Er zijn de vrouwen die echt uit overtuiging naar IS getrokken zijn, dat is een betrekkelijk kleine groep. De meesten lieten zich in hun jeugdige naïviteit inpalmen door strijdende mannen. Je moet dat meer zien als een gevolg van een soort van phishing. Hun kinderen zijn weer een ander verhaal. Over de jongsten die daar geboren zijn, maak ik me niet te veel zorgen. Wel over de ouderen, zij zijn als adolescenten getuige geweest van erg gewelddadige situaties, maar waarschijnlijk hebben ze daar ook aan deelgenomen. Dat is wel een mogelijk gevaar en dat moeten we nauwgezet opvolgen. In Frankrijk heeft men die kinderen van bij de moeders weggenomen. Precies om te vermijden dat ze blootgesteld worden aan radicalisering.'

Hoe groot is het risico dat IS in een of andere variant ooit terugkeert?

'De ideeën blijven aanwezig, ze blijven ook overtuigen, maar minder dan vroeger. Er wordt ook minder propaganda gemaakt, wat ook een factor van betekenis is. De grote golf van aanslagen die Europa kende, vond in de periode 2014-2017 plaats. Vandaag zijn er duidelijk minder. Meestal zijn ze ook het werk van een of andere eenzaat, waarbij je vragen moet stellen over de geestelijke gezondheid. Terreur krijgt met andere woorden een andere vorm. Eerder worden ze het werk van losgeslagen individuen dan grotere georganiseerde groepen, zoals het geval was bij de aanslagen in Parijs en Brussel.'

'Maar we mogen niet laks worden. Weerbaar blijven is de belangrijkste les die we uit de geschiedenis moeten trekken. IS is zwaar geraakt, maar niet helemaal dood. Ooit zal de ideologie van het islamisme

terug zijn weg vinden via andere kanalen. Weet u, het kan geen kwaad de dingen in een historisch perspectief te plaatsen. Aanslagen waren er al dertig jaar geleden, dan heb ik het over de jaren negentig. Toen waren ze vooral gelinkt aan de burgeroorlog in Algerije.'

'Na de aanslagen van 11 september werd het dankzij de vele arrestaties en ontmantelingen wat rustiger, althans hier in het Westen. In het Midden-Oosten was dat niet geval. Uiteindelijk werd tien jaar geleden IS opgericht. We weten waartoe dat geleid heeft. Vandaag zie ik twee risico's. We kraaien te snel victorie, is een eerste vrees. We moeten ons voorbereiden op de aanslagen die komen, wat me bij het tweede risico brengt. Vaak heeft men de neiging de vorige oorlog te voeren. Men heeft interesse voor IS en men verwacht mogelijke herrie uit die hoek. Maar zo missen we het risico van terreur die van uiterst-rechts komt, of van radicale ecologisten, maar ook van de georganiseerde misdaad. Wat we vandaag rond Antwerpen zien is ook een vorm van terreur. Terreur is geen doel op zich, maar een instrument, inzetbaar voor zowat elke ideologie, overtuiging of zakelijk belang.'

Er is ook terreurbedreiging uit radicaal-rechtse hoek?

'Jazeker, je ziet vooral de invloed uit de Verenigde Staten met organisaties genre The Proud Boys die onlangs nog in het nieuws waren. Nu moet je wel voorzichtig zijn met het labelen. Men plaatst er het etiket 'uiterst-rechts' op, maar ideologisch is de lading die door die vlag gedekt wordt erg divers. Dat gaat van pure neonazi's, over antisemieten, blanke suprematisten, lui die erg anti-overheid zijn en dergelijke. Het valt op dat die bewegingen zich vooral tijdens covid ontwikkeld hebben. Vele jongeren zaten soms tien uur per dag achter hun scherm, wat hen erg vatbaar maakte voor beïnvloeding. Het zijn trouwens vaak heel jonge mensen die je aantreft in die kringen. Hun hersenen zijn nog niet helemaal ontwikkeld, ze hebben vaak geen cultuur, lezen niet en zijn erg vatbaar voor complottheorieën. Er is één belangrijk verschil met de opmars van IS destijds. Toen kon je spreken van het begin van de sociale media, vandaag is die inburgering en verspreiding totaal.'

“ Terreur is geen doel op zich, maar een instrument, inzetbaar voor zowat elke ideologie, overtuiging of zakelijk belang ”

'De jongste arrestatie van een tiener in het bezit van wapens en plannen voor het maken van een bom vond in het Verenigd Koninkrijk plaats. Hij was veertien. Op zich valt het met dergelijke organisaties en groupuscules in ons land best mee. Je treft die eerder aan in Frankrijk, Duitsland of in het VK. Zeker in Duitsland en het VK vinden heel wat arrestaties plaats.'

Hoe groot is het gevaar van de linkerzijde?

'Dat is minder onrustwekkend, omdat ze minder gestructureerd zijn. Het is ook regiogebonden. Je ziet dat eco-terrorisme eerder in Frankrijk of Italië. Vaak is dat niet altijd even goed gekend bij het brede publiek. Op dit moment wordt tussen Turijn en Lyon een nieuwe TGV-lijn gebouwd. Welnu, op die werf vindt enkele keren per jaar een aanslag plaats. Men viseert geen mensenlevens en richt zich louter op materialen en sabotage, maar het gebeurt wel!'

U bent goed op de hoogte van de zaak Olivier Vandecasteele. Hoe kijkt u daarop terug nu hij veilig en wel gerepatriëerd is?

'Ik raakte erbij betrokken, omdat ik optrad als expert in het proces tegen Assadollah Assadi. En de zaak Assadi is essentieel om de situatie van Olivier Vandecasteele te begrijpen. Enkele jaren geleden werd Assadi gearresteerd, terwijl hij op weg was een aanslag te plegen op een bijeenkomst van de Iraanse oppositie in Parijs. Buiten explosieven, was de man ook voorzien van een diplomatenpaspoort, wat wijst op de directe betrokkenheid van het regime in Teheran. Hij werd berecht en belandde in een Antwerpse gevangenis. Iran wou hem terug, daar begint het mee. En toen gingen ze op zoek naar een pasmunt om te ruilen, wat ze vonden in de persoon van Vandecasteele.'

De verkeerde man op de verkeerde plaats...

'Ja en nee. Ondanks het negatieve reisadvies, ging Vandecasteele toch naar Iran. Als privé-persoon, wat toch nog anders is dan wanneer je naar daar reist voor je werk. Assadi ruilen voor de Zweeds-Iraanse professor Djalali was geen optie. Het lot van deze arts krijgt wel aandacht in ons land, maar dat is een gevolg van zijn academische betrokkenheid aan de VUB. Maar hij heeft de Belgische nationaliteit niet. Vandecasteele wel. Op zich was hij maar een kleine

garnaal, in die zin dat hij als medewerker van een ngo niet hetzelfde soortgelijke gewicht heeft als pakweg een diplomaat of militair. Maar door de emotionaliteit die zijn arrestatie in België veroorzaakte, werd hij steeds aantrekkelijker om te ruilen en kon de prijs opgedreven worden. De regering wou ver gaan om tot een humane oplossing te komen. En begrijp me niet verkeerd, dat hij teruggehaald werd, is geweldig. Zeker voor zijn familie. Keerzijde van de medaille is dat je zo het signaal uitstuurt dat chantage werkt.'

“ Ondanks het negatieve reisadvies, ging Olivier Vandecasteele toch naar Iran. Als privé-persoon, wat toch nog anders is dan wanneer je naar daar reist voor je werk. ”

'Persoonlijk ben ik voorstander om diplomaten in de luwte te laten werken, wat eerder de aanpak van Frankrijk is. Je behaalt doorgaans betere resultaten op die manier, dan wanneer de zaak in het oog van de media belandt. Nu ja, ik ben dan ook geen politicus die verkozen moet worden (*lacht*).'

Zopas raakte bekend dat een Zweedse EU-ambtenaar al meer dan 500 dagen in Iraans gevangenschap zit. Welk weerwerk kan je bieden tegen zulke 'gijzel-diplomatie'?

'De voorbeelden van kidnapping zijn een constante in het Iraans buitenlands beleid. Al meer dan veertig jaar loopt terreur daar als een rode draad door. Via ontvoeringen of via organisaties als de Hezbollah. Terrorisme is voor Teheran een hefboom om concrete zaken te realiseren. De zaak van Vandecasteele is er een prima voorbeeld van. Zaken

Asadollah Assadi

werd in België veroordeeld tot twintig jaar gevangenisstraf nadat hij was veroordeeld voor het spelen van een rol in een complot om een Iraans oppositie-evenement in 2018 buiten Parijs op te blazen.

Foto © Iranian Presidency via ZUMA Press Wire

opblazen om chaos en verderf te creëren is niet wat ze doen. Ze werken doelgericht.'

'Wat kunnen wij doen om dergelijke situaties maximaal te vermijden? Eerst en vooral het risico beperken door zo weinig mogelijk EU-onderdanen naar Iran te laten reizen. Verbieden kan wettelijk gesproken niet, maar je kan het wel sterk ontraden. In tweede instantie kan men andere signalen uitsturen dan tot nog toe gebeurd is. Weet u, het unieke aan de zaak Assadi is dat we voor het eerst sinds de Islamitische revolutie een Iraans diplomaat hebben die op een erg solide basis in een cel is beland. Men had daar op kunnen reageren door het aantal Iraanse diplomaten drastisch te beperken. Precies zoals men dat met Rusland doet. Dat zou een niet mis te verstane boodschap zijn. Men heeft echter voor een andere piste gekozen: onderhandelen, concessies doen, in de hoop dat Iran wel zal bedaren. Welnu, neem van mij aan dat dat niet zal gebeuren, integendeel. In die zin vind ik het een gemiste kans.'

De voorbije maanden waren erg rumoerig in Iran. Op zich zijn protesten geen nieuwe gegeven in het regi-

me van de Ayatollahs, alleen bleek de heftigheid nu toch wel uniek te zijn. Wat zijn de slaagkansen om het regime aan het wankelen te brengen?

'Dit is de grootste crisis ooit in Iran. De hevigheid waarmee het regime reageert, wijst op een zekere ongerustheid. Iran heeft een erg jonge bevolking die het regime beu is. Zowat drievierde van de Iraaniërs zijn na de revolutie geboren. Zij hebben nooit het bewind van de Sjah gekend. De Ayatollahs zijn het enige systeem dat ze kennen, en daar willen ze duidelijk van af. Anderzijds mag je de sterkte van het Iraanse staatsapparaat niet onderschatten. Via organisaties als Hezbollah of de Revolutionaire Garde hebben ze de macht een terreurbeleid te voeren, wat ze ook doen. Tijdens de manifestaties van de voorbije maanden zijn duizenden doden gevallen. Toch zetten de mensen door. Of nu het momentum aangebroken is, weet ik niet. Maar ik verwacht niet dat dit regime het nog twintig jaar uithoudt.'

Slotvraag: zou de aanslepende oorlog in Oekraïne gevolgen kunnen hebben inzake terreur in ons land?

'In het begin niet, toch niet in de huidige omstandigheden. Rusland heeft wel andere katjes te geselen dan zich in te laten met het plegen of laten plegen van aanslagen op ons grondgebied. De bedreiging uit die hoek speelt zich eerder af op het vlak van spionage, zowel aan het adres van de EU als natuurlijk de NAVO. Dit is het meest ingrijpende conflict sinds de Tweede Wereldoorlog, abstractie makend met wat zich in de jaren '90 op de Balkan afgespeeld heeft, maar dat was erg specifiek. Punt is dat we niet weten hoe een oorlog van deze dimensie zal evolueren. Sleept die aan, dan groeit het risico van een directere oorlog tussen Rusland en de NAVO, wat natuurlijk wel daden van terreur zou kunnen genereren.'

'Eigenlijk is hét grote risico dat een van de strijdende partijen in de verdrukking komt te staan. Ondanks alles, is de positie van Oekraïne niet zo goed op dit moment. Het tegenoffensief werkt niet zoals het hoort, of toch zoals wij dat zouden willen. Het Westen heeft al miljoenen uitgegeven ter ondersteuning van Oekraïne. En hier botst men op grenzen, wat de beschikbaarheid van middelen betreft, maar ook inzake de publieke opinie – en zeker voor dat laatste is Kiev erg beducht.'

'Ik kan me perfect inbeelden dat ze al te graag de NAVO meer direct bij de oorlog betrekken en daar best wat provocaties voor over hebben. Roemenië, een NAVO-lidstaat, werd al enkele keren geraakt door een drone of raket. Oekraïne was er als de kippen bij om Rusland met de vinger te wijzen. Moskou ontkende enige betrokkenheid bij die incidenten, wat op zich niets wil zeggen, maar ook de NAVO sloot uit dat de Russen er achter zouden zitten. Wie dan wel? (*glimlacht*) Samengevat: Russische terreur in ons land zie ik niet echt gebeuren, maar afhankelijk van hoe het conflict evolueert kan zich een heel ander paradigma aftekenen dat niets uitsluit."

'Sahel dreigt het nieuwe Syrië te worden'

'De sterkte van IS was dat het een heus grondgebied controleerde. Dat is vandaag niet meer het geval, waardoor het erg verzwakt is. Nog steeds zijn er tussen Syrië en Irak netwerken waar een bedreiging van uit gaat, maar hun impact is onvergelykbaar met wat we enkele jaren geleden zagen. Maar we mogen ons niet blind staren op het Midden-Oosten. De Sahel zou wel eens het nieuwe Syrië kunnen worden. Sinds het vertrek van de Fransen uit Mali is het erg onrustig

geworden. Enkele weken geleden nog vielen er 64 doden in twee aanslagen. Aanslagen zijn er trouwens een wekelijkse afspraak geworden. Sinds de Fransen het land uit zijn, wordt de hoofdstad Timboektoe belegerd. Doordat de regio de voorbije jaren enkele staatsgrepen te verwerken kreeg, is de stabiliteit zwaar onder druk komen te staan. Recentelijk nog in Niger en Gabon. Maar alles wat zich daar afspeelt, ontgaat aan onze aandacht. Op uitzondering van

Frankrijk misschien, die een koloniaal verleden in dat stuk van Afrika heeft. Militair waren ze er jarenlang actief. Met enkele mooie militaire resultaten trouwens. Maar daar is ook een stevige prijs voor betaald: 68 doden vielen er tijdens gevechten; Inmiddels zijn ze niet meer welkom van de al dan nieuwe lokale machtshebbers. Maar die hebben dan weer niet de capaciteit om de rol die de Fransen in het verleden speelden over te nemen."

PRANGENDE VRAAG: wie wordt minister van Economische Veiligheid?

CIND DU BOIS

▲ **Cind Du Bois** hoogleraar aan de Koninklijke Militaire School. Zij doceert ook aan de Vrije Universiteit Brussel. Haar onderzoeksdomeinen zijn defensie-economie en economische veiligheid.

Toen België op 1 december 2021 haar eerste Nationale Veiligheidsstrategie aannam werd economische veiligheid één van de vier pijlers. Het bijna vijftig pagina's tellende document onderlijnt terecht het belang van de bescherming van ons economisch en wetenschappelijk potentieel. Hoeveel van deze strategie is vandaag, bijna twee jaar later, al gerealiseerd in de vorm van beleid? Want strategie zonder beleid is enkel een droom. Zonder deftig antwoord dreigen de huidige geopolitieke risico's een nachtmerrie te worden.

Economische weerbaarheid Economische veiligheid is niet enkel van belang voor een kleine, open economie zoals de onze. Ook grotere landen zoals Duitsland en Frankrijk voelen de dreiging. Net daarom beloofde ook de Europese Unie in juni van dit jaar, bij monde van Ursula Von der Leyen, een strategisch kader en een uniforme aanpak tegen de economische dwang van sommige, niet verder expliciet genoemde maar vaak impliciet bedoelde, landen.

Ook de zeven belangrijkste industrielanden voelen de nood om gezamenlijk op te treden. In de slot-

verklaring van hun laatste G7-top in Japan werd veertien keer uitdrukkelijk verwezen naar economische veiligheid of weerbaarheid als grote uitdaging voor de toekomst. Om te reageren tegen de toename van economische dwang beloofden de leden meer te gaan samen werken en een Coordination Platform on Economic Coercion op te richten.

Oorlogsvoering Japan werd al in 2010 slachtoffer van deze economische vorm van oorlogsvoering. China stopte toen de export van zeldzame aardmaterialen na een incident tussen een Chinees schip en de Japanse kustwacht. Terwijl Peking officieel milieuredenen aanhaalde, was het duidelijk dat de Japanse afhankelijkheid van de import uit China politiek werd gebruikt. Zo werd ook de import van Noorse zalm in China geblokkeerd toen Noorwegen de Nobelprijs voor de Vrede toekende aan een Chinese dissident.

Ook landen zoals Frankrijk, Duitsland, Italië en Brazilië, die de Dalai Lama officieel ontvingen, of landen zoals Nederland of Litouwen, die een officiële Taiwanese vertegenwoordiging toelieten, zagen hun export naar China sterk dalen. Toen Australië in 2020 een onafhankelijk onderzoek vroeg naar de

oorsprong van de coronapandemie in Wuhan werd de import van onder andere Australische wijn door China belast met tarieven tot tweehonderd procent. Met een bedrag van 7,8 miljard euro was China vorig jaar de twaalfde grootste exportbestemming voor onze Belgische producten, zodat dergelijke maatregelen ook voor onze economie wel eens echt pijn zouden kunnen doen.

Prangend De vraag naar een economisch veiligheidsbeleid is dus prangend. Volgens de G7 is het antwoord hierop vierledig en bestaat het uit het veiligstellen van productieketens, het beschermen van kritische infrastructuur, het bewaren van technologische kennis en het creëren van een gelijk internationaal speelveld voor bedrijven.

“ In 2022 werd één op de acht Vlaamse bedrijven getroffen door een cyberaanval ”

Deze vier aspecten komen ook duidelijk terug in onze Belgische veiligheidsstrategie. Het veiligstellen van onze productieketens gaat hand in hand met het vrijwaren van onze strategische autonomie. Niet alleen olie kan door Poetin gebruikt worden als economisch wapen, maar ook de kritische ruwe mineralen die vandaag onmisbaar zijn voor de transitie naar een klimaatneutrale economie. De EU is voor de meeste van deze materialen bijna volledig afhankelijk van import. Bovendien is de aanwezigheid ervan vaak geconcentreerd in bepaalde landen (zoals lithium in China en kobalt in Congo) zodat deze landen de export ervan kunnen beperken en onze bevoorrading op die manier in het gedrang kunnen brengen.

Het tweede luik over de bescherming van onze kritische infrastructuur slaat niet enkel op fysieke infrastructuur zoals ons energienetwerk maar ook, en meer en meer, op onze digitale infrastructuur. Volgens cijfers van het Vlaams Agentschap Innoveren en Ondernemen werd in 2022 één op de acht Vlaamse bedrijven getroffen door een cyberaanval. Maar ook ons ministerie van Binnenlandse Zaken en het Belgisch leger waren al slachtoffer van een aanval waardoor hackers toegang kregen tot een massa data en informatie.

Militair Terwijl de uitvoer van technologische kennis met militaire toepassingen zeer duidelijke veiligheidsrisico's heeft, wordt het derde luik ook ruimer geïnterpreteerd. Zo beperkten recent nog de Verenigde Staten, samen met Japan en Nederland, de uitvoer naar China van technologie en machines om geavanceerde chips te maken. De exportbeperking moet niet enkel vermijden dat de kennis kan gebruikt worden in militaire toepassingen maar moet ook verhinderen dat China een leidende positie kan innemen in de technologische wedloop. Het belang van het vierde luik werd zeer recent nog

geïllustreerd door de aankondiging van een onderzoek naar Chinese staatssteun door de Europese Commissie. Zo zouden Chinese bedrijven dankzij massale subsidies hun elektrische wagens op de Europese markt kunnen brengen tegen een prijs die ver onder de marktprijs ligt.

Te veel kapiteins De vraag is dus prangend. De strategie is gedrukt. Maar het beleid is nog lang niet af. Terwijl het Nationaal Crisiscentrum de bescherming van onze kritieke infrastructures coördineert, hebben we sinds 1 juli ook eindelijk een screeningsmechanisme voor buitenlandse investeringen. Dat mechanisme moet erop toezien dat derde landen via investeringen in België geen risico vormen voor onze strategische autonomie en soevereiniteit. De moeilijke en lange 'geboorte' van dit mechanisme is illustratief voor de problemen waar België mee geconfronteerd wordt in de realisatie van een effectief en efficiënt veiligheidsbeleid. Want veiligheid is een federale bevoegdheid terwijl de regio's bevoegd zijn voor het aantrekken van internationale investeringen. Er zitten dus te veel kapiteins aan het stuur en ze willen vaak een andere richting uit.

Het *compromis à la belge* is een interfederaal orgaan waar alle kapiteins een zitje krijgen. Of het orgaan ook zal werken valt nog te bekijken, maar het recept kan misschien gebruikt worden voor een oplossing voor het andere luik van het beleid: de bescherming van onze kennis en technologie. Want ook hier zijn er verschillende beleidsniveaus betrokken. België staat negende in de rangschikking van meest innovatieve landen van Europa, dus een beleid rond kennisveiligheid is onmisbaar. Innovatie en technologische kennis vormen de groeimotor van onze economie. Het is dan ook verwonderlijk dat twee jaar na publicatie van de strategie er nog altijd geen kennisveiligheidsbeleid is.

Het Belgisch voorzitterschap van de Raad van de EU volgend jaar is het uitgelezen moment om kennisveiligheid hoog op de politieke agenda te zetten en een pioniersrol te spelen. Een ministerie van Economische Veiligheid zoals in Japan is misschien een utopie, maar een interfederale commissie rond kennisveiligheid is een minimaal en noodzakelijk instrument in tijden van economische oorlogsvoering. □

Europese migratiepact wordt dé inzet van het Belgische EU-voorzitterschap

Migratiecrisis bedreigt het Europese project

FILIP MICHIELS

Europa kende de voorbije maanden de grootste instroom aan asielzoekers in zes jaar. We gaan dus een bijzonder lastige winter tegemoet, zo erkent ook bevoegd staatssecretaris Nicole de Moor (CD&V). De federale regering zet de komende maanden bijzonder zwaar in op de goedkeuring van het nieuwe Europese migratiepact, maar zal dat de verhoopte oplossingen bieden?

Closed – Fermé. Enkel toegankelijk op afspraak. De mededeling op de grote glazen draaideur die toegang geeft tot de Dienst Vreemdelingenzaken in de Brusselse Passage 44 laat weinig aan de verbeelding over. Toch hangen hier op deze zonnige dinsdagochtend in september al minstens een vijftigtal asielzoekers rond. Ze tokkelen ietwat verveeld op hun telefoon, of zijn druk aan het gesticuleren. Praten met de media doen ze liever niet, al tonen enkelen wel aarzelend hun mapje met documenten die moeten bewijzen dat ze wel degelijk recht hebben op internationale bescherming, en dus op een verblijf in ons land. Het bonte gezelschap op de stoep vormt een perfecte staalkaart van de bijzonder diverse instroom waarmee ons land – en bij uitbreiding zowat heel Europa – vandaag geconfronteerd wordt.

De meeste aanwezigen zijn zwart-Afrikanen, maar daarnaast vang je her en der ook Arabische klanken op en zijn er flink wat mensen met centraal-Aziatische of Bengalese trekken.

Volgens het Europese asielaagentschap EUAA kreeg de EU in de eerste helft van 2023 al ruim 519.000 asielaanvragen te verwerken. In die cijfers worden de tienduizenden migranten die clandestien

Europa binnenkwamen en achteraf geen asiel aanvragen uiteraard niet meegerekend. Al evenmin houden ze rekening met de vier miljoen Oekraïeners die de EU momenteel ook nog eens opvangt. Zij genieten tijdelijke bescherming en vallen dus niet onder het reguliere asielsysteem.

Bijna 520.000 asielzoekers op zes maanden tijd, dat is een stijging met 28 procent ten opzichte van de eerste helft van 2022. Daarmee ligt het aantal asielaanvragen in Europa nu meteen ook op het hoogste niveau voor deze tijd van het jaar sinds de vluchtelingen crisis van 2015-2016. Opgesplitst

hoge instroom vertaalt zich in een tekort aan opvangplaatsen én een stevige achterstand bij de bevoegde diensten: eind augustus wachtten in totaal nog 27.506 mensen op de behandeling van hun asielaanvraag.

Dweilen met de kraan open

Op basis van het huidige aantal aankomsten in de EU-grenslanden is het realistisch te verwachten dat we eind dit jaar op ruim 1 miljoen asielaanvragen zullen landen, zo waarschuwde het Europese Asielaagentschap in september al. Met andere woorden: alle nieuwe opvangcentra – inclusief jeugdverblijven – ten spijt blijft het eigenlijk dweilen met de kraan open. Op Lampedusa, in eigen land, maar eigenlijk zowat overal in West-Europa.

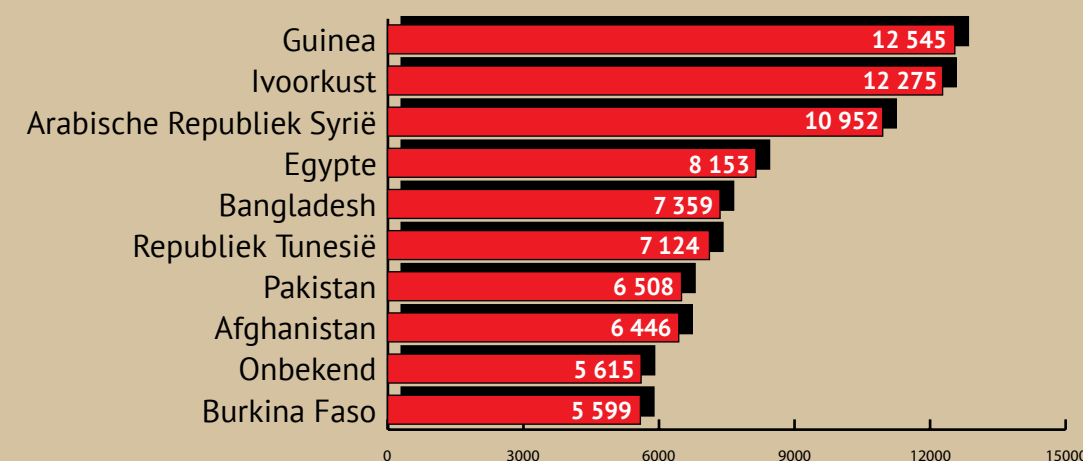
‘Het aantal migranten uit landen die weinig of geen kans maken op asiel blijft pieken’, erkent ook staatssecretaris voor Asiel en Migratie Nicole De Moor. ‘We proberen met die landen van herkomst dan ook terugkeerakkoorden af te sluiten. Op Europees niveau is dat intussen met Bangladesh ook gelukt. Op korte termijn kunnen zo’n akkoorden op het terrein ook een zekere impact hebben, maar toegegeven: met de huidige instroom biedt zelfs de creatie van extra opvangplaatsen alleen geen echte oplossing. Terugkeer moet veel hoger op onze diplomatieke agenda komen te staan, op Belgisch én op Europees niveau.’

Haar inschatting wordt bevestigd door cijfers van IOM, de Internationale Organisatie voor Migratie. Die leggen haarscherp de discrepantie bloot tussen enerzijds de nationaliteit van de meeste asielzoekers, en anderzijds de belangrijkste landen van herkomst van alle migranten die in Europa aankomen. Die ranking wordt niet aangevoerd door pakweg Syrië of Afghanistan – landen die al jarenlang geteisterd worden door een gruwelijke burgeroorlog – maar wél door Guinee en Ivoorkust. Pas op de

“ Daarmee ligt het aantal asielaanvragen in Europa nu meteen op het hoogste niveau voor deze tijd van het jaar sinds de vluchtelingen crisis van 2015-2016 ”

naar nationaliteit voeren de Syriërs, Afghanen, Venezolanen, Turken en Colombianen de ranking aan: samen zijn ze goed voor 44 procent van alle aanvragen. Wat de voorbije maanden vooral opviel, was de sterke toename van het aantal asielaanvragen uit Ivoorkust (9.300) en Guinee (8.700), twee landen waar het naar Afrikaanse normen relatief rustig is. Duitsland blijft het meest populaire land voor asielzoekers. Met 30 procent van alle aanvragen liggen onze oosterburen een straatlengte voor op Spanje (17 procent) en Frankrijk (16 procent). Ook in ons land blijft het aantal asielaanvragen in 2023 overigens op een bijzonder hoog niveau liggen. In totaal staat de teller voor de eerste acht maanden van dit jaar nu al op net geen 22.000, een amper merkbare daling in vergelijking met dezelfde periode van vorig jaar. Die aanhoudend

Top 10 landen van herkomst 2023 (Bron: IOM)

derde plaats volgen de Syriërs, vervolgens komen migranten uit Egypte en Bangladesh. Met andere woorden: we beleven veel meer een migratiecrisis dan een asielcrisis. Ook in ons land krijgen zes op tien asielzoekers vandaag te horen dat ze niet in aanmerking komen voor internationale bescherming, en dus het land moeten verlaten. Wat in praktijk amper gebeurt. De Moor: 'Net daarom zet ik in op een aanklampend terugkeerbeleid, waarbij we mensen begeleiden naar vrijwillige terugkeer, maar ook gedwongen terugkeer versterken. Dit gezegd zijnde: we hebben helaas ook decennialang zeer onduidelijke signalen uitgestuurd. Als je om de tien jaar een regularisatiecampagne organiseert, dan moet je niet verbaasd zijn dat mensen hier toch in de illegaliteit onderduiken.'

Ook de piste om die illegalen hier dan maar aan het werk te zetten en zo de krapte op de arbeidsmarkt op te lossen, is volgens haar een slecht idee. 'Asiel en migratie zijn in essentie twee totaal verschillende dingen. Om tot een goed beleid te kunnen komen, moet je die twee dus ook gescheiden houden. Migratie vloeit voort uit een visumaanvraag, je begint er niet aan door in een bootje te stappen. Zolang we dat niet héél duidelijk maken, zullen pakweg Tunesiërs of Ivorianen die geen kans maken op asiel toch in bootjes blijven stappen met het idee dat ze hier finaal wel aan het werk zullen raken.'

Druk op Italië

Volgens gegevens van het Italiaanse ministerie van Buitenlandse Zaken kwamen vorig jaar welgeteld 105.129 migranten aan in Italië. Ruim 53.000 mensen kwamen uit Libië, meer dan 32.371 waren in Tunesië op een bootje gestapt. De eerste acht maanden liep het aantal migranten dat voet aan wal zette in Italië al op tot 127.000, bijna een verdubbeling ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Vooral sinds de zomermaanden lijkt de situatie er helemaal te ontsporen, met als voorlopig dieptepunt de 120 boten die begin september op enkele dagen tijd zomaar eventjes 8.000 mensen naar Lampedusa brachten. Enkele dagen later trok Europees Commissievoorzitter Ursula von der Leyen dan zelf naar Lampedusa, op uitdrukkelijke vraag van Giorgia Meloni. De Italiaanse premier kreeg daar het Europese standaardantwoord gepresenteerd. 'Illegale migratie is een Europese uitdaging en vraagt om een Europees antwoord.' Waarna Von der Leyen nog maar eens een tienpuntenplan op tafel legde om Rome te helpen de crisis aan te pakken. 'De situatie vandaag in Italië toont perfect aan hoe levensnoodzakelijk de goedkeuring van het nieuwe Europese Migratiepact is', vindt Nicole de Moor. 'Giorgia Meloni kan haar verkiezingsbelofte om de instroom te stoppen niet nakomen, dat is intussen wel duidelijk. Ook zij heeft Europa nodig, net zoals wij.'

Toch vinden België en enkele andere – voornamelijk West-Europese - EU-lidstaten dat de solidariteit met Italië stilaan op zijn grenzen botst. En dus wil ons land de volgende maanden géén extra vluchtelingen uit Italië meer opvangen. Onder meer omdat, zo onderstreept de staatssecretaris,

▲ **Nicole de Moor**
Staatssecretaris
van Asiel en Migratie
Foto ©Belga

ons land vandaag al ruim tweeduizend migranten opvangt die volgens het Dublin-akkoord eigenlijk door Italië moesten worden opgevangen. Veel pijnlijker kan het failliet van het huidige Europese asielsysteem niet worden aangetoond. 'Er zitten te veel weefselfouten in het systeem, en wij doen vandaag echt wel meer dan ons deel. We moeten op zoek naar een nieuw evenwicht, en dat zit vervat in het nieuwe migratiepact.' Ook vanuit Duitsland kwamen er gelijkaardige signalen, en de Poolse regering liet de Europese Commissie intussen zelfs weten niet meer te willen weten van de spreiding van migranten over alle EU-lidstaten. Hiermee bevestigen de Polen nogmaals dat ze ook het nieuwe Europese migratiepact niet lusten.

Aankondigingspolitiek

Over dat migratiepact bestaat al een politiek akkoord op Europees niveau, maar het moet begin volgend jaar onder het Belgische EU-voorzitterschap ook nog groen licht krijgen in het Europees Parlement. Het moet, zo luidt althans het politieke discours, ook het definitieve Europese antwoord worden op de al jarenlang aanslepende migratiecrisis. De kritiek op de Europese aanpak daarvan klinkt immers almaar luider. Zowel de aankondigingspolitiek van Ursula Von der Leyen als de aanzwellende instroom én het groeiende verzet daartegen in

steeds meer lidstaten zijn maar symptomen van een veel diepgaander gezwel. Het huidige Europese migratiebeleid draait vierkant, de Dublin-akkoorden werken niet meer en de Europese trukendoos met ad-hoc-oplossingen lijkt stilaan leeg. Illustratief daarvoor was ook de zogenaamde Tunesië-deal die onder meer Von der Leyen en Meloni in juni afsloten met de Tunesische president Saied. Niet enkel bleven de bootjes in Tunesië ook achteraf nog vrolijk vertrekken, er kwam ook zware kritiek op het feit dat de EU er blijkbaar geen graten in ziet akkoorden af te sluiten met een autocraat die zwarte migranten zonder verpinken de woestijn instuurt. Staatssecretaris de Moor vindt die kritiek te vroeg én al te kort door de bocht. 'Een aantal onderdelen van die deal moeten sowieso nog verder bekrachtigd worden. Migratie is ook maar één van de vijf pijlers. Beide partijen streven er niet enkel naar om de mensenhandel te bestrijden, maar ook om de onderliggende oorzaken van illegale migratie aan te pakken. Het akkoord mikt dus ook op meer economische en politieke stabiliteit, meer jobs en betere handelsbetrekkingen tussen Tunesië en de EU. Alleen: dat vraagt tijd. Je kan niet verwachten dat er enkele weken later plots niemand meer in een bootje stapt. Het zijn vooral de media die van deze deal aankondigingspolitiek hebben gemaakt.'

Ook het beeld dat Von der Leyen en co zomaar met een zak geld naar Tunis zijn afgezakt en nu bedot worden door de Tunesiërs, klopt volgens haar niet. 'In eerste instantie is er onvoorwaardelijk al een bedrag van 150 miljoen euro ter beschikking gesteld. Daarnaast werd er een lening van 900 miljoen in het vooruitzicht gesteld, maar die is afhankelijk gemaakt van een overeenkomst met het IMF over macro-economische steun. Die is dan weer gekoppeld aan een verplicht programma van hervormingen. Het regime wilde daar inderdaad niet meteen akkoord mee gaan, maar wij mogen uiteraard ook voorwaarden stellen.' Deze deal kan volgens de Moor dan ook niet zomaar vergeleken worden met de Turkije-deal van enkele jaren

geleden. 'Die ging echt uitsluitend over migratie, en gold ook enkel voor Syrische migranten die via Turkije naar Europa kwamen. En laat ons realistisch zijn: deals sluiten met dit soort presidenten is niet altijd even leuk, maar zo iets heet nu eenmaal internationale diplomatie.'

Bedreiging voor het Europese project

Intussen raakt het geduld van de Belgische én Europese kiezers wel stilaan op, en voor de Europese politiek is dit natuurlijk een ware nachtmerrie met de verkiezingen van 2024 in het vooruitzicht. 'Een migratiebeleid zonder beter gecontroleerde én versterkte grenzen is onmogelijk', zo geeft ook de Moor toe. 'Daar moeten we het onderscheid maken tussen wie echt nood heeft aan bescherming en wie zomaar droomt van een nieuw bestaan in Europa.'

Ook zij beseft maar al te goed dat het nog een heikele klus wordt om het nieuwe migratiepact door het Europees Parlement te loodsen – vooral aan de linkerzijde zwelt de kritiek aan – maar ze maakt zich sterk dat dit begin volgend jaar moet lukken onder het Belgische voorzitterschap. 'Ik ga ervan uit dat alle Europese parlementsleden bij voorkeur toch met een zeker palmares naar de kiezer trekken. Als Europa erin slaagt om een antwoord te bieden op een probleem waarvan alle Europese burgers wakker liggen, dan kan het ook zijn meerwaarde bewijzen. Omgekeerd is de huidige migratiecrisis ook een reusachtige bedreiging voor het Europese project. Slagen we er niet in die beter aan te pakken, dan plooiën alle lidstaten opnieuw op zichzelf terug. Ik heb de voorbije maanden al met heel veel Europese parlementsleden gepraat, en heb het gevoel dat iedereen de urgentie hiervan nu echt wel inziet. Het eerste deel van het Belgische EU-voorzitterschap zal dus grotendeels in het teken staan van de goedkeuring van dat migratiepact. Maar in afwachting daarvan gaan we nog een moeilijke winter tegemoet, daar moeten we niet flauw over doen.'

▼ Afrikaanse migranten
gestrand aan de grens tussen
Libië en Tunesië in Ras Ajdir,
Libië. Foto ©Alamy

MARC JACOBS EN RONALD MEESTER

“Het geloof in modellen heeft een religieus kantje.”

WINNY MATHUEESSEN

Ons leven wordt almaar meer bepaald door wiskundige modellen. Politici en beleid gebruiken ze gretig om ons allerlei maatregelen op te leggen. Maar zijn die wel geschikt om beleid op te stoelen? Datawetenschapper en modellenbouwer Marc Jacobs en hoogleraar Waarschijnlijkheidsberekening prof. dr. Ronald Meester (Vrije Universiteit Amsterdam) hebben daar zo hun twijfels bij.

Ze schreven samen 'Van Aardbeving tot Zoönose', een kritisch boek over de inzet van modellen voor beleid. Daarin trachten ze te verduidelijken welk gevaar hierin schuilt.

Het was verfrissend om te zien dat experts uit het veld zo kritisch staan tegenover hun eigen passie. Is dat nog altijd het geval?

Ronald Meester: 'Onze mening is nog niet veranderd.'

Waar zit nu juist het gevaar?

Marc Jacobs: 'We beginnen in het boek met een quote van Lilian Marijnissen, de fractieleidster van de SP in de Nederlandse Tweede kamer. Die vroeg zich af hoe het kon dat de modellen ons zo in de steek hebben gelaten tijdens de coronacrisis. Daaruit blijkt dat ze de ware aard van modellen niet begrijpt. Zij ziet een model als een objectief wetenschappelijk instrument dat als feitelijk wordt overgenomen.'

'Wij hebben niet zozeer kritiek op de modellen zelf. We hebben wél kritiek op hoe ze worden gebruikt.

Modellen zijn inherent subjectief en zitten vol tekortkomingen en zijn nooit de weergave van een feitelijke realiteit. Ze dienen eigenlijk om te achterhalen waar er lacunes zitten in de bestaande kennis. Het beleid rukt modellen weg uit hun natuurlijke habitat en kent hen een status toe die ze helemaal niet hebben. Daardoor lijkt het vaak

“ De laatste 30 jaar hebben we tientallen modellen gezien rond klimaat en die hebben niet allemaal hetzelfde voorspeld

— Ronald Meester ”

dat ze worden ingezet om een vooropgezet plan in werking te laten treden. Dat bleek al tijdens corona, maar ook in de stikstofcrisis in Nederland. We laten ons als burgers leiden door modellen. Wanneer we proberen om grip te krijgen op de wereld rondom ons met behulp van modellen, zien we al snel dat net die modellen grip krijgen op ons en met de werkelijkheid aan de haal gaan. Dat is de kern van onze kritiek.'

▼ prof. dr. Ronald Meester
Hoogleraar Waarschijnlijkheidsberekening
Foto © Jeroen Paling

Ronald Meester: 'Modellen zijn niet objectief. De wetenschap zélf is verre van objectief. Daarom is het gevaarlijk om je achter een bepaald model te verschuilen. Als een minister zegt: "Het model zegt dit of dat", realiseert die zich niet dat er achter zo'n model een hele wereld schuilgaat van gemaakte

keuzes, genomen beslissingen en ingevoerde parameters. Daar heeft de minister geen idee van.' 'Modellen vatten samen wat de maker ervan belangrijk acht. Maar iets belangrijk vinden is een subjectieve en persoonlijke aangelegenheid. Wetenschap - en bij uitbreiding wetenschappelijke modellen - worden te veel als absolute autoriteit gezien. Terwijl je modellen in het beste geval kan gebruiken om een gesprek mee te beginnen. Nu worden ze ingezet als einde van het gesprek: het model zegt zus, dus moeten we zo handelen.' Ik durf te stellen dat de ministers dat wel degelijk weten en zelfs mee bepalen hoe die modellen worden gevoed. Net om de gewenste uitkomst te bekomen.

Ronald Meester: 'Dat is speculatie. Het zou kunnen, maar dat kan je niet hard maken. Ons gaat het puur om het fenomeen dat we nu vaker zien opduiken, waarbij modellen worden gebruikt als gesprekstopper. De bevolking moet begrijpen dat het zo niet kan werken en dat politici en beleidsmakers daarop kunnen aangesproken worden.'

Om beleidsmakers daarop aan te spreken moet je natuurlijk wel inzage hebben in hoe de modellen tot stand kwamen, welke keuzes werden gemaakt, welke parameters men hanteerde en hoe zwaar die doorwegen. Net daar wringt het schoentje. Net dat wordt door de makers angstvallig geheim gehouden. Dan stel je bijna automatisch de vraag wat ze te verbergen hebben.

Marc Jacobs: 'Ik werk zelf veel voor het bedrijfsleven. Dat je daar niet zomaar prijsgeeft hoe je modellen in mekaar zitten, kan ik begrijpen. Daar kruipt enorm veel geld en energie in. Dat gooi je niet zomaar te grabbel. Maar als een overheid modellen inzet waardoor miljoenen mensen geraakt worden in hun dagelijks bestaan, dan moet daar een vorm van transparantie bijhoren.'

'Neem nu de modellen van het Nederlandse Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) ten tijde van corona. Die zijn pas twee jaar later beschikbaar gemaakt en daar vind ik wel iets van. Wat nog erger is, is dat er actief is tegengewerkt om ze beschikbaar te maken, zelfs nu nog. Ondertussen hebben een aantal mensen de overheid gedwongen via WOO-verzoek (Wet Open Overheid, red) om ze vrij te geven. Maar het eerste wat je ziet is dat er veel gegevens worden zwart gelakt, zodat je niet weet welke data in welk model zit. De vrijgave van de modellen gaat niet van harte. En dat zien we altijd weer. Zo ook bij de modellen die aan de basis liggen van de Toeslagenaffaire. Daarvan zeggen de bouwers dat de vrijgave technisch niet kan. Nou, ik ken die apparatuur. Het kan technisch wel degelijk.'

'Als je als overheid een instrument inzet, moet je dat transparant doen. Het is net die geheimdoenerij in de nasleep die nog meer schade berokkent dan de inzet van modellen zelf. Dat schaadt namelijk het vertrouwen in de overheid. Ondertussen wordt er nog steeds ijverig gemodelleerd terwijl de transparantie uitblijft. Dat verwacht je bij grote bedrijven die in het heetst van de concurrentiestrijd

alles doen om hun belangen te beschermen. Maar niet van een publieke overheid die democratische verantwoording moet afleggen.'

Ondertussen blijft de overheid schermen met modellen om de maatregelen tijdens corona goed te praten. Het model voorspelde een rampscenario en kijk, het is niet uitgekomen. Dat komt dan door de maatregelen.

Ronald Meester: 'Dat is een bekende tactiek: achteraf voorspellen wat de waarde van interventies was. Ondertussen is er in Nederland, maar ook in België, geen enkele deugdelijke analyse uitgevoerd over de effectiviteit van de maatregelen. Als dat überhaupt al kan, want dat is maar zeer de vraag.'

'Ik heb die argumenten al zo vaak gehoord: het model voorspelde zus of zo, en dat is allemaal niet gebeurd dankzij de genomen maatregelen. Maar niemand die bedenkt dat de oorspronkelijke modellen wel eens totaal onrealistisch zouden kunnen zijn. En dat kunnen we niet controleren omdat ze niet worden vrijgegeven. Let wel, we hebben het hier over wetenschap. En in de wetenschap is één ding cruciaal: andere wetenschappers moeten kunnen verifiëren en controleren wat je doet. Als je dat niet toelaat, heet het niet eens wetenschap. Aan die basisvoorwaarde wordt gewoon niet voldaan.'

De zogenaamde peer review?

Ronald Meester: 'Nou, aan die peer review schort ook wel één en ander. In de covidcrisis werd die bijna tot censuur.'

Marc Jacobs: 'En tegelijkertijd zijn er tijdens de coronaperiode veel artikelen gebruikt die de peer review nog niet hadden ondergaan. Zo gauw er iets op een pre-printserver verscheen dat in de lijn lag van de maatregelen en het officiële narratief, sprongen de media er op.'

'Maar om terug te komen op peer review: bij ons heeft kamerlid Pieter Omtzigt voorgesteld om de Nederlandse modellen te laten verifiëren door Deense wetenschappers. Dat werd hem niet in dank afgenomen. Ergens begrijp ik wel wat er fout loopt. Het modelleren gebeurt door instituten die als opdrachtgever de Nederlandse overheid hebben. Het is dus logisch dat bijvoorbeeld het RIVM niet publiekelijk met uitkomsten gaat schermen die het beleid van de minister voor de leeuwen gooien. Daar werken goede mensen, maar ze zitten in een positie waarin de belangen van de opdrachtgever objectief onderzoek in de weg staan.'

'Nu had ik met al die modellen niet echt een probleem gehad mochten ze niet zo'n enorme invloed hebben op het leven van de burgers. Met macht komt ook verantwoordelijkheid en dat verantwoordelijkheidsgevoel lijkt gewoon te ontbreken. Op dit moment zetten we modellen in bij de stikstofcrisis, corona, de aardbevingen door gaswinning in Groningen, maar ook voor het voorspellen van wie misdaden gaat plegen. En de mensen komen daar pas

achter wanneer het grondig fout loopt en het dus te laat is. Dit is een opstap naar een samenleving waarin het vertrouwen in de mens vervangen wordt door vertrouwen in technologie, een zogenaamde technocratie. Dat is een recept voor ellende.'

In het model om misdaad te voorspellen staken ook parameters die - laat het ons voorzichtig stellen - mogelijk racistisch waren.

Marc Jacobs: 'Dat moet je niet voorzichtig stellen, dat is gewoon zo.'

Ronald Meester: 'Dat kwam naar boven in een onderzoek van *Follow the Money* (website voor onderzoeksjournalistiek, red). Op basis van dat artikel heeft de politie overigens besloten om dat algoritme niet langer te gebruiken. Ik heb eerder dat soort grappen meegemaakt bij het voorspellen van

▲ **Marc Jacobs**
Datawetenschapper
en modellenbouwer

recidive bij TBS-patiënten. De minister wilde daar graag een algoritme voor optuigen. Ik zat in de adviesraad en ben daar voor gaan liggen. Mensen verwachten veel te veel van dit soort instrumenten die een oordeel vellen.'

“ Waar het vaak misloopt, is bij de media. Die proberen van alles los te frutselen om mee uit te pakken

— **Marc Jacobs** ”

'Een oordeel is menselijk. Eigenlijk moet iemand daar de verantwoordelijkheid voor nemen. Je kan daar wel modellen voor gebruiken, maar de eindbeslissing en dus ook de verantwoordelijkheid moet bij een mens liggen, niet bij het model. Marc en ik zeggen ook nergens dat je geen modellen mag gebruiken. Dat denken we soms wel eens stiekem, maar dat zeggen we nooit (lacht). Waar het op neerkomt is dat je als beleidsvoerder verantwoordelijk bent voor je keuzes en dat je moet uitleggen waarom je bepaalde dingen wel of niet doet.'

'Daar schort het. Corona en stikstof zijn daarvan een mooi voorbeeld. Maar we vergeten nog wat er op ons afkomt: het klimaat. Dat is één groot modellencircus, waarvan ik nog wil zien wat er van al dat gemodelleer terecht gaat komen.'

Nochtans verscheen laatst een artikel waarin werd gesteld dat de modellen van de laatste 30 jaar de opwarming van het klimaat perfect voorspelden.

Ronald Meester: 'Als men zegt dat de modellen van de laatste 30 jaar zijn uitgekomen, is dat aantoonbaar niet waar. Maar het is ook heel

moelijk om te verifiëren. Hoe doe je dat namelijk? De laatste 30 jaar hebben we tientallen modellen gezien rond klimaat en die hebben niet allemaal hetzelfde voorspeld. Misschien is er een tje dat in zijn voorspelling uitkwam op het niveau dat we nu zien.'

Marc Jacobs: 'Mensen zijn extreem goed in het zoeken naar patronen. We vinden ze waar ze zijn, maar ook waar we ze willen vinden. Waar we minder goed in zijn, is in zaken extrapoleren: vaststellen wat er in de toekomst kan gebeuren op basis van wat we nu zien. Maar het houdt ons wel enorm bezig. Modellen vervullen de behoefte om controle te krijgen op de toekomst. Het klimaat verandert, dat kunnen we met zekerheid vaststellen. De temperatuur stijgt. Je ziet ook dat er een verband lijkt te zijn met de aanwezigheid van CO2 in de atmosfeer.'

'Maar we baseren onze modellen nu op 160 jaar aan data en een hoop veronderstellingen van wat voorheen is gebeurd. Op een planeet die vele malen ouder is. Daardoor missen we een heleboel context. Wat er nu gebeurt, is dat we gaan modelleren op basis van die 160 jaar aan data wat er in de nabije en verre toekomst zou kunnen gebeuren. Als je de IPCC-rapporten doorneemt zie je tientallen modellen met honderden uiteenlopende scenario's. Sommigen daarvan zijn echt extreem.'

'Maar het loopt niet fout bij de wetenschappers. Ik zie weinig wetenschappers die op een zeepkist gaan staan en roepen dat ze de waarheid in pacht hebben. Waar het vaak misloopt, is bij de media. Die proberen van alles los te frutselen om mee uit te pakken. Zo zie je dat ze nu veel aandacht besteden aan bosbranden. De mensen krijgen daardoor de indruk dat er meer bosbranden zijn

dan vroeger. Maar als je naar de data kijkt, zie je dat er net minder zijn. Als mensen naar het nieuws kijken, lijkt het wel alsof de wereld vergaat. Terwijl we kunnen vaststellen aan de hand van data dat we alsnog langer leven en welvarender worden. Dat is natuurlijk niet eerlijk verdeeld over alle continenten, maar door de band genomen is die tendens duidelijk.

'Laatst gaf ik een interview aan iemand die een stuk maakte rond klimaatpsychologie. Die zei dat de wereld verging. Daar was ze heilig van overtuigd. En daar moesten we iets aan doen. Ik vroeg haar waarom ze dat zei. Toen begon ze over de modellen, waarop ik stelde dat door die bril kijken helemaal niet zo'n helder beeld gaf. Dat begreep ze, maar toch vond ze dat we iets moesten doen. Maar waarom dan toch, was terug mijn vraag. Toen viel ze stil.'

'Er zit iets in ons als mens dat ons uitnodigt om toch maar iets te doen. Zonder na te denken of dat iets een toegevoegde waarde heeft. We geven lukraak miljarden uit in de veronderstelling dat die iets gaan bijdragen. En daarom wordt er hard gerekend, want cijfers geven de schijn van een beetje zekerheid en moeten onderbouwen waarom we zoveel geld uitgeven. Uiteindelijk willen we ons zeker in rekenen. Het is een hang naar controle in een wereld vol onzekerheid. Modellen vullen dat gat in onze ziel op. Een beleidsmaker kan zich daar perfect achter verschuilen, want als het niets oplevert kan die zeggen: "Ah, de wetenschap!"'

Maar al die data waar u naar verwijst, daarmee kan je toch een rationeel verhaal opbouwen?

Ronald Meester: 'Rationele overwegingen zijn niet zo belangrijk. Wat mensen denken en waar ze bang voor zijn weegt veel zwaarder door. En dat is bij vlagen behoorlijk irrationeel. Ik heb al lang in de gaten dat in het publieke debat - of het nu gaat over covid of modellen - het geen zin heeft om je opponent met feiten om de oren te slaan. De overtuiging is te sterk.'

Heeft het dan nog zin om te debatteren?

Ronald Meester: 'Er is altijd een bepaald percentage van de bevolking dat ontvankelijk is voor rationele argumenten. Misschien is het voldoende om hen te overtuigen van wat er aan de hand is om het tij te keren. Maar de mensen tegen wie Marc en ik ons hebben uitgesproken tijdens de coronacrisis, konden we nooit met argumenten overtuigen. Neem nu iemand als Maarten Keulemans, die zich in Nederland wetenschapsjournalist noemt. Die is al zo vaak volkomen belachelijk gemaakt op sociale media omdat hij het telkens weer mis heeft. Wat je ook zegt, hij snapt niets en kletst maar wat. Hij is nog altijd wetenschapsjournalist en zal nooit toegeven dat hij verkeerd was. Omdat de inzet voor zijn reputatie gewoon te hoog was.'

Marc Jacobs: 'In ons boek zeggen we dat modellen niet het einde zijn van een gesprek, maar het begin. We nodigen dus uit om in debat te gaan.'

Want wat hebben we anders? Als we alleen maar lopen schreeuwen, is er geen samenleving meer. Ik geloof nog altijd in het debat. Al denk ik wel dat het moeilijk wordt gemaakt omdat veel mensen

“ Andere wetenschappers moeten kunnen verifiëren en controleren wat je doet. Als je dat niet toelaat, heet het niet eens wetenschap

— Ronald Meester ”

van achter de computer er op sociale media maar op los typen. Ik steek de hand in eigen boezem en besef dat dit niet de manier kan zijn om met mekaar om te gaan. Er is geen connectie meer, luisteren hoeft niet meer en het is enkel nog "zenden, zenden, zenden". Het is belangrijk om de discussie levend te houden, om toch een hand te reiken. Ik geloof daarin, zonder naïef te zijn.'

'Maar het is ook belangrijk dat mensen hun verantwoordelijkheid nemen. Dat betekent dat je als burger de verantwoordelijkheid hebt om te twijfelen. Dat je de verantwoordelijkheid hebt om niet zomaar alles aan te nemen. Dat je de verantwoordelijkheid hebt om jezelf weerbaarder te maken. Als het gaat over modellen betekent dat dat je je wiskundig weerbaarder moet maken. Want die modellen zijn alomtegenwoordig. En het worden er steeds meer.'

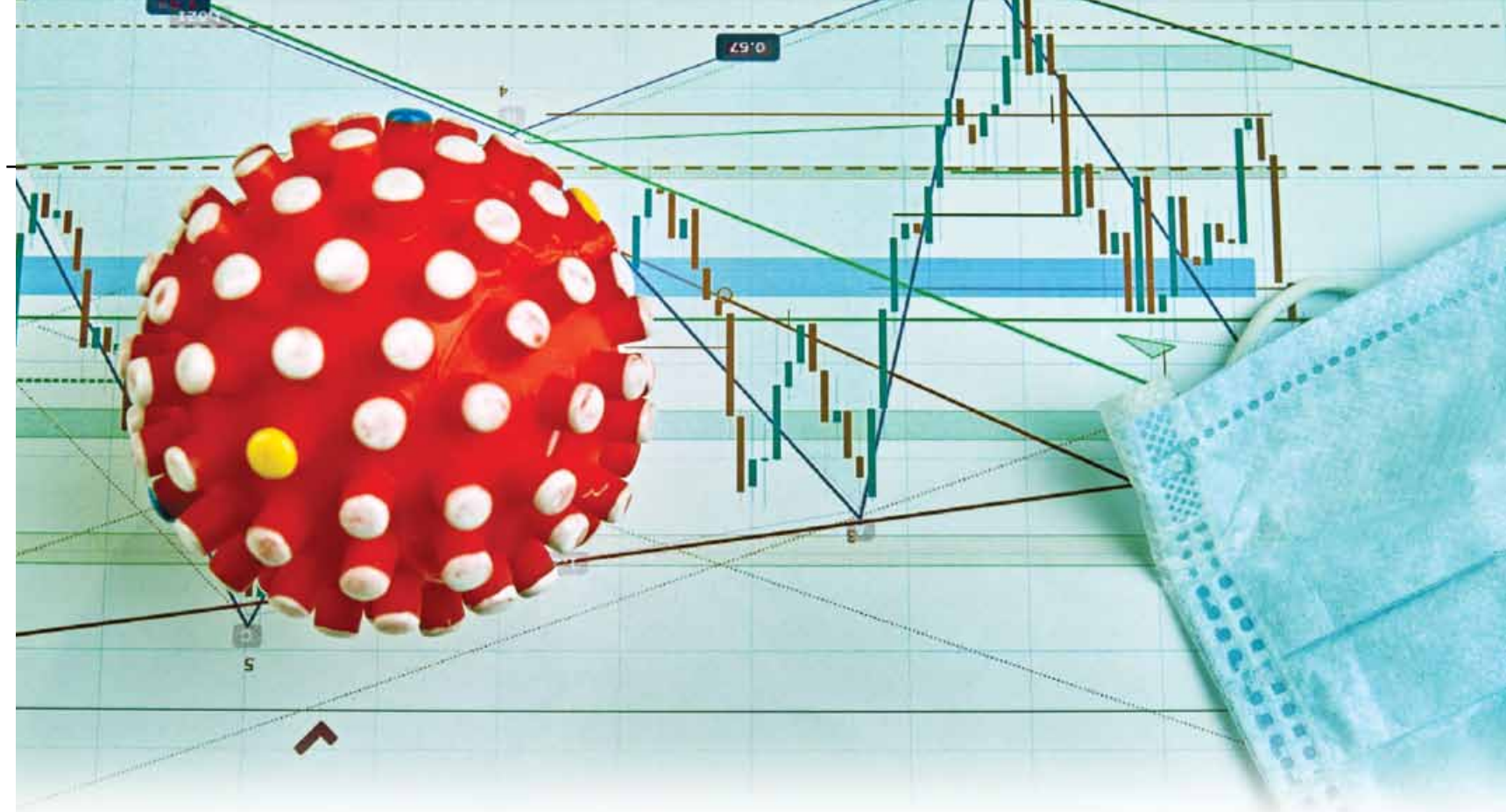
Modellen zijn momenteel het einde van elk gesprek. Net omdat diegenen die er mee zwaaien stellen dat ze het sluitstuk zijn.

Ronald Meester: 'Dat is net de mythe die we willen doorprikken. Ik koester wel hoop, al blijft het moeilijk. Het geloof in de wetenschap is zo diep geworteld in onze cultuur. Ik spreek de laatste tijd steeds vaker mensen, krijg steeds meer reacties die die hoop levend houden. We kunnen met kleine stapjes best wel iets bereiken...'

“ Het is een hang naar controle in een wereld vol onzekerheid. Modellen vullen dat gat in onze ziel op

— Marc Jacobs ”

Marc Jacobs: 'Heel langzaam. Ik wil toch ook even zeggen dat er weinig modellenbouwers waren die zich tijdens corona publiekelijk durfden uitspreken. Toch ben ik er zeker van dat ook zij zagen dat het ging om een gecreëerde werkelijkheid op basis van modellen. Dat zag je zo aan de grafieken: het ging om een alternatieve werkelijkheid. Maar je bijt niet in de hand die je voedt. Zoals je in het begin van het gesprek al zei: het is wel apart, modellers die kritiek geven op hun eigen business.'

In hoeverre krijgen jullie de wind van voren?

Marc Jacobs: 'Steeds minder.'

Ronald Meester: 'Ten tijde van corona zaten we op een dieptepunt. Toen werd ik bedreigd en kreeg ik officiële integriteitsklachten van buitenaf aan mijn broek gesmeerd. Maar mijn werkgever ging daar goed mee om en dat is nu van de baan. In één-op-één-gesprekken met collega's hoor ik vaak dat ze bewondering hebben voor wat ik doe en dat ze ook wel vinden dat ik gelijk heb. Maar het is nog een stap verder om daar dan als wetenschapper zelf mee aan de slag te gaan.'

'Nu ja, word ik scheef bekeken? Ik heb soms een grote mond en dan maak je vrienden én vijanden. Daar zit ik niet zo mee. Maar het is niet zo dat ik nu buiten de wetenschappelijke wereld leef. Er zijn veel collega's die ons serieus nemen. Maar die gaan niet dadelijk mee op de barricades staan. Dat onderscheidt Marc en mij wel van de rest. Maar ik heb makkelijk praten. Ik ben 60. Wie doet me wat?'

Marc Jacobs: 'En ik heb het geluk gehad dat ik werkgevers had die, ook als ze het niet met me eens waren, mij ondersteunden in mijn vrijheid van meningsuiting. Ik werk nu als zelfstandige en niet als academicus. Je weet natuurlijk nooit wat je mist als je het niet krijgt, maar ik kan prima leven.'

Dat was misschien wel het meest ontluisterende dat me bij is gebleven uit de coronacrisis: de angst en de lafheid binnen de academische wereld om tegen het officiële narratief in te gaan.

Ronald Meester: 'Die angst was niet onterecht. Ik ken verschillende voorbeelden van collega's wiens contract niet werd verlengd omdat ze tegen het narratief ingingen. Er kwamen ook veel aangiften en klachten tegen die mensen. Op sociale media ontstond een STASI-sfeertje. Best wel beangstigend, hoor.'

Marc Jacobs: 'En toch moeten we ons daar over zetten. Want, zoals Ronald daarnet al zei, klimaat wordt het volgende. Het feit dat de WHO het klimaat al gekoppeld heeft aan gezondheid is de ultieme manier om weer met modellen uit te rekenen hoeveel we nog mogen vliegen en wat we nog mogen doen. Als er maar een cijfer komt, dan zal het wel waar zijn. Wij mensen laten dat ook toe. Omdat we te lui of te goedgegelovig zijn om zelf eens na te gaan of dit allemaal wel klopt. Kinderen doen dat automatisch: die willen altijd weten waarom iets is zoals het is. Naarmate we ouder worden leren we om ons te conformeren, voelen we een vorm van schaamte voor die twijfel. In België is dat misschien nog meer dan in Nederland, want wij stellen nogal snel alles in vraag.'

'Al bleef er van die Nederlandse identiteit weinig over tijdens corona. Er mocht niet meer getwijfeld worden. Dat is niet alleen de doodsteek voor de wetenschap, maar ook voor de vooruitgang die we als samenleving kennen en nastreven.'

Dat hele gedweep met 'De Wetenschap' en het verbod op twijfel doet me wel eens denken aan de inquisitie. In hoeverre is wetenschap verworpen tot een nieuwe religie?

Ronald Meester: (lacht) 'Daar schreef ik vorig jaar nog een boek over: "Wetenschap als nieuwe religie". Het begint met de overweging hoe wetenschap en traditionele religie eigenlijk op elkaar zijn gaan lijken. Ik zie allerlei parallellen en werk dan uit hoe dat onze beleving en behandeling van de coronacrisis heeft beïnvloed.'

'Bij uitbreiding heeft het diepe geloof in modellen waar beleidsmakers bij zweren dus ook een religieus kantje. En net zoals vroeger zijn de twijfelars de ketter's.'

“DE COOLSTE DICTATOR TER WERELD”

YARO DELI

El Salvador heeft sinds februari 2019 een opvallende nieuwe president. Nayib Bukele Ortiz is er de belichaming van een hypermodern populisme dat de straten er weer veilig maakte. Na een overtuigende verkiezingsoverwinning blijft hij populair onder zijn bevolking. Maar zijn beleid vertoont ook dictatoriale trekjes.

Wat is Bukele's politieke achtergrond? Wat maakte zijn verkiezingsoverwinning mogelijk? Hoe staat 'de internationale gemeenschap' tegenover Bukele? Wat is het historisch belang van zijn presidentschap en wat zijn de perspectieven voor de toekomst van El Salvador?

El Salvador: een gewelddadige geschiedenis

Het kleine El Salvador (letterlijk 'De Verlosser', genoemd naar de zoon van God) is gelegen in Centraal-Amerika. Grenslanden zijn Guatemala en Honduras. Het land grenst ook aan de Stille Oceaan. In 1839 werd het onafhankelijk van Mexico. De eerste eeuw van haar bestaan heeft El Salvador geen democratie gekend. Bij aanvang was het praktisch gezien een oligarchie.

Vervolgens deelde vanaf 1898 het leger de lakens uit. De eerste echt democratische verkiezing werd pas georganiseerd in 1930. Op 1 maart van het volgende jaar kwam dan een vrij gekozen president

aan de macht. Maar lang mocht dat niet duren, want negen maanden later nam de fascistische generaal Martínez alweer de macht over. In de jaren die daarop volgden werd het land afwisselend democratisch en dictatoriaal bestuurd. Geweld bleef een constante doorheen de politieke geschiedenis van El Salvador. Zo brak er in 1969 een kortstondige oorlog uit met buurland Honduras. In het decennium erna was het ook niet rustig. Want in de jaren '70 kampte El Salvador met veel en hevige protesten, geïnspireerd door het marxisme. De rebellen eisten meer vrijheid en eerlijke verkiezingen. Die rebellie resulteerde zelfs in een burgeroorlog die uitbrak in 1979, amper tien jaar na de oorlog tegen Honduras. Het militaire regime dat toen aan de macht was slaagde er door gewelddadige repressie en met de steun van de VS in aan het langste eind te trekken. In 1992 werd dan een officieel vredesakkoord ondertekend dat een einde maakte aan de oorlog.

Bukele vs de democratie

Zijn intrede in de politiek deed de inmiddels 41-jarige Bukele in 2012 als burgemeester van Nuevo Cuscatlán. Vanaf 2015 was hij ook drie jaar lang burgemeester van San Salvador, de hoofdstad van het land. Dat was toen als lid van de linkse partij FLMN. In die periode liet hij zich al zien als efficiënt bestuurder, klaar om bendegeweld aan te pakken. Maar tijdens dat burgemeesterschap had hij ook zijn eerste aanvaring met de democratie. Bukele werd ervan verdacht het brein te zijn achter een groep criminelen die cyberaanvallen uitvoerde op de krant La Prensa Gráfica. Hij reageerde door de strafpleiter te bedreigen met een heuse volksofstand als hij daadwerkelijk voor de rechtbank zou moeten verschijnen. Op de dag van zijn proces was er een duizend man sterk legertje volgelingen aanwezig om de rechter te intimideren.

En ook op zijn huidige rol als president komt er veel kritiek. Zo beweren de Verenigde Staten zelfs dat het land afglijdt richting dictatuur. De aanleiding tot deze bewering was het ongedaan maken van het grondwettelijk verbod op presidentiële herverkiezing. Daardoor kon Bukele zich ook kandidaat stellen voor de komende verkiezingen van 2024. In de peilingen staat hij nu al aan de leiding. Bukele heeft dat voor elkaar gekregen doordat hij vijf rechters liet vertrekken en in de plaats eigen vertrouwelingen installeerde. De VS zien Bukele dan ook liever vertrekken. Maar of de VS geplaatst zijn om andere landen de les te lezen over democratie en corruptie is nog maar de vraag. Daarnaast is dat soort rechterlijke manipulatie niet nieuw in El Salvador. De oude oligarchie zette de rechterlijke macht altijd al naar haar hand. Die observatie kan cynisch overkomen, maar geeft wel de nodige context voor een eerlijke analyse.

Maar er klinkt ook gemor vanuit de eigen bevolking. De oppositie beticht hem er van het land in een dictatuur te hebben veranderd. Want ook op andere sleutelposities heeft Bukele vertrouwelingen geïnstalleerd, zodat hij een bijna absolute

macht heeft over de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke organen van zijn land. Veel mensen vrezen trouwens dat zijn economische hervormingen slecht zullen uitdraaien en enkel tot chaos en onzekerheid zullen leiden.

En ook mensenrechtenorganisaties zoals Human Rights Watch zijn niet te spreken over Bukele's uiterst strenge en brute gevangenisbeleid. Maar

“ In El Salvador werden er gemiddeld achttien mensen per dag vermoord. Dat is sinds Bukele aanzienlijk veranderd ”

waarom heeft Bukele, desondanks voornoemde inbreuken op de democratie en alle kritiek ten spijt, dan toch zo overtuigend kunnen winnen? En waarom is hij nog altijd zo populair bij de overgrote meerderheid van zijn volk?

Bukele's strijd tegen bendegeweld en corruptie

Dat heeft alles te maken met de politieke context van El Salvador. Bukele's verkiezingsoverwinning volgde op een politiek status quo dat door hem werd doorbroken. In dat status quo deelden de linkse FLMN en het rechtse ARENA 34 jaar lang afgewisseld de macht met elkaar. In die tijd bleef corruptie een probleem. Ook was het aanhoudende bendegeweld voor veel Salvadoranen ondraaglijk. Het gaat dan over de zogenaamde 'maras', gewelddadige jeugdbendes die de straten van El Salvador al decennia onveilig maken. Deze jeugdbendes schrikken niet terug voor grof geweld. Zo zou het aantal dodelijke slachtoffers door bendegeweld gedaald zijn van 50 per 100.000 inwoners naar

▼ Mara -18

Leden van de Mara 18-jeugdbende, die zich in een revalidatieproces bevinden bij de Bautista de Avivamiento-kerk, reizen met de bus naar het Conchalio-strand in La Libertad, El Salvador
Foto © Belga

slechts 19. De president zelf zegt dat dat het resultaat is van zijn hard politiebeleid. Zo mogen agenten dodelijk geweld gebruiken. Maar critici wijden deze daling aan achterkamerpolitiek met bendes die hij juist zou willen bestrijden, een aantijging die Bukele ontkent. Hoe dan ook, dat het land onder Bukele een ongezien gunstige veiligheidssituatie kent, kan vriend noch vijand ontkennen. Al is dat wel relatief. Zo blijft bendegeweld een blijvend probleem.

De paradox van de mensenrechten

Om het geweld een halt toe te roepen, heeft Bukele drastische beslissingen genomen qua veiligheidsbeleid. Zo riep hij op tot een ware 'oorlog tegen de bendes'. De directe aanleiding tot die 'oorlog' was een reeks van 62 bendemoorden gepleegd op één enkele dag: 26 maart 2022. Als reactie liet Bukele een 'megagevangenis' bouwen. Die staat er sinds februari. Het inperken van de straatterrorist lijkt één van de voornaamste redenen te zijn voor Bukele's populariteit. Toch is niet iedereen blij met zijn beleid. Mensenrechtenorganisaties zijn niet te spreken over zijn soms uiterst brute gevangenisbeleid, want mensenrechtenschendingen zijn in de gevangnissen schering en inslag. Maar nu we het toch over mensenrechten hebben, kunnen we ons de vraag stellen over welke mensen en over welke rechten het dan precies gaat. Gaat het over de criminelen die het levensgevaarlijk maken voor burgers om over straat te lopen? Gaat het over hun recht op een menselijke behandeling? Of gaat het over de miljoenen Salvadoranen en hun recht op veiligheid? Dat is een paradox. Een zacht veiligheidsbeleid zal doorwinterde criminelen niet afschrikken. Omgekeerd zal een hard veiligheidsbeleid altijd op gespannen voet staan met de rechten van gevangenen. Maar wie iets van bendegeweld in Latijns-Amerika kent,

beseft goed dat een 'humaan' veiligheidsbeleid niet meer dan *wishful thinking* is. Helaas, maar het zij zo. Het harde woord moet eruit. En men moet de situatie in El Salvador realistisch beoordelen. Bukele heeft iets verwezenlijkt dat zijn voorgangers in dertig jaar niet voor elkaar konden krijgen. Iets waar zijn bevolking naar smachtte: kunnen leven in veiligheid.

“ Zijn voorkomen, net zoals zijn socialemediagewoonten, maken van hem haast een millennialversie van Trump ”

Bitcoin

Ten slotte is er de economie. El Salvador wordt, zoals elk Latijns-Amerikaans land, geplaagd door grote economische ongelijkheid. Ook was de groei voor Bukele's aantreden niet denderend. Bukele wou de economie vernieuwen en meer welvaart creëren voor zij die het nodig hebben. Zijn heil zocht hij in de bitcoin, de bekende cryptomunt. Daarmee kunnen de Salvadoranen nu overal in het land betalen. Door deze maatregel is El Salvador het eerste land ter wereld waar bitcoin een legaal betaalmiddel is. Bitcoin maakt geldtransacties ook gemakkelijker en goedkoper. Dat is belangrijk, want elk jaar wordt zo'n 6 miljard dollar van Salvadoranen vanuit de VS opgestuurd naar achtergebleven familie. Deze geldstroom vormt een essentieel onderdeel van de economie van het land, die nog volop in ontwikkeling is. De economie onder Bukele groeit langzaam maar zeker, hoewel er van de beloofde boost geen sprake is.

▼ **Bitcoin protest**

Duizenden Salvadoranen gingen de straat op om de Bitcoin-wet, die eerder door het Congres was aangenomen te verwerpen, terwijl de crypto als wettig betaalmiddel wordt uitgerold.

Foto © Sipa USA/Alamy Live News

▼ **Nayib Bukele**

El Salvador-president Nayib Bukele tijdens de inauguratieceremonie van El Salvador ISA World Surfing Games 2021

Foto © Camilo Freedman/ZUMA Wire/Alamy Live News

Maar er zijn ook risico's. Het voornaamste risico vormen de grote waardeschommelingen van bitcoin. Die maken het onmogelijk om te weten of de waarde die men nu in handen heeft in de toekomst dezelfde zal zijn. Zo dreigt een faillissement van de centrale bank. Het Internationaal Monetair Fonds vindt dan ook dat Bukele 'met vuur speelt'. En ook veel Salvadoranen zien niets goeds in Bukele's bitcoinbeleid. Groepjes boze burgers trekken daarom regelmatig de straat op om hun ongenoegen te uiten. Toch gebruikt zo'n 84 procent van de bevolking de digitale munt. Dat niet iedereen tevreden is met een genomen maatregel, is in elk regime het geval. Maar de meeste burgers lijken wel op de cryptokar te zijn gesprongen.

Digitaal populisme

Bukele krijgt ondanks de kritiek vanuit zijn bevolking en de VS ook steun. En die komt soms uit opvallende hoek. Bijvoorbeeld van Dagoberto Gutiérrez, een voormalig guerrillacommandant die nu dicht bij de president staat. Dat een ex-communist achter een president staat die uit de zakenwereld komt, is opmerkelijk. Dat laat zien dat de politieke breuklijn in El Salvador niet meer die tussen links en rechts is, maar tussen verandering en stilstand.

Dat heeft Bukele goed begrepen. Zijn imago als jonge, frisse en technologiegerichte president wordt nog meer onderlijnd door zijn grote aanwezigheid op Twitter. Daar heeft hij trouwens meer dan 5,4 miljoen volgers. Dat platform gebruikt hij als voornaamste communicatiemiddel. Op Twitter profileert Bukele zich als probleemoplosser. Als iemand die na jaren stilstand eindelijk met het juiste inzicht komt. Hij cultiveert er een soort digitaal hipsterpopulisme waar 99 procent van het volk het opneemt tegen de corrupte, halsstarrige één procent die gefaald heeft welvaart en welzijn te creëren voor de gewone man

en vrouw. Niet voor niets heeft hij zijn partij Nuevas Ideas of 'nieuwe ideeën' genoemd. Nieuwe ideeën voor een betere toekomst.

Bukele toont zich op Twitter ook als een scherp criticus van buitenlandse kritiek en bemoeienis en als cynicus als het gaat om verwijten van dictatuur. Zo omschreef hij zichzelf op Twitter tot voor kort als 'de coolste dictator ter wereld'. Tegenwoordig gaat hij zelfs onder de titel van 'filosoof-koning'. Dat is een referentie, weliswaar met *tongue in cheek*, naar het werk van de Griekse wijsgeer Plato. Die stond voor een hiërarchische maatschappij met aan het hoofd een filosoof-koning.

Op foto's zie je Bukele nu eens in maatpak met het haar strak naar achteren. Dan met omgekeerd baseballpetje en in polo. Zijn voorkomen, net zoals zijn socialemediagewoonten, maken van hem haast een millennialversie van Trump. Ondertussen blijft zijn populariteitsrating rond de 90 procent.

Een historisch moment: Bukele en de geschiedenis

Het is onmiskenbaar dat de ommekeer qua veiligheid van historische waarde is. Maar hoe zal Bukele de geschiedenis ingaan? Als dictator of als hervormer? Zullen vooral zijn autoritaire trekjes onthouden worden of ook de historische veiligheidshervormingen? Hoe zal er worden teruggekeken op zijn economisch beleid? Als moedige poging om het land economisch weer op te lappen of toch eerder als flop? Om dat te kunnen beoordelen, is kennis van de politieke context nodig. Die heeft u als lezer gelukkig net verkregen. Ik laat ieder voor zich oordelen. Hoe Bukele onthouden zal worden, kan sowieso niemand voorspellen, maar er zijn een aantal dingen die iedereen moet erkennen.

Het Salvadoraanse volk leefde gekneld tussen corruptie en geweld. En dan komt er plots een nieuw, jong gezicht dat beterschap belooft. Dat die vervolgens de verkiezingen wint, hoeft dan ook niemand te verbazen. Mensen wilden ingrijpende veranderingen en snel. Bij de verkiezingen van 2019 heeft het volk dan ook vooral voor verandering gekozen. Voor eindelijk een fatsoenlijk veiligheidsbeleid. Dat in combinatie met de belofte om de economie op te lappen zal menig Salvadoraan ertoe aangezet hebben deze nogal atypische kandidaat een kans te geven. Tegen deze achtergrond is iemand als Bukele verkozen kunnen geraken.

Dat Bukele geen boegbeeld van de democratie is, is duidelijk. Maar misschien hadden de Salvadoranen eerder nood aan iets anders? Op de keper beschouwd is Bukele niet corrupter dan zijn voorgangers, integendeel. Maar waar zijn voorgangers de veiligheidssituatie niet onder controle kregen, slaagt Bukele daar wel in. Dat kan zonder overdrijven als historisch worden beschouwd. En wat critici of medestanders verder nog mogen vinden, één ding is zeker: de Salvadoranen wilden veiligheid. Ze hebben die met Bukele eindelijk gekregen.

DUITSLAND ZOU ZO FIJN KUNNEN ZIJN – zonder de Groenen

Foto © Belga

ROLAND TICHY

In Duitsland zijn de Groenen meer dan een partij: ze zijn de tijdgeest. Hun macht stoelt op hun 'culturele hegemonie' over de media, de ngo's, de universiteiten en de kerken. Hoe groter die macht, des te belangrijker wordt 'controle'. Maar controle ontbreekt volledig. Voor de Duitse democratie en welvaart heeft dat grote gevolgen.

De Duitsers zouden het eigenlijk zo ontzettend fijn kunnen hebben in hun land. Het is een welvarend, goed verzorgd en vredig land. Senioren kunnen er goed rondkomen van hun pensioen, de scholen onderwijzen kennis en sociale vaardigheden, op straat is het veilig, de bossen zijn groen en de hemel is blauw; het klimaat zouden die Duitsers ook best op orde kunnen krijgen. De middelen daartoe zouden uit de innovatieve Duitse industrie kunnen komen, en een groen Wirtschaftswunder zou zo op de rails staan.

Gratis brandstof

Het oude kernafval kan dienen als gratis brandstof. Dat had heus gekund. Als er geen kink in de kabel was gekomen. Het was allemaal eenvoudig geweest als Duitsland in de afgelopen jaren niet ruim twintig kerncentrales had gesloten. De laatste installaties sloten op een moment dat al lang duidelijk was dat er een probleem was: de energievoorziening.

Eigenlijk is er in Duitsland meer dan genoeg spotgoedkope elektriciteit voorhanden. De vorige generatie kerncentrales heeft heel wat splijtstofstaven opgebruikt. Die staven beschouwen wij nu nog als kernafval. Maar de techniek heeft niet stilgestaan. Die staven – nu heel voorzichtig diep onder de

grond opgeborgen – kunnen in de toekomst weer dienst doen in de volgende generatie kerncentrales, als gratis brandstof, gratis energie. De Duitsers hoeven dus geen bossen meer te kappen om ruimte te bieden aan windmolens. Ze hoeven hun landerijen niet meer vol te zetten met zonnepanelen.

“ Een idee won het van de macht, van de economie en van de toekomst ”

Technisch is het niet moeilijk om alles terug te draaien. Maar politiek gezien is het in Duitsland voorlopig nog onmogelijk. De overwinning op kernenergie was de eerste echt grote triomf van de Groenen. Er wordt in Duitsland geen onderzoek meer gedaan naar kernenergie. De overwinning is totaal, zelfs in de wetenschap.

Deze overwinning is de Groenen niet in de schoot gevallen. Ze hebben de strijd systematisch aangepakt. De Groene Partij, burgerbewegingen, activistische journalisten, bezorgde kerkgangers, burgerrechtenactivisten, natuur- en milieuactivisten, al die groeperingen waren aan het eind van de vorige eeuw onderdeel van de brede samenwerking binnen de anti-kernenergiebeweging – waarin al snel ervaren linkse radicale kaders de touwtjes in handen kregen. Aanvankelijk was de beweging idealistisch gedreven, de actievoerders deden aan geweldloos verzet, maar uiteindelijk kwam het tot goed georganiseerde en steeds gewelddadiger aanvallen. De staat verdedigde zich met hekken, waterkanonnen, helikopters en honderden politieagenten, maar verloor. Een idee won het van de macht, van de economie en van de toekomst.

Gramsci's culturele hegemonie

Het lijkt uiteindelijk toch nog een triomf te zijn voor de Italiaanse journalist en filosoof Antonio Gramsci. Die was mede-oprichter en parlementslid voor de Italiaanse Communistische Partij. Toen Mussolini in 1926 aan de macht kwam, werd hij

“ Journalisten voelen zich eindelijk niet langer waarnemers, maar actieve deelnemers ”

gevangengezet. Hij stierf tien jaar later, nog altijd in gevangenschap. In die tien jaar ontwikkelde hij, ondanks de onmenselijke omstandigheden waarin hij verkeerde, het idee van de 'culturele hegemonie' en beschreef die in zijn notities uit de gevangenis. Volgens zijn analyse is het niet de regering, met haar geheime politie en bajonetten, die een samenleving beheerst, maar bovenal een haalbaar idee en controle over de cultuur.

Gramsci's theorie legt uit hoe politieke groeperingen aan de macht komen, hoe intellectuele

bewegingen politieke veranderingen inleiden, en hoe politieke leiders zomaar van hun voetstuk kunnen vallen. Zijn denken werd sterk beïnvloed door wat zich tijdens zijn leven afspeelde: hoe een paar haveloze intellectuelen, koffiehuisrevolutionairen en schrijvers in 1917 het eeuwenoude Russische tsarendom omver konden werpen, maar ook hoe de 'zwarthemden' de macht in Italië grepen en Rome veroverden.

Uiteindelijk is het een opvallend eenvoudige theorie. Gramsci noteert dat er in het begin een idee is dat eerst in de collegebanken moet worden gepredikt en aanhangers moet vinden op krantenredacties, en dat de aanhangers van dat idee daarna pas enorme veranderingsprocessen in gang kunnen zetten. De bevolking trekt zich er aanvankelijk niets van aan, wordt dan achterdochtig en tegen de tijd dat de gevolgen zich laten voelen, is het te laat. Tegenwoordig zou het de 'Theory of Change' genoemd worden.

De Grote Transformatie

Duitsland ervaart momenteel wat de huidige rood-groene coalitie de 'Grote Transformatie' noemt. Wat begon als een paar warrige academische ideeën wordt nu omgezet in brute realiteit, met de steun van een breed mediafront. Journalisten voelen zich eindelijk niet langer waarnemers, maar actieve deelnemers. Ze koesteren zich in de gloed van gedeelde idealen en willen graag onderdeel zijn van een alliantie met politiek en wetenschap. Ze denken dat zij over kennis beschikken die het noodzakelijk maakt om veranderingen aan mensen op te leggen.

De corona-regels hebben laten zien hoe grondwet, vrijheid en democratie opzij geschoven kunnen worden. De media hebben geoefend in het demoniseren van kritiek om die te elimineren. De politieke partijen en de oude media zorgen samen dat eventuele afwijkende meningen onderdrukt worden. Wie afwijkt wordt gecanceld. Dat geldt voor oude films en tv-programma's, zelfs voor Pippi Langkous, en ook voor bepaalde politici. Niet alleen de rood-groene coalitie bezondigt zich daaraan: ook andere partijen worden meegesleurd.

De groene waan

De teloorgang van de christendemocratische CDU vloeit in ieder geval ook voort uit het feit dat deze partij geen weerstand meer biedt, maar vooral gretig knikt of zelfs voorop loopt. Neem nu Kai Wegner, de kersverse burgemeester van Berlijn, die heeft in een van de eerste zittingen van de door hem geleide nieuwe gemeenteraad een 'vertegen-

woordiger van de queer-gemeenschap' benoemd om de wensen van seksuele minderheden te behartigen. De Beierse premier Markus Söder wil dit voorbeeld volgen.

Besluiten worden niet langer op basis van technische of economische omstandigheden genomen, denk aan de energievoorziening, maar veeleer op grond van een ideologie die ver van de realiteit afstaat. De groene waan bestrijkt steeds meer terrein, ook de bevolkingspolitiek: de kiezer zelf wordt nu de troefkaart, het electoraat krijgt een nieuwe vorm.

Eigenlijk is het heel eenvoudig: Duitsland wilde asielzoekers bescherming bieden na alle ellende van hun vlucht en emigratie. Maar sinds 2015, of al eerder, staan de grenzen wijd open: asiel voor iedereen, minimaal een permanente verblijfsvergunning en vervolgens volledige verzorging voor de vermeende vluchteling en zijn nareizende familie. Dat is het nieuwe devies van de overheid. Dat protocol wordt bewaakt door verenigingen, clubs, een hele advocaten-industrie en de verzorgingsbureaucratie. Geld speelt geen rol.

Vluchtelingen worden rechtstreeks vanuit Afghanistan ingevlogen, komen binnen over onbewaakte grenzen, of ze schepen zich voor de kust van Noord-Afrika in op 'reddingsschepen' die gefinancierd door staat en kerk naar Europa komen varen. Slechts een klein percentage van hen wordt daadwerkelijk als vluchteling erkend, maar iedereen blijft.

Een verzorgingsstaat zonder toegangsbeperkingen

Heb je kritiek op die toestand, dan word je weggezet als 'nazi' en misantroop. De massa-immigratie, waardoor de Duitse bevolking sinds 2015 met ongeveer acht miljoen mensen is gegroeid, is een te grote belasting voor de sociale zekerheid, de huizenmarkt en de scholen in Duitsland. Steeds meer criminaliteit en toenemende sociale spanningen zijn het onvermijdelijke gevolg. Ook daarover wordt liever niet gesproken.

De grenzen hoeven heus niet helemaal dicht, maar de immigratie in Duitsland mag toch wel enigszins aan banden gelegd worden? Bijvoorbeeld maximaal 200.000 immigranten per jaar. Dat wil zeggen elk jaar een grote stad erbij, zoals in 2015 de CSU-minister van Binnenlandse Zaken, Horst Seehofer, voorstelde. Maar daar is nu geen denken meer aan. De realiteit is nu mondiale, onbeperkte migratie, zoals al lang in het 'Migratiepact' van Angela Merkel is vastgelegd. Een verzorgingsstaat zonder toegangsbeperkingen, dat idee lijkt vandaag de dag onomkeerbaar.

Het is de essentie van mondialisme zonder grenzen, stoelend op de gedachte dat de Duitse bevolking bereid zal zijn om onbeperkt bij te dragen aan de financiering van die immigratie. Zo kan Duitsland 'divers' worden, want er zit winst in diversiteit, volgens een als onweerlegbaar gepresenteerd idee.

De 'bevolkingswetenschapper' Naika Foroutan pepert het de autochtone Duitsers in: die herkennen hun heimat terecht niet meer, zegt zij, want dat land is helemaal van niemand. Huis en haard afpakken als programma; de nieuwe politieke meerderheden komen de grenzen al over.

Eigenlijk zou deze groene tijdgeest nu wel met pensioen mogen gaan. De migratie lukt uitstekend en kernenergie is misschien niet de wereld uit, maar wel Duitsland uit. Maar ideologen komen altijd weer met nieuwe opgaven. Een van de vreemdste is het idee dat het grammaticale geslacht in het Duits iets te maken heeft met het biologische geslacht. In het Duits is de zon vrouwelijk en de maan mannelijk, terwijl aan de overkant van de Rijn 'la lune', de maan, concurreert met 'le soleil', de zon.

“ De ‘bevolkingswetenschapper’ Naika Foroutan pepert het de autochtone Duitsers in: die herkennen hun heimat terecht niet meer, zegt zij, want dat land is helemaal van niemand ”

Biologische geslachten worden afgeschaft

Maar de laatste tijd is er op universiteiten, bij de publieke omroepen en de Groenen eindeloos veel energie en denkkraft gestoken in 'gendervriendelijk' taalgebruik. Een verstandig mens zou dit kunnen negeren, ware het niet dat de volgende stap al is gezet. Een zeer kleine minderheid van transsekuelen heeft met brede politieke steun afschaffing van de biologische geslachten voor elkaar weten te krijgen: man of vrouw, dat is allemaal inbeelding. Je mag nu in Duitsland officieel je naam veranderen, en dat zou allemaal best leuk en aardig zijn, ware het niet dat criminelen hier een slaatje uit kunnen slaan en zich onvindbaar kunnen maken. Want deze nieuwe identiteitsverandering mag niet traceerbaar zijn. De trans-ideologie wordt via televisie en literatuur uitgedragen in kinderdagverblijven en op kleuterscholen en scholen. Aan kinderen wordt verteld dat zware hormoonbehandelingen en verminking via het scherpe scalpel van de chirurg hun puberproblemen kunnen oplossen.

Breken met tradities

Na vergelijkbare ontwikkelingen met de transideologie in Groot-Brittannië en de VS, waar ze een paar jaar op Duitsland voorlopen, zal deze toestand ook aan onze kant van het Kanaal over een paar jaar wel teruggedraaid worden. Maar tegen die tijd zullen waarschijnlijk tienduizenden meisjes voor altijd verminkt zijn, hun baarmoeders verwijderd en hun persoonlijkheid ernstig beschadigd. Zelfverminking en de vernietiging van vrouwen staan hoog op de lijst bij deze ideologie. Gramsci wist dat gezinnen conservatieve culturele ideeën langdurig aan volgende generaties kunnen doorgeven.

heid toekijkt terwijl de ene na de andere brug over de autobaan vanwege slecht onderhoud moet worden afgesloten?

De grootste triomf van de Groenen moet nog komen: de overwinning van het klimaatbeleid op een mensenleven. De lijst met maatregelen is verwarrend: de vernietiging van de fossiele energievoorziening ten gunste van windenergie – met laag rendement – is een van de gevaarlijkste besluiten. Insecten moeten ze de schnitzel vervangen, honden en koeien zijn 'klimaatmoordenaars' en moeten daarom weg, hygiënische plastic rietjes worden vervangen door papieren producten die gif afscheiden: niets is te klein en niets zo groot dat het niet ten prooi kan vallen aan de klimaatideologie. Kinderen worden niet meer gezien als een geschenk of levensgeluk, maar als klimaatvervuiling, en die moeten we dus niet willen.

Vijandigheid als uitgangspunt

Vijandigheid tegenover het leven wordt het nieuwe normaal. Werkelijke impact op het klimaat? Niet meetbaar, moest bondsminister van Economische Zaken Robert Habeck toegeven in een debat over warmtepompen. De ideologie telt, niet de werkelijkheid. Omdat het klimaat zo veelomvattend is, zijn de maatregelen dat ook. En omdat die zogenaamd onvermijdelijk zijn, worden democratische verworvenheden als achterhaald afgedaan. Denk aan de scheiding der machten, het stabiele systeem van checks and balances, maar ook burgerrechten en vrijheden, of zelfs de markteconomie.

De weerstand hiertegen groeit, en dus nemen de groene utopisten hun toevlucht tot steeds radicalere maatregelen: weerbarstige partijen moeten verboden worden, de democratie moet afgeschaft worden; vrijheid wordt opnieuw gedefinieerd als de vrijheid om vrijwillig instructies te begrijpen en op te volgen, voordat de staat dwang gaat uitoefenen. Internetmedia worden, als zij nog andere meningen toelaten, met één druk op de knop uitgeschakeld of in ieder geval gelijkgeschakeld.

Landbouw en industrie worden stilgelegd of in de wacht gezet, ook die zorgen alleen maar voor vervuiling. Uiteindelijk ontstaat er een wereld zoals Gramsci die in de jaren twintig van de vorige eeuw kende: een almachtige staat regisseert en leidt de domme volksmassa's. Anders kan het niet. Wat wel nieuw is: de overheid en groepen mondiale miljardairs, die hebben elkaar wel gevonden en clubs die de groene energietransitie, de groene transporttransitie en straks vast ook de groene medicijntransitie erdoor drukken, weten het zo te spelen dat de bankrekeningen van een kleine clan zich steeds verder vullen. De zwoegende meerderheid krijgt de rekening gepresenteerd. Zo had Gramsci het toch niet bedoeld? □

Roland Tichy is hoofdredacteur van het Duitse opinietijdschrift Tichy's Einblick.

Dit artikel werd vertaald en verscheen ook in Wynia's Week.

▲ Prof. Dr. Naika Foroutan
Foto © Rasmus Tanck

Daarom staan het gezin en de kerken ook hoog op een woke-lijst: de lijst met vijanden.

Duitsland was altijd een rijk land en andere landen waren jaloers op de Duitse verzorgingsstaat. Nu heeft Duitsland gebrek aan medicijnen, Duitse artsen trekken naar het buitenland, er zijn lange wachtlijsten en de omstandigheden in veel klinieken zijn erbarmelijk. De zwakste, oudste mensen van het land vegeteren in verpleeghuizen, die dan ook nog eens steeds vaker failliet gaan. Omdat de gemeenten de rekeningen niet betalen, omdat de kosten, zelfs van de meest miserabele zorg, de middelen te boven gaan van bejaarden die hun hele leven hebben gewerkt en nu niet meer in staat zijn het woord uit te spreken dat deze toestand beschrijft: schande.

Degradatie van een wereldkampioen

Het kan toch niet zo moeilijk zijn om een trein op tijd van München naar Berlijn of Hamburg te krijgen. Wat kunnen de Spanjaarden, Italianen en Japanners inmiddels beter dan de Duitsers? Waarom rijden hun treinen wel op tijd? Anders dan in Duitsland, waar de helft van de intercity's helemaal niet of met grote vertraging vertrekt? En als dat zo is, waarom jaagt de Duitse overheid de forensen dan uit hun zuinige auto's? Waarom staan ze de hele reis in vieze, vertraagde treinen met verstopte wc's?

Is de reden misschien gelegen in het feit dat de wegen steeds slechter worden, en dat de over-

“DE SCOTTISH NATIONAL PARTY EN HET VERVAL VAN SCHOTLAND”

HARRY DE PAEPE

Foto's © Harry De Paepe

De Schotse nationalisten zijn al zestien jaar onafgebroken aan de macht. Hun belangrijkste doelstelling is het bewerkstelligen van een onafhankelijk Schotland, maar op dit moment lijkt dat nog niet binnen handbereik. Ondertussen is de Schotse economie, samen met de zorgsector en het onderwijs, noodlijdend.

Het stadje Dumbarton ligt in het westen van Schotland op de grens tussen de Highlands en de Lowlands. De ruïne op Dumbarton Rock waar de rivier Leven rond meandert, herinnert vandaag nog aan het historische belang van deze voormalige hoofdstad van het lang vergane koninkrijk van Strathclyde. De plaatsnamen roepen in de geest spontaan schelle doedelzakklanken op, samen met de doordringende geur van whisky en het beeld van stoere bonken die in hun kilts een rondje boomstamwerpen aan het nabijgelegen Loch Lomond. Maar een bezoek aan het stadscentrum van Dumbarton drukt de buitenstaander met de neus op de feiten: de Schotse economie is ziek.

Verval

Alles aan Dumbarton straalt pure verpaupering uit. Een wandeling door de troosteloze straten biedt vooral vervallen gebouwen en leegstand. De winkelstraat van de stad, een lelijk winkelcentrum uit begin de jaren '90, is een optelsom van voornamelijk achtergelaten panden, enkele slecht verlichte tweedehandswinkels in het beheer van goede doelen en een handvol filialen van discountketens.

lets meer dan twintig jaar geleden bezat de stad nog de grootste whiskystokerij van Schotland. Deze site van het bekende merk Ballantine bood, op zijn hoogtepunt, werk aan tweeduizend mensen. Dat leverde Dumbarton de bijnaam van 'whisky capital of the world' op. In 2007 werd de iconische graan-silo die het uitzicht van de stad domineerde, een toren uit 1938 opgetrokken met twee miljoen rode bakstenen, definitief afgebroken. Op de fabriekssite bevindt zich nu een sociale woonwijk.

Aan de overzijde van de vroegere whiskysite ligt een scheepswerf, of beter gezegd: de restanten ervan. De stad huisde aan het begin van de twintigste eeuw nog twee scheepsbouwers. Een van hen produceerde de bekende theeklipper Cutty Sark, nu een toeristische attractie in Londen. In Dumbarton herinneren een koppel gezonken wrakken in de Leven aan dat illustere verleden. Het biedt samen met de kasteelruïne een mooi panorama. Mocht je niet beter weten, zou je het charmant noemen. De stad richtte enkele jaren terug een wandelpad in langs de rivier en verschillende bordjes vertellen de bezoeker hoe de scheepsindustrie ten onder ging in de jaren '60.

Het is daarnaast met een vergrootglas zoeken naar economische activiteit in de stad. Dumbarton en omstreken behoren tot de armste streken van Schotland. Martin Dochery-Hughes van de Scottish National Party (SNP) is sinds 2015 het Lagerhuislid voor de stad en de omgeving. Hij noemt in een interview met een regionale krant de sociale en economische maatregelen van de regering onder leiding van Margaret Thatcher, samen met de Brexit van 2016, de hoofdoorzaken voor de armoede in zijn streek. Dat houdt ongetwijfeld steek, maar het SNP-parlements lid negeert de rol van zijn eigen partij in het economische beleid van het land.

De kracht van Nicola Sturgeon

In Schotland bezit de SNP vooralsnog een ijzeren greep op het openbare leven. Eerst behaalde de partij een meerderheid in het Schotse parlement in 2011, voordat het de grote massa kiezers van het verslagen separatistische kamp van het onafhankelijkheidsreferendum van 2014 bijeenbracht. De partij verloor die electorale veldslag, maar het won de vrede. In 2015 veroverde de partij zesenvijftig van de negenenvijftig Schotse zetels in het Britse Lagerhuis.

Sinds het Schotse referendum van 2014 nestelde het onafhankelijkheidsthema zich als het centrale strijdpunt van de politiek in het noorden van het Verenigd Koninkrijk. Politiek werd het socialistische Labour het grootste slachtoffer van het SNP-succes. De Schotse nationalistes duwden Labour bruut van de troon als belangrijkste partij van de Schotten.

Een jaar later, in 2016, terwijl het Verenigd Koninkrijk overging van het ene existentiële referendum naar het andere, gebruikte het anti-Brexitkamp het spookbeeld van de onafhankelijkheid van Schotland om kiezers ervan te overtuigen niet voor een Brexit te stemmen. Toch ging er een aantrekkingskracht uit van de nieuwe SNP-leidster Nicola Sturgeon voor de progressieven in Engeland. Want, hoewel ze formeel een bedreiging vormde voor het voortbestaan van het land, was ze ook een boegbeeld voor progressieve politiek.

“ Hoewel Nicola Sturgeon formeel een bedreiging vormde voor het voortbestaan van het VK, was ze ook een boegbeeld voor progressieve politiek ”

Mevrouw Sturgeon was pro-Europees, welbespraakt en schijnbaar gematigd en voor Remainers meteen veel interessanter dan de linkse Labourleider Jeremy Corbyn, een verdoken Brexitaanhanger. Ironisch genoeg gaven de Schotse nationalistes meer geld uit aan één enkele tussentijdse verkiezing op de Shetlandeilanden, dan aan hun hele Brexitreferendumcampagne. Toen het Brexitkamp aan het langste eind trok, wierp de Schotse First Minister zich op als een van de belangrijkste spreekbuizen tegen de uit-treding van het VK uit de Europese Unie.

Tijdens de coronacrisis leek Nicola Sturgeon een baken van rust tegenover de chaos van de regering van Londen. In haar jaren als First Minister zag ze vier Britse premiers en twee leiders van Labour komen en gaan. De SNP stond voor krachtadig beleid terwijl de kibbelende Tory's alles wat slecht was aan de Britse unie symboliseerden. De First Minister nam ook de honneurs waar voor Schotland toen Elizabeth II stierf en opgevolgd werd door Charles III.

De motor sputtert

Maar geleidelijk kwamen er haarscheurtjes in het blazoen van de politica. De strubbelingen met haar voorganger en mentor Alex Salmond die uit de partij gezet werd, toonden aan de wereld dat de Schotse nationalist niet langer een ondoordringbare falanx vormden. De grote teleurstelling in het nationalistische kamp dat de peilingen sinds 2014 weinig verandering aantoonde in de nationale opinie over de onafhankelijkheid, waardoor de partijleiding van de SNP keer op keer zijn plannen voor een tweede referendum voor zich uit duwde, leidde tot een groeiende misnoegdheid binnen het nationalistische kamp. De scheurtjes barstten toen Sturgeon zich vervolgens vastreed in het genderdebat. Het thema veroorzaakte een tweespalt binnen de strak georganiseerde SNP. Het Schotse parlement keurde op 22 december 2022 een wet goed, de Gender Recognition Reform Bill, die personen vanaf zestien jaar van de ene op de andere dag toeliet om van geslacht te veranderen.

De Britse regering, inmiddels onder leiding van Rishi Sunak, sprak op 16 januari 2023 een veto uit over de wet met het argument dat het de andere delen van het Verenigd Koninkrijk onder druk zette en dat het de vrouwenrechten in het land bedreigde. Een zelfverklaarde Schotse vrouw werd op basis van de heersende wetten noch in Engeland, noch in Wales of Noord-Ierland als vrouw erkend. Dat zou bijzondere complicaties kunnen opleveren binnen de Britse unie.

Eerst leek het besluit van Londen Nicola Sturgeon weer een slagwapen te geven om Londen aan te vallen als 'bemoeiziek' en 'anti-Schots'. Maar, de nieuwe wet zette de Schotse opinie in rep en roer en zelfs binnen de SNP klonk er openlijk tegenstand. Bovendien barstte er bijna op hetzelfde moment een hele heisa uit toen de Schotse regering de verkrachter Adam Graham naar een mannengevangenis stuurde, ook al identificeerde Graham zich inmiddels als Isla Bryson, een vrouw.

Overtrad de regering, en vooral Sturgeon, hiermee niet de eigen genderwetgeving? Want, als Isla verklaarde dat ze een vrouw was, dan moest je dat toch volgens de nieuwe Schotse wet gewoon accepteren en ze naar een vrouwengevangenis sturen? De interviews die de premier hierover gaf, waren pijnlijk om aan te zien. Nicola Sturgeon reed zich voortdurend vast in haar eigen argumenten. Plots bleef er van de ijzersterke communicatiestijl niets meer over. Op dit moment loopt er in Edinburgh een rechtszaak over de vraag of de Britse regering al dan niet het recht had om de Gender Recognition Reform Bill te blokkeren.

Op woensdag 15 februari 2023 kondigde Nicola Sturgeon in een haastig bijeengetrommelde persconferentie nogal onverwacht haar ontslag aan. Ze verklaarde dat ze genoeg had van de intensiteit en de brutaliteit van de politieke wereld, en dat ze haar leven over een andere boeg wilde gooien. Sommigen fluisterden dat de politica droomde van een internationale functie bij de Verenigde Naties. De buitenlandse pers slikte het als zoete koek, maar op de persconferentie wilden Britse verslaggevers antwoorden op vragen over de 'catastrofale' drugsdoden, over de slechte prestaties van de Schotse gezondheidszorg en de pijlsnelle achteruitgang van het Schotse onderwijs in de zestien jaar dat de SNP aan het bewind is.

Ondanks alle progressieve retoriek gaf de partij consequent een hogere prioriteit aan het nastreven van de Schotse onafhankelijkheid, dan aan degelijk beheer van de bestaande bevoegdheden van Schotland. Op de Schotse eilanden heerst tot op heden een diepe misnoegdheid over het dubieuze veerbootcontract dat de overheid afsloot met het verlieslatende Ferguson Marine. De overheid bestelde in 2015 bij het bedrijf twee nieuwe veerboten. De kostprijs werd begroot op net geen 100 miljoen pond. In 2019 werd het noodlijdende bedrijf genationaliseerd en vandaag loopt de prijs van de nog steeds niet afgeleverde veerboten tegen de 300

▲ **Dumfries**
Gedenkplaat bij het voormalige franciskanenklooster en het charmante centrum.
Foto © Harry De Paepe

“ Britse verslaggevers wilden antwoorden over de catastrofale drugsdoden, de slechte prestaties van de gezondheidszorg en de pijlsnelle achteruitgang van het Schotse onderwijs ”

miljoen pond op. Voorlopig moeten de eilandbewoners het stellen met totaal verouderde schepen voor de vitale verbinding met het vasteland. Het dossier staat voor de tegenstanders van de SNP als een symbool van het falende beleid van de partij. Er is daarnaast een grote ongerustheid over de manier waarop de Schotse regering de macht heeft gecentraliseerd door de gemeentebelastingen te bevriezen en gemeenteraden beperkte middelen te geven.

Dan heb je het ongenoegen over hoe het gratis maken van het hoger onderwijs voor Schotse studenten, een beslissing uit 2008, ervoor zorgt dat Schotse universiteiten voorrang geven aan betalende studenten uit de andere delen van het Verenigd Koninkrijk. Vorig jaar waarschuwde het overkoepelende overlegorgaan van de Schotse universiteiten de regering dat er dringend meer geld op tafel moet worden gelegd, want door het huidige systeem waarbij de overheid een forfaitair bedrag voorziet in ruil voor de gratis inschrijvingen komen de universiteiten in geldnood. De collegegelden van de niet-Schotten houden op dit moment de werking boven water. 'Deze realiteit brengt de kwaliteit van ons onderwijs in groot gevaar', meldden de universiteiten.

En dan is er de duistere staat van de financiën van de SNP. De onttruchtering van het ontslag van de 'engel van de Schotse politiek', zoals Sturgeon nog in 2015 genoemd werd, volgde in juni 2023. De vooraanstaande politica werd samen met haar echtgenoot Peter Murrell, die in het directiecomité van haar partij zat, kortstondig gearresteerd. Het koppel moest uitleggen waarom er meer dan 600.000 pond verdween van de rekeningen van de SNP.

Dat geld bestond uit donaties voor een tweede onafhankelijkheidsreferendum, maar om de een of andere reden ging het geld in rook op. Sturgeon schreeuwt tot op vandaag haar onschuld uit. Ze werd ook weer snel vrijgelaten door de politie, maar de beelden van een politietent in de voortuin van de voormalige First Minister berokkenen een enorme imagoschade. Voorbij zomer verscheen er in de Britse pers een document waarin een hele lijst uitgaven van de overheidsambtenaren aan het licht werden gebracht, uitgaven van iets meer dan 14 miljoen pond aan overheidsgeld. Het gaat over yogalessen en verblijven in buitenlandse hotels, terwijl het buitenlands beleid geen Schotse bevoegdheid is. Nicola Sturgeon werd een verkwister genoemd of erger nog, een 'Poundshop Marie Antoinette'.

'Loch Mess'
De stad Dumfries ligt in het meer welvarende zuiden van Schotland. De grootste economische sector is er nog steeds de landbouw, maar de belangrijkste werkgever van de wijde omgeving is de overheid. Net als in Dumfries is er een verval merkbaar: bij het binnenrijden in de stad rijd je voorbij leegstaande fabriekspannen. Maar Dumfries kan in het centrum zijn charme behouden. De plek is trots dat de beroemde Schotse dichter des vaderlands Robert Burns er de laatste drie jaar van zijn jonge leven doorbracht. Hij stierf in 1796 in Dumfries op 37-jarige leeftijd. Er hangt in het oude stadje ook een interessante gedenkplaat op aan de plek waar ooit de franciscanerkerk stond. Het hangt er in de schaduw van een groot Robert Burns-standbeeld. In die Franciscanerkerk vermoordde de veertiende-eeuwse koning Robert the Bruce zijn uitdager John Comyn, ook bekend als 'Red Comyn'. De plaat herdenkt de moord die Robert the Bruce op weg zette om de Engelsen te verslaan in de slag bij Bannockburn en zo Schotland zijn onafhankelijkheid terug te schenken. Boven de trotse tekst prijkt het wapenschild van de Schotse koningen. De verweerde gedenkplaat hangt tegen de gevel van een filiaal van Greggs, een goedkope sandwichzaak. De inham aan de rechterkant van de plaat doet dienst als vaste slaapplek voor daklozen. Het is als het ware een ontmoetingsplek voor het moderne armlastige Schotland en het Schotland met zijn rijke geschiedenis.

Schotland groeit sinds 1998 economisch nog nauwelijks. De olie uit de Noordzee, ooit een kleine goudmijn, brengt nauwelijks nog wat op. Sinds de bankencrisis van 2008 is de financiële sector bijzonder afhankelijk van Londen. Daarnaast teert de Schotse regering op Brits geld: de putten van het gratis collegegeld, de gratis oogtesten, gratis doktersvoorschriften, ... worden elk jaar gedicht door geld van de Britse overheid.

De Schotse staat spendeert per hoofd meer geld aan gezondheidszorg, onderwijs en politie, maar scoort op bijna alle niveaus slechter. Nergens in Europa sterven er zo veel mensen aan drugs als in Schotland. Een op vier Schotse kinderen leeft in armoede, in Engeland is dat een op vijf. Ter vergelijking: in Vlaanderen is dat een op zeven. Wallonië doet het trouwens even slecht als Schotland.

Het toonaangevende weekblad The Economist vatte de situatie in een vernietigend artikel als volgt samen: 'Scotland has been on a ten-year holiday from reality' en spreekt over 'Loch Mess'. Kortom: een puinhoop. De huidige First Minister, Hamza Yousaf, erfde een bijzonder moeilijke opdracht van zijn voorganger. Hij kiest daarom nu voor een strategie die het tot nu toe uitstekend deed voor de SNP: volop inzetten op de onafhankelijkheidsagenda. De kans is echter groot dat het unionistische Labour, onder leiding van Sir Keir Starmer, sterke klappen zal toedienen aan de SNP in de Lagerhuisverkiezingen van 2024. Als dat bewaarheid wordt, dan rolt de kiezer voor Starmer de rode loper uit naar het Britse premierschap en hij is geen voorstander van een nieuw onafhankelijkheidsreferendum. □

IVAN VAN DE CLOOT: “Bij de gewone man is opmerkelijk veel gezond verstand te vinden”

WINNY MATHEEUSSEN

Foto's © ID/photo agency

Het land is een denktank rijker. Of, beter gezegd, een stichting. De drijvende kracht achter Stichting Merito is econoom Ivan Van de Cloot. Zijn belangrijkste doel? Het verruimen van de bandbreedte van het publiek debat. Want volgens Van de Cloot heerst er een verstikkende politieke correctheid die een breed debat onmogelijk maakt.

Maar wat is dat nu, zo'n denktank? En hebben we er daar al niet genoeg van? Om op de eerste vraag te antwoorden: het zijn gezelschappen waarin wordt nagedacht over maatschappelijke thema's, meestal vanuit een welbepaalde politiek-ideologische invalshoek. Zo kennen we Liberales, waar Dirk Verhofstadt - broer van - de plak zwaait. Die kan je als links-liberaal in het spectrum plaatsen. Verder is er Itinera, waar Van de Cloot zelf vijftien jaar als hoofdeconoom actief was en nog sporadisch voor zal blijven werken als geassocieerde medewerker. Op Wikipedia wordt Itinera als 'conservatief' omschreven. Aan het andere einde van het spectrum vinden we Minerva, een links-progressieve denktank onder leiding van Norbert De Batselier en Jos Geysels.

En dan hebben we nog de Vrijdaggroep, het Egmont Instituut, G1000, Levl, Oikos: van Vlaams-nationaal tot Groen-ecologisch, er is voor elk wat wils. Dus, om terug te komen op de tweede vraag, is er nood aan nog een nieuwe denktank?

Ivan Van de Cloot: 'Ik meen van wel, anders zou ik er niet aan beginnen (*lacht*). Maar sta me toe te zeggen dat ik het liever heb over een stichting dan over de term "denktank". Dit nieuwe project heet niet voor niets Stichting Merito. Ik zie mijn missie ruimer dan alleen maar reflecteren over maatschappelijke onderwerpen vanuit mijn eigen standpunt. Ik wil de bandbreedte van het maatschappelijk debat verruimen. Daarvoor ga ik op zoek naar gesprekspartners, niet alleen om te debatteren, maar ook om naar te luisteren.'

U vindt die bandbreedte te smal?

Ivan Van de Cloot: Inderdaad. En het feit dat zovelen ontkennen dat dit het geval is, toont net aan dat het zo is (*lacht*). Maar al te vaak hoor ik dat er helemaal geen probleem is met politieke correctheid, dat er niet zoiets bestaat als een *cancel culture*. Maar mijn ervaring en de praktijk leren me anders. Zeker in de academische wereld is er een probleem. Maar al te vaak hoor je een grote terughoudendheid rond thema's die buiten de *pensée unique* vallen. Zeker als het over bepaalde standpunten en perspectieven gaat.'

'Het ontbreekt nogal wat academici aan moed. Het is niet zo dat ze allemaal hetzelfde gedachtegoed aanhangen, maar velen houden rekening met de dominantie van een bepaalde links-liberale grondstroom. Ik vind dat jammer. Zeker omdat er zoiets bestaat als de vaste benoeming, die er voor moet zorgen dat de houder ervan ongestoord en in alle onafhankelijkheid gedachten kan ontwikkelen, zonder angst te hebben voor jobverlies. Als ik mensen daar op aanspreek hoor ik dat het vandaag niet alleen gaat om de eigen positie, maar ook over die van de vakgroep. Dat sommige zaken niet aan bod komen omdat men rekening houdt met de financiering van projecten. Het is dan makkelijker om in het juiste kamp te zitten.'

'Dat is momenteel de paradox in het Vrije Westen: de mensen die zich voldoende vrij gedragen om zonder taboes alle onderwerpen openlijk te discussiëren, zijn op één hand te tellen. Dat is voor mij altijd een frustratie geweest wanneer ik naar de universiteiten kijk: vastbenoemde intellectuelen die draaien met de wind. We kunnen alleen maar vaststellen dat net die zwakke houding in nogal wat disciplines een probleem is vandaag. Je moet wachten tot de wind draait: dan zijn ze ineens met velen om te zeggen dat ze al twintig jaar doorhadden dat er een verkeerde koers werd gevaren.'

Kan u daar voorbeelden van geven?

Ivan Van de Cloot: 'Neem de teloorgang van het onderwijs. Laatst kwam Philip Brinckman spreken voor de vergadering van Pro Flandria. Met grote trom verkondigt hij dat ze al twintig jaar weten wat werkt. Hij verwijst naar pedagoog Dirk Van Damme, die mee aan de basis lag van het beleid dat ons onderwijs aan de rand van de afgrond bracht. Hij roemt zijn moed om tot inkeer te komen, gedreven door voortschrijdend inzicht.' 'Maar hij vergeet te vermelden dat we die discussies twintig jaar geleden ook voerden. En toen zeiden

mensen als Brinckman iets anders. Toen heulden te veel actoren mee met de links-progressieve nieuwlichterij die de daling van de onderwijskwaliteit in de hand heeft gewerkt. Dan is het nu makkelijk om te zeggen dat je al twintig jaar weet wat werkt.'

“ We zijn ons stilaan aan het vastrijden in een steeds groter wordende bureaucratie ”

'Een ander voorbeeld is de integratieproblematiek van nieuwkomers. Na de aanslagen van 2016 hoor je Bart Eeckhout in De Morgen zeggen dat we ooit te onvolwassen waren om die problemen te benoemen, maar dat we daar nu over zijn. Om dan een week later iemand die de vinger op die wonde legt weer weg te zetten als racist. Dat is zo vermoeiend.' 'Men doet altijd alsof het debat vrij is, alsof alles gezegd kan worden. Dan zegt men mij dat er geen probleem is met politieke correctheid of *cancel culture*, om de dingen te zeggen zoals ze zijn. Ik antwoord die mensen steevast hetzelfde: het is fijn voor u dat u die problemen niet ervaart, maar dat zegt meer over u dan over de realiteit in de bredere maatschappij. Dat toont alleen aan dat uw standpunten zich mooi bevinden binnen de grenzen van het Overton-venster, de als acceptabel aanvaarde bandbreedte.'

En u gaat nu die cirkel doorbreken? Wat doet u vermoeden dat dat kan lukken?

Ivan Van de Cloot: 'Ik meen te mogen stellen dat ik op dat gebied toch al een en ander heb verwezenlijkt. Aan het begin van de eeuw stelde ik de gebrekkige parse begrotingen van de regering Verhofstadt aan de kaak. Johan Vandelanotte kwam toen af met zijn Zilverfonds, waarvan ik aantoonde dat het een lege doos was. De keizer droeg geen kleren. Dat werd me niet in dank afgenomen en vanuit de regering trachtte men mijn positie bij mijn toenmalige werkgever ING Bank, te ondermijnen. Om me de mond te snoeren. Toen ik me uit-

“ In het onderwijs is de tanker stilaan aan het keren. Of het beseft dat die moet keren is alomtegenwoordig ”

sprak tegen de oversubsidiëring van zonnepanelen kreeg ik ook al een hele lobby over me heen.' 'In de discussie rond onderwijs sprak ik me uit tegen de invoering door onderwijsminister Pascal Smet van een brede eerste graad. Smet wilde de leerlingen uit het ASO, TSO en BSO tot hun zestiende in dezelfde klas. Ik citeerde toen in een gesprek met Smet op de televisie Thomas Jefferson, de derde president van de Verenigde Staten, die al op het einde van de 18de eeuw stelde dat niets zoveel ongelijkheid veroorzaakt dan ongelijke gelijke te

behandelen. Dat zorgde er mee voor dat bepaalde mensen binnen Open Vld hun positie veranderden zodat zijn plannen finaal geen doorgang vonden.'

'Ik wil maar zeggen dat ik in mijn carrière vaak keuzes maakte die me niet direct populair maakten of waar ik persoonlijk beter van werd. Ik heb het wel al tijd mijn morele plicht gevonden om vrij te spreken en de zaken te stellen zoals ik ze zie. Ik ben er van overtuigd dat het noodzakelijk is dat meer mensen dit gaan doen en daar wil ik aan werken met Merito. Ik wil anderen bewegen om meer tegen de stroom in te gaan. We hebben meer wegbereiders nodig.' 'Al moet ik zeggen dat het soms een eenzaam bestaan is. Maar plots krijg je veel medestanders, eens de stroom gekeerd is. Dat is het lot van de wegbereider: eens het tij gekeerd duiken andere herauten op die je schaamteloos plagiëren. Op dat moment kan je stellen dat je taak erop zit.'

U beseft toch dat u nu geen al te wervend verhaal vertelt. U bent toch zeker dat u de mensen wil meekrijgen?

Ivan Van de Cloot: '(Lacht) Maak er geen hagiografie van een martelaar van. Zo bedoel ik het niet. Ik wil maar zeggen dat het de moeite is om tegen de stroom in te gaan, om vrij te spreken en na een tijd resultaten te boeken. Het geeft voldoening om na lang aan de weg te timmeren te zien dat je werk bakens kan verzetten binnen de maatschappij. Dat is het wervende deel van mijn verhaal.' 'Want er zijn doorheen al die jaren wel bakens verzet en resultaten geboekt. Oké, de federale begroting is nog altijd een ramp. Maar rond die subsidies van de zonnepanelen, die terecht kwamen in de energiefactuur van elke burger, is er toch een kentering. In het onderwijs is de tanker stilaan aan het keren. Of het besef dat die moet keren is alomtegenwoordig. Het duurt allemaal alleen zo lang. Daarom hebben we meer mensen nodig die het gesprek zonder schroom aangaan.'

Misschien moeten academici eens vaker onder de mensen komen in plaats van in hun ivoren toren van gedachte te wisselen.

Ivan Van de Cloot: 'Daar heeft u een punt. Het gezonde verstand van Jan met de Pet wordt maar al te vaak onderschat. Die dist misschien geen grote redeneringen op maar voelt wel goed aan waar sommige zaken fout lopen. Ik vind dus ook dat we niet alleen maar experts en academici aan het woord moeten laten. Ik heb mijn standpunten en perspectieven. Die wil ik confronteren met die van anderen. Niet per sé om gelijk te halen, maar om via een brede uitwisseling van ideeën tot oplossingen te komen. Vandaar dat we het Overton-venster moeten open smijten. En schrijf maar op: Ivan Van de Cloot vindt dat er bij de gewone man opmerkelijk veel gezond verstand te vinden is.'

U timmert al meer dan twintig jaar aan de weg. Dat is lang. En verandering komt maar mondjesmaat.

Ivan Van de Cloot: 'Mijn grote frustratie: het duurt allemaal zo lang voor je iets ziet bewegen in het beleid. Ik wil het eerste evenement van Merito wijden aan de vraag hoe beleid tot stand komt. Dat

moet je eerst begrijpen voor je kan vatten waarom alles zo traag evolueert.'

'De overheid en haar administratie is uitgegroeid tot een reusachtige machine, die al lang geen genoeg meer neemt met tien procent van het nationaal inkomen om te blijven draaien. Op dit moment legt ze beslag op bijna zestig procent daarvan. Hoe kan het zijn dat dat overheidsbeslag almaar toeneemt zonder dat daar voldoende tastbare resultaten tegenover staan? Want we zijn ons stilaan aan het vastrijden in een steeds groter wordende bureaucratie.'

“ De overheid en haar administratie is uitgegroeid tot een reusachtige machine, die al lang geen genoeg meer neemt met tien procent van het nationaal inkomen om te blijven draaien ”

'Ik heb daar wel een paar zaken over te zeggen. België is in 1830 opgericht door een aantal verlichte geesten die stelde dat een overheid die werkt met publieke middelen open moet communiceren over wat ze daarmee doet. Dat is het hele verhaal rond de begroting die jaarlijks door het parlement moet worden besproken en gevalideerd. Tot nu toe gaat dat over tabellen met cijfers waar niets instaat over de resultaten. Alleen de rekening moet kloppen. En dat doet ze uiteraard niet. Ondertussen zijn we daar al bijna 200 jaar in blijven hangen. We hebben geen orgaan dat de resultaten analyseert. Ons Rekenhof heeft al herhaaldelijk opgemerkt dat daar een lacune is.'

Hoe wilt u die lacune invullen? Met nog meer bureaucratie?

Ivan Van de Cloot: 'Niet met meer bureaucratie, maar door de bestaande administraties anders te laten werken. Door hen te verplichten meer openheid te geven naar het parlement toe om effectief een discussie ten gronde te voeren over die niet alleen gaat over het cijfermatig kloppen van de rekening, maar over of de ingezette middelen de vooropgestelde doelen helpen behalen.' 'We moeten ons in het parlement een aantal cruciale vragen stellen. Wat willen we bereiken? Wat gaan we doen om dat doel te behalen? En hoeveel mag dat kosten? Achteraf kunnen we dan analyseren of we het doel hebben bereikt, of we inderdaad gedaan hebben wat we vooropstelden en of we met het geraamde budget zijn toegekomen. Noem het wat mij betreft de Meritotest.'

VOORAF	NADIEN
wat willen we bereiken?	hebben we bereikt wat we wilden?
wat gaan we daarvoor doen?	hebben we gedaan wat we van plan waren?
wat mag dat kosten?	heeft het gekost wat we dachten?

'We stellen ons op dit moment die fundamentele vragen niet. Bij de begrotingsbesprekingen in het parlement krijgen de parlementsleden duizenden pagina's met cijfers. Nooit wordt er eens overzichtelijk voorgesteld wat de resultaten van het beleid zijn. Zo is het natuurlijk moeilijk om een degelijke evaluatie te maken. En toch verwachten we dat de verkozenen des volks met die eindeloze tabellen aan de slag gaan om te ontdekken of het beleid wel deugdelijk wordt uitgevoerd. In alle eerlijkheid, dat is toch absurd?'

'Je ziet dan ook dat er steeds vaker parlementsleden afhaken. Hoeveel van hen hebben het laatste jaar de handdoek al in de ring geworpen? Het enige wat dan gebeurt is dat de partijen een vers blik met frisse jonge parlementariërs opentrekken. Die al snel tot de vaststelling komen dat de administraties, die de informatie voor het parlement aanleveren, vooral goed zijn in het verdrinken van de vis. Het lijkt er op dat het voortbestaan van die instellingen primeert op het afleveren van effectieve resultaten. Dat moet veranderen en daarvoor is een instrument nodig dat toelaat om na te gaan of de ingezette middelen ook resultaat hebben opgeleverd. Op dat gebied staan we na bijna 200 jaar nog nergens.'

'Zeker op het federale niveau is daar geen sprake van. Op het Vlaamse niveau zeggen we op dit moment dat we dat doen. Ik organiseer bij Itinera al jaren de zogenaamde Verantwoordingsdag, naar het Nederlandse voorbeeld. Ik krijg dan Koen Algoed, de secretaris-generaal van het Vlaamse departement Financiën en Begroting, over de vloer. Die weet me vol trots te zeggen dat ze in de Vlaamse Codex Overheidsfinanciën hebben opgenomen dat we naar een prestatie-geïnformeerde begroting gaan.'

'Ere wie ere toekomt: dit is een ambtenaar die effectief meedenkt en vooruit wil, die timmert aan de weg. Dat verdient een pluim. Die intentie om het beleid af te rekenen op resultaten is nu dus opgenomen in die codex, in de wetgeving. Maar waar staan we daarmee in de praktijk? Nog niet ver, vrees ik. Want timmeren aan de weg vergt veel inspanning. Het apparaat van de overheid is namelijk enorm taai. Daar beweging in krijgen om uit te komen bij een effectieve prestatiegerichte overheid die er niet alleen is om zonder al te veel nadenken geld uit te geven, dat zal nog wel even duren.'

◀ **Ivan Van de Cloot**

Econoom en columnist. In augustus 2023 richtte hij Stichting Merito op.

DOORBRAAK SPONSORDINER 2023

Doorbraak organiseert opnieuw sponsordiner!

Het niet te missen sponsordiner van Doorbraak komt er weer aan. Op dinsdag 7 november nodigen wij al onze lezers en sympathisanten uit om te komen genieten van culinaire lekkernijen. Er zijn maar 150 beschikbare plaatsen, dus er snel bij zijn is de boodschap!

Onze gastspreker

Dit jaar is de gastspreker tijdens ons sponsordiner niemand minder dan professor **Rik Torfs**. Als twitterende 'éminence grise' houdt hij zijn tienduizenden volgers dagelijks een spiegel voor. Meestal met een kwinkslag, maar altijd raak.

De professor kerkelijk recht en oud-rector van de KU Leuven is niet weg te slaan uit het publieke debat en geniet ervan om vriend en vijand te verrassen met opmerkelijke standpunten, altijd geformuleerd zoals alleen Rik Torfs dat kan. Op 7 november hebben we hem voor ons alleen.

07
NOV 23 | **19U30**
De Jachthoorn
Doornstraat 11,
2550 Kontich

**RIK
TORFS**

DOORBRAAK SPONSORDINER

Uw menu

De chef-kok van De Jachthoorn heeft alvast een menu samengesteld om van te watertanden.

Menu

- Aperitief -

Verschillende koude en warme hapjes

- Voorgerecht -

Gepocheerde zalm die op smaak wordt gebracht met gerookte zalm, tuinkruiden en bergamot.

- Hoofdgerecht -

Hertenfilet, gebraiseerd witloof en knapperige krokettes

- Dessert -

Moelleux met speculoos(ijs) en/of koffie en thee

Doorbraak 3.0

We maken gebruik van de gelegenheid om Doorbraak 3.0 voor te stellen. We sleutelen al maanden hard aan een nieuwe lay-out voor onze website en zullen die op 9 november officieel lanceren, maar geven u als vriend van Doorbraak alvast een voorproefje.

Hoofdsponsor

Brengt u graag wat vrienden mee? Daarvoor is ons sponsordiner de ideale gelegenheid. Boekt u een tafel voor tien personen? Dan bent u meteen een hoofdsponsor. Het sponsordiner is het perfecte moment om klanten of medewerkers een boeiende avond te bezorgen.

Heeft uw bedrijf een interessante prijs om te verloten? Dan horen we dat graag.

Prijs

Wie er graag bij wil zijn betaalt 200 euro per persoon als particulier of 250 euro met bedrijfsfactuur. Een sponsortafel van tien personen (2.500 euro) is meermaals gewonnen: u geeft een unieke avond aan uw klanten of personeel, de Belgische staat geeft u een belastingaftrek én Doorbraak heeft weer wat middelen om verder aan haar doelen te werken.

Voor dat bedrag krijgt u een heerlijk diner, een exclusief gezelschap, een uitmuntende redenaar, een boek en we verloten zoals vorig jaar verschillende prachtige prijzen. Niet aarzelen, nu inschrijven is de boodschap!

Schrijf u in:

“IK LEEF IN TWEE WERELDEN: ik werk in een internationaal bedrijf maar thuis is alles nog zoals 50 jaar geleden”

WINNY MATHEEUSSEN

Foto's © 5to9

Lichtervelde, in het landelijke West-Vlaanderen. Het is de natuurlijke habitat van debuterend stand-upcomedian Hans Cools. ‘Destijds wilde de burgemeester van Roeselare geen groot station in zijn stad. Onze burgemeester zag daar wel brood in, waardoor we hier nu uitstekende verbindingen hebben met Oostende, Gent, Brugge en Brussel.’

Het spanningsveld tussen stad en platteland, dat is de inspiratie van schrijfwerkerszoon Hans Cools (35). ‘Ik leef in twee werelden. Ik werk als ingenieur voor een internationaal bedrijf, waar je in contact komt met mensen die meer metropolitaan ingesteld zijn. Maar elke dag kom ik graag weer thuis, waar alles nog een beetje loopt zoals 50 jaar geleden. Die schizofrenie is een onuitputtelijke bron van inspiratie voor mijn grappen.’

Op het podium straal je een onweerstaanbaar ontwapenende naturel uit. Het lijkt alsof je dit al jaren doet, maar het is je eerste avondvullende show. Hoe ben je zo snel gegroeid?

‘Ik ben eigenlijk heel toevallig in de comedy-scene gerold. Enkele jaren geleden praatte ik de avond aan elkaar op een eetfestijn voor de plaatselijke Chiro. Een paar vrienden vonden dat heel geslaagd en raadden me aan om deel te nemen aan de Humo's Comedy Cup. Ik kende dat circuit totaal niet, maar schreef me in en stootte direct, zonder enige ervaring, door naar de halve finale. Daar leg je dan contacten zodat je al eens mee kan lopen met de professionals, zoals Steven Mahieu, om een voorprogramma te doen. De trein was vertrokken (lacht).’

‘Het was nooit mijn bedoeling om comedian te worden. Ik ben er toevallig in gerold en heb de lastige fase van het Open Mic-circuit overgeslagen.’

Die toevalligheid verklaart misschien je naturel. Je begon zonder ambitie, waardoor er geen stress is.

‘Een correcte observatie (lacht). Ik heb de luxe gekend om direct goede feedback te krijgen toen ik de eerste keer op een podium stond. Er zitten stukken in mijn show die volledig uit dat eerste optreden komen. Die werkten zowel qua humor maar vooral qua stijl. Ik vond dus direct mijn draai. Veel comedians moeten door een lastig proces waarbij ze op zoek gaan naar een eigen stijl, maar ik had het geluk dat ik die direct vond.’

‘Het ligt ook dicht bij wie ik echt ben. Gewoon zo grappig mogelijk de verhalen vertellen uit mijn eigen leefwereld en het dagelijkse leven. Dat sloeg van in het begin aan. Ik ben nooit op zoek moeten gaan naar een eigen personage voor op het podium. Het gaat me van nature goed af. Ik ben dat gewoon blijven doen.’

Wat opvalt is de typisch West-Vlaamse nuchterheid waarmee je naar de wereld kijkt. Een wereld die doordrongen is van ‘woke’-progressiviteit. Zo lever je op zachte wijze kritiek op een tijdsgeest waar sommigen zich aan ergeren.

‘Met die ergernis valt het wel mee, hoor. (Wijst om zich heen) Hier liggen mijn wortels. Het middenstandsleven, de West-Vlaamse nuchterheid. Maar langs de andere kant werk ik voor een groot internationaal bedrijf waar veel mensen uit Kortrijk en Gent werken. Voor mij is dat spanningsveld interessant. Hier kom ik thuis, terwijl de stedelijke mens op een totaal andere manier leeft.’

‘Ik probeer daar heel open naar te kijken. Daar, aan de overkant van de straat (de ouderlijke woonst, red), wordt er aan de keukentafel over die andere wereld gesproken. Omgekeerd heeft die andere wereld ook een mening over hoe het er hier aan toe gaat. De tegenstelling stad-platteland zit in mijn leven ingebakken. Op het werk kom ik in contact met het progressieve terwijl ik iedere dag terug naar hier kan komen. Dat spanningsveld vind ik tof. Daar haal ik bijna al mijn inspiratie uit. Ik vind het heel leuk om die tegenstellingen uit te werken. Daar komt mijn humor uit voort. Ik merk dat het publiek dat weet te smaken.’

‘Wanneer ik lach met de manier waarop ze de zaken momenteel aanpakken op de kleuterschool, zie ik dat veel mensen zich daarin herkennen. Daar word ik vaak op aangesproken, dat ik de zaken nog eens stel zoals veel mensen er over denken. Daar raak ik een snaar. Maar het is niet zo dat alles wat ik op het podium zeg, ook effectief mijn eigen mening is. Heel vaak kom ik uit op grappige situaties omdat ik me verplaats in de denkwereld van mijn vader of grootvader. In die zin is het maatschappijkritiek, maar meer vanuit het idee dat je de zaken ook vanuit een andere invalshoek kan bekijken. De verschillende standpunten nuanceren, die lijn wil ik in mijn optredens volgen.’

Je haalt nu zelf de kleuterschool aan. In je show steek je de draak met de progressieve pedagogische aanpak van vandaag. Het typetje van de

dreadlockdragende Antwerpse schooldirecteur Mathieu, in T-shirt en op gympen, die de ouders op het welkomstmoment overdonderd met een hoop pedagogisch lingo en progressief nietszeggend gezwets.

‘Mathieu bestaat niet in het echt, voor de duidelijkheid (lacht). Het is een karikatuur die ik daar neerzet. Ik heb de website van Klasse (het onderwijsmagazine, red) uitgevlooid op zoek naar alle mogelijke buzz-woorden zoals *social skills*, proeftuintrajecten en veranderingscoaches. Ik heb die in één zin samengebracht en de reactie is dan ‘het onderwijs is naar de kloten’. Dat is natuurlijk niet de volledige waarheid, maar het werkt wel als grap.’

‘Al zit er wel een kern van waarheid in. Je ziet toch dat er van alles beweegt in het onderwijs, dat er reactie komt nu we vaststellen dat de kwaliteit achteruit gaat. Maar wat ik er over breng is een uitvergroting, met als enige doel de mensen aan het lachen te brengen.’

‘Hetzelfde geldt voor het typetje van mijn tien jaar jongere collega Sofie, die te laat komt en op het werk ontbijt en pakjes laat toekomen. Dat zijn allemaal dingen die gebeuren, maar ik breng ze samen in één persoon. Natuurlijk zijn niet alle jongere collega's zo.’

Maar het is wel herkenbaar. Het publiek is direct mee. Is de nieuwe generatie naar de wubbe?

‘Maar nee. Die herkenbaarheid nastreven is wel mijn doel. Ik bundel alle elementen, die kleine ergernissen, in één typetje, waardoor iedereen wel iets herkent en kan linken aan iemand uit hun omgeving. Voor mij is mijn missie geslaagd als het publiek wat ik vertel kan projecteren op hun eigen leefwereld. Zo werkt mijn humor.’

“ In de jaren tachtig, toen er grote werkloosheid was, moest je niet te laat komen op je werk. Toen stonden er twintig in de rij om je plaats in te nemen ”

‘En natuurlijk is niet alles naar de wubbe. Op de kleuterschool in Lichtervelde, waar mijn jongens schoollopen, gaat het goed. Dat gaat er nog prestatiegericht aan toe (lacht). Enkel de smiley-stickertjes op het rapport voor turnen, waarbij ook het rode stickertje lacht, ben ik daar tegengekomen. Verder is daar niet zoveel veranderd, al merk je wel dat het op sommige plaatsen wat doorslaat. En wat de werkhouding van de jongere generatie betreft, dat moet je ook kunnen nuanceren. Wees eerlijk, die Sofie begint nu te werken, in een periode waarin er werk zat is. In de jaren tachtig, toen er grote werkloosheid was, moest je niet te laat komen. Toen stonden er twintig in de rij om je plaats in te nemen.’

'Bedrijven stellen vandaag alles in het werk om zich aantrekkelijk te profileren. Er heerst een *war on talent*. Mocht de generatie van mijn ouders nu beginnen werken, zouden ze ook eerst eens willen praten over de voorwaarden, pauzes, een wagen, verlof... Bedrijven kunnen geen werknemers meer aantrekken met 100 euro meer. Nu bieden ze strijkdiens ten aan. Mensen die zeggen dat de jonge mensen te veel noten op hun zang hebben, moeten eens nadenken over hoe ze zelf zouden zijn mochten ze in de huidige situatie aan hun carrière beginnen. Ik heb enkele optredens gedaan voor VOKA-afdelingen - goed publiek, overigens (*lacht*) - die vaak inpikken op het stuk over Sofie en daar veel in herkennen. Wel, dat zijn allemaal top-ondernemers. Hoe zouden die zich nu gedragen als 23-jarige beginner? Die zouden nogal onderhandelen. Ze zouden zich exact hetzelfde gedragen, met waarschijnlijk nog een schepje er bovenop. Je moet dat kunnen nuanceren, hé. Ik hou mijn publiek ook graag een spiegel voor.'

Je hoort steeds vaker dat er met minder gelachen mag worden. Merk jij dat ook, dat je voorzichtiger moet zijn?

'Nee, eigenlijk niet. Ik hoor dat ook wel: "Hans, jij zegt het nog eens zoals we dat vroeger konden". Maar ik vind dat een vreemde discussie. Eigenlijk klopt het niet dat we nu minder kunnen zeggen. Ik mag vandaag op het podium zeggen wat ik wil. Het enige dat verschilt met vroeger is dat er nu veel sneller een reactie op kan komen. Met dank aan de sociale media. Dat betekent dat ook negatieve reacties veel sneller hun weg vonden naar het publieke domein. Maar dat betekent niet dat ik bepaalde dingen niet mag zeggen. Het is ook het volste recht van het publiek om een mening te geven.'

'Als ik een grap maak over transgenders, mogen mensen vinden dat dat ongepast is. Maar dat betekent niet dat ik dat niet mag doen. Dat zou

een verkeerde redenering zijn. Maar je hoort dat inderdaad wel bij comedians van oudere generaties, dat er vroeger meer kon. Ik bekijk dat anders. Twintig, dertig jaar geleden had het publiek niet de middelen om te reageren. Hoe ging het toen? Je zag een cabaretier in Amsterdam die tekeer ging over je seksuele geaardheid of huidskleur en dan kon je daar thuis wat over klagen tegen je vrouw, of wat zagen op het werk. Daar hebben zich destijds waarschijnlijk ook mensen aan geërgerd, maar die hadden niet de middelen om die ergernis tot uitdrukking te brengen. Dat is veranderd.'

“ Als ik een grap maak over transgenders, mogen mensen vinden dat dat ongepast is. Maar dat betekent niet dat ik dat niet mag doen ”

'Iedereen mag van mij vinden dat wat ik doe niet deugt en dat ook wereldkundig maken. Maar dat ontnemt me niet het recht om te doen wat ik doe. Je moet als artiest momenteel meer kunnen omgaan met negatieve commentaar. *Deal with it.*'

Merk je niet dat het vermogen tot zelfrelativering, en daaraan gekoppeld het gevoel voor humor, afneemt?

'Ik merk daar niet veel van. Nu treed ik natuurlijk wel op voor een comedy-publiek. Dat kiest bewust voor het genre en kan ook wel tegen de occasionele vulgairdere grap. Zij komen om te lachen.'

'Anders is het bij bedrijfsoptredens of personeelsfeesten. Dan kom je al eens in een situatie waarbij niet iedereen weet wat ze mogen verwachten. Dan voel je dat de respons soms kanten opgaat die niet bedoeld zijn. Neem nu mijn grap over mijn zontje

dat al vier weken doorslaapt, waarbij ik de vraag stel of het niet stilaan tijd is om hem wakker te maken. Bij een comedy-publiek valt dat fantastisch goed. De grap zit ook in het begin van de show, omdat ik daarmee de neuzen in de juiste richting zet. In een andere setting, waarbij het publiek minder op comedy gericht is, merk je dan wel dat sommigen gechoqueerd reageren. Je weet nooit of daar niet iemand tussen zit die net een kind verloor.'

'In een zaal met allemaal collega's - bekenden, dus - weet iedereen dat, gaat niemand durven lachen en is de comedy-avond om zeep. In een theater zit je in een anoniem publiek en lach je, zonder te weten wat de mensen om je heen hebben meegemaakt. Een comedy-publiek heeft als voordeel dat het anoniemer is en vooral ook weet waaraan zich te verwachten.'

Pas je je set aan voor zo'n bedrijfsoptreden? Vraag je op voorhand of er specifieke gevoeligheden zijn?

'Nee. En ik vraag ook niet naar gevoeligheden. Het is om te lachen, hé. Het gebeurt wel eens dat ze me op voorhand zeggen dat er bijvoorbeeld net een collega is overleden. Op zo'n moment denk ik dan bij mezelf dat ze hun comedy-avond misschien beter een weekje uitstellen.'

'Ik heb ook al meegemaakt dat ze me op voorhand op de hoogte stellen van iemand die net iets ergs had meegemaakt, maar die toch per se wilde komen. Op dat moment ga ik daar wel rekening mee houden. Maar ik ga dus niet vooraf vragen of er mensen in het publiek zitten met een bepaalde geaardheid of weet ik veel. Daar gaat de show ook niet specifiek over, over dat soort thema's. Het gaat over hoe ik, die hier in de West-Vlaamse klei geboren ben en volop meedraai in een internationale context, naar alle dingen kijk die rondom mij veranderen. Daar probeer ik de humor uit te puren. Hans kijkt naar de wereld, licht verwonderd en misschien een beetje naïef. En dat is nooit kwetsend bedoeld.'

Dat kan ik beamen. Die naïviteit verzacht je maatschappijkritiek.

'Het is ook niet mijn bedoeling om echt maatschappijkritiek te leveren. Ik wil de mensen aan het lachen brengen, ongeacht wie er in de zaal zit. De humor komt voor mij op de eerste plaats en dan pas een eventuele maatschappelijke boodschap.'

'Ik wil het absoluut niet omgekeerd. Dat de mensen zeggen: "We hebben niet veel gelachen, maar hij heeft wel goede statements gemaakt". Het is een comedy-voorstelling. Het publiek betaalt een ticket om te komen lachen. Dat is voor mij altijd de basis, de humor primeert. Als daarnaast blijkt dat ik de mensen heb aangezet om na te denken en hun blik te verruimen, is dat mooi meegenomen.'

U kan Hans Cools met 'Cools&Zonen' nog tot de zomer van 2024 in verschillende culturele centra in Vlaanderen bekijken. Tourdata vindt u op hanscools.be/speellijst.

EEN PARTIJ IS EEN GEVOEL

SIEGFRIED BRACKE

▲ Siegfried Bracke
Doorbraak-columnist.
Voormalig Kamervoorzitter
voor N-VA, voormalig VRT-
journalist.

Als Wetstraatjournalist heb ik vijftientig jaar lang alle Vlaamse partijen op de voet gevolgd. (Op de PVDA na, want die speelde toen nog niet mee). Ik heb onze partijen gezien aan de buitenkant én aan de binnenkant. Tussen die partijen is er niet alleen een verschil in programma. Er is ook een verschil in zeden en gewoonten, in geuren en kleuren, in cultuur, in gevoel eigenlijk. En het belang daarvan valt nauwelijks te onderschatten.

Dat geldt zelfs voor de VLD. Zelfs, omdat het tot de essentie van liberalen behoort nooit voor de groep te kiezen, maar altijd voor het individu, het eigen ik. Het is een boutade (ooit opgetekend uit de mond van een top-liberaal), maar ze zit wel heel dicht bij de werkelijkheid: een echte liberaal is lid van een partij die tegen partijen is. Een echte liberaal is voor zichzelf. Het is ook het enige geloofspunt. Alle andere programmapunten zijn daar afgeleiden van. Liberalen zijn om verschil-

lende filosofische redenen tegen belastingen, maar de belangrijkste is dat ik die belasting moet betalen! En meer voor de staat, dat is minder voor mij. Vandaar.

De recente geschiedenis van de Open Vld is daarvan één lange, volgehouden illustratie. De Croo tegen Rutten, Verhofstadt tegen De Gucht. Beide liberale premiers hebben hun partijvoorzitter opzijgezet. Dat behoort tot het eigenste eigen van liberalen, ook als ze Frans spreken: Reynders en Michel, ze dulden elkaar voor zo ver de een niet in de weg loopt van de ander. De oplossing van dat soort conflicten is altijd dezelfde: bij elke deal moet er altijd iets inzitten voor de een en minstens evenveel voor de ander.

Er zijn ook partijen die wel degelijk een partij willen zijn, maar - dat ligt hen in de mond bestorven - niet een partij als al die andere partijen. Dat is zo bij Groen, bij de N-VA en bij het Vlaams Belang. Ondanks het vaak grote verschil in context,

programma en ideologie, zit daar telkens een wij-tegen-de-rest-van-de-wereld-gevoel achter. Dat is hun eigenheid, hun partijgevoel.

Het Vlaams Belang heeft dat gevoel natuurlijk mede te danken aan het cordon. Niet ten onrechte heeft wijlen voorzitter Karel Dillen dat cordon de levensverzekering van zijn partij genoemd: de partij is daardoor de enige echte en eeuwige maagd van de Vlaamse politiek.

Bij Groen en N-VA is dat anders-gevoel zelfverklaard. Maar beide partijen worstelen daarmee. Met name als het over zogeheten nieuwe politiek gaat. Beide partijen nemen alleen met woorden afstand van de oude politiek.

Kristof Calvo is ondervoorzitter van de Kamer, krijgt daarvoor elke maand dik tweeduizend euro netto bovenop zijn parlementaire vergoeding. Hij zou dat bedrag elke maand kunnen terugstorten, maar hij doet dat niet. Hij is ondervoorzitter geworden, zegt hij, om die ondervoorzitterschappen af te schaffen. De N-VA moest in 2012 voor de allereerste keer in haar geschiedenis een provinciegouverneur aanwijzen. Tot dan traditioneel een baan voor een partijgenoot van enige rang en stand. Uitgerekend vanuit dat wij-zijn-anders-gevoel koos men voor iemand waarvan men ongeveer alles kon zeggen, maar niet dat hij ook maar iets te maken had met de N-VA. Toen hij één keer goed en wel was benoemd, bleek dat ook. Sindsdien wordt er gewoon benoemd; zij het besmukt, uit gêne.

Ten slotte is er een partij die meer is dan een partij. De partij is God en vaderland tegelijk: de CVP, nadien de CD&V. In werkelijkheid een enorme machine die de staat wil bezetten om geld en macht te verdelen. Via talloze dochterorganisaties. Geld en macht houden de partij samen in één groot wij-gevoel. Heel utilitair, efficiënt en alomtegenwoordig. Nut is belangrijker dan ideologie. Die ideologie valt overigens niet in drie woorden uit te leggen. Die politieke eigenheden verklaren ook waarom ecologen en socialisten zo moeilijk samengaan. Ook al omdat er in de twee partijen hevige

tegenstanders zijn van zo'n kartel, maar ook hevige voorstanders. Zeker in een krimpscenario krijg je dan finaal vier partijen in plaats van twee. Maar er is meer.

In Gent is het me in het vorige decennium opgevalen hoe Groen en SPA net door die samenwerking almaar meer zichzelf gingen ontdekken. Met het resultaat dat we vandaag kennen: het verschil tussen de twee kan nauwelijks groter zijn. In traditie, achterban en de manier van politiek bedrijven.

Vooruit is in Vlaanderen een al met al gematigde centrumlinkse partij die als beleidspartij makkelijk compromissen kan sluiten. De gewone man is het doelpubliek. En het is bekend: er zijn veel gewone mannen.

Groen is een in wezen elitaire, radicale stadspartij van mensen die meestal voor de overheid werken, en daardoor beschut zijn tegen de schommelingen van de economie. Dat laatste verklaart waarom groenen ook veel meer activistisch en compromisloos zijn: radicale verandering moet, zelfs als dat de gewone man pijn doet. Waar gehakt wordt vallen nu eenmaal spaanders. Combineer dat met een voorkeur voor eindeloze debatten over gender, discriminatie, racisme en over de sporen van ons koloniale verleden in scholen en bibliotheken.

Dat laatste zijn de dingen waarover men sinds Conner Rousseau in Vooruit niet meer spreekt. De aandacht gaat naar aardse zaken.

Toch is dat heel eigen gevoel een essentieel element in de politiek. Het zorgt voor de noodzakelijke politieke biodiversiteit. Het is ook de reden waarom elke poging tot zogeheten politieke herverkaveling gedoemd is te mislukken.

En kartels of fusies hebben nog andere evidente nadelen. Net door die cultuurverschillen slorpen dat soort operaties zoveel energie dat er geen tijd meer over is voor het verhaal. En als er iets is waaraan onze politiek vandaag nood heeft, zijn het verhalen waar mensen een redelijke, geloofwaardige oplossing in zien. □

DOORBRAAK

www.doorbraak.be

Hoofredactie: Pieter Bauwens

Kernredactie: Hans Brockmans, Stef Durnez, Christophe Degreef, Winny Matheussen en Filip Michiels

Werkten mee aan dit nummer: Siegfried Bracke, Hans Brockmans, Yaro Deli, Harry De Paepe, Cind Dubois, Johan Sanctorum, Michaël Vandamme, Ivo van de Wijdeven, Erwin Vanmol

Eindredactie: Wannes Bok, Wim De Smet, Stef Durnez

Opmaak: Patrick Giets
Alle foto's zijn © Doorbraak, tenzij anders vermeld.

Doorbraak Magazine is een uitgave van Perruptio cv i.s.m. Stem in 't kapittel vzw. Er mogen geen artikels of foto's uit Doorbraak Magazine overgenomen worden zonder de toestemming van de uitgever.

Doorbraak wil bijdragen aan een breder debat in Vlaanderen. Het wil verschillende visies aan bod laten komen in de Vlaamse media en het evenwicht herstellen waar dat ontbreekt. De redactie brengt onderwerpen of perspectieven die in andere media niet of te weinig aan bod komen. Onze journalistiek is objectief en wil alle partijen aan het woord laten. Daarbij staan integriteit en deontologie voorop.

U kan elke dag Doorbraak lezen op <https://doorbraak.be/>

Redactieadres: Doorbraak, Victoriastraat 52, 9000 Gent.
Doorbraak Magazine verschijnt vier keer per jaar.
Reageren kan via redactie@doorbraak.be.

Contact: info@doorbraak.be

Wil u graag een abonnement?

Surf naar <https://doorbraak.be/doorbraak-plus/> Met vragen kan u altijd terecht op abonnementen@doorbraak.be.
Een abonnement op Doorbraak Magazine kost €40 per jaar.
Een abonnement op Doorbraak.be kost €90 per jaar of €9 per maand. Een combo-abonnement kost €125 per jaar.

Voor €150 bent u vriend van Doorbraak, inclusief een abonnement op Doorbraak Magazine en Doorbraak.be.

Uw advertentie in Doorbraak?

Stuur ons een bericht via ads@doorbraak.be.

Met dank aan de Vrienden van Doorbraak die dit Doorbraak Magazine door hun steun mogelijk maakten.

Verantwoordelijke Uitgever: Pieter Bauwens, Maurits De Smetstraat 12, 9308 Hofstade.

BOERENKRIJG!

OPSTAND. MYTHE. HERDENKING.

225 jaar geleden brak er in de Zuidelijke Nederlanden een korte opstand uit. Na minder dan twee maanden onderdrukte de Franse bezetter de revolutie. Niemand vermoedde toen dat deze quasi voetnoot in de geschiedenis haast mythische proporties zou krijgen in de negentiende en twintigste eeuw in het jonge koninkrijk België. De 'Boerenkrijg' groeide uit tot een begrip waarover men boeken schreef, liederen zong en toneelstukken creëerde.

De mythe en de herdenking van deze opstand is een boek waard:

'BOERENKRIJG!
OPSTAND. MYTHE. HERDENKING.'

Harry De Paepe, auteur van onder meer 'Het Verhaal van Vlaanderen', nam de redactie op zich van dit nieuwe boek. Hij put uit bestaande historische onderzoeken die al te lang verstopt zaten in de archiefdozen van de Heemkundige Kring van Overmere: 'Het boek is meteen ook een eerbetoon aan al die mensen, professionele historici en amateurhistorici, die urenlang onderzoek verrichtten en hebben verricht naar dit boeiende thema', vertelt Harry.

€35

BOERENKRIJG!
OPSTAND. MYTHE. HERDENKING.

VERMENGSTELD DOOR
HARRY DE PAEPE

-10%
KORTINGCODE
DBMAG

Met de HospiPlus- verzekeringen speel je op zeker

& Formules:

Algemeen (basis)

HospiPlus & AmbioPlus

Algemeen (comfort)

HospiPlus & AmbioPlus

Algemeen (groepsverzekering)

HospiCantina

Wantsongedrag

HospiParfait

Verzekering op

LandPlus

Algemeen (basis)

HospiPlus

Ontdek meer voordelen op vaz.be of tel 013 28 90 90

VAZ, verantwoord vooraf

VAZ
Vlaams & Neutraal
Ziekenfonds